శ్రీ

పంచతంత్రము.

లేఖకప్రమాదాదిదోషంబులు

లేకుండునటులఁబరిష్కరింపఁబడి

పూర్వకథలకు నేఁకొన్నివిచిత్రమైనకథలుఁజేర్చి

సంస్కృతాంధ్రపాఠశాలలవిద్యార్థులకుమిగుల

నుపయుక్తమగునటుల,

నేలటూరి * రాఘవయ్యచేత

శారదానిలయమనుస్వకీయముద్రాక్షరశాల

యందచ్చువేయించి

ప్రకటింపఁబడెను.

౧౮౭౫ సం॥ జూను నెల ౫వ తేది

శ్రీ రస్తు.

సూచిక

విషయసంఖ్య-		పుటసంఖ్య
౧	శ్రీ మిత్రభేదతంత్రము- శ్రీ	౩
౨	దమనకునకు కరటకుడు చెప్పిన కోతికథ-	౫
౩	పింగళకునకు దమనకుడు చెప్పిన నక్కకథ	౧౦
౪	కరటకునకు దమనకుడు చెప్పిన ఆషాఢభూతికథ-	౧౨
౫	దమనకుడు కరటకునకు చెప్పిన కాకికథ-	౧౬
౬	కాకికి నక్క చెప్పిన యెండ్రకాయకథ	౧౬
౭	కరటకునకు దమనకుడు చెప్పిన కుందేటికథ	౧౯
౮	పింగళకునకు దమనకుండు చెప్పిన నల్లికథ-	౨౪
౯	దమనకుడు సంజీవకునకు చెప్పిన టిట్టిభునికథ-	౩౩
౧౦	తీతువపక్షి తనపురుషునికి చెప్పిన తాంబేటికథ-	౩౩
౧౧	ఆడతీతువ పురుషునికి చెప్పిన యద్భవిష్యునికథ-	౩౪
౧౨	ప్రత్యుత్పన్నమతి చెప్పిన గొల్లదానికథ	౩౫
౧౩	కరటకుండు చెప్పిన సూచీముఖమను పక్షికథ	౩౮
౧౪	కరటకుండు దమనకునకు చెప్పిన ధనలోభునికథ-	౩౯
౧౫	దుష్టబుద్ధికి తండ్రి జెప్పిన కొంగపిల్లకథ-	౪౧
౧౬	కరటకుండు దమనకునకు చెప్పిన అక్షీణవిభునికథ-	౪౨
౧౭	*సుహృల్లాభతంత్రము-*	౪౫
౧౮	కూర్మమునకు హిరణ్యకుడు చెప్పిన సన్యాసికథ	౫౦
౧౯	చూడాకర్ణునకు సన్యాసి చెప్పిన నువ్వులకథ	౫౧
౨౦	భార్యకు బ్రాహ్మణుడు జెప్పిన నక్కకథ-	౫౧

సూచిక.

౨౧	సంధివిగ్రహతంత్రము.	౬౧
౨౨	చిరంజీవి చెప్పిన గాడిదకథ.	౬౫
౨౩	ముసలికాకి పక్షిసమూహమునకు చెప్పిన కుందేటికథ	౬౬
౨౪	ముసలికాకి పక్షిసమూహమునకు చెప్పిన పిల్లికథ	౬౭
౨౫	మేఘవర్ణునకు సంజీవకుండు చెప్పిన వంచకునికథ.	౭౦
౨౬	ఉపమర్గునికి దీప్తాక్షుండు చెప్పిన వైశ్యునికథ.	౭౧
౨౭	వక్రనాసుండు చెప్పిన బ్రహ్మరక్షస్సునికథ	౭౨
౨౮	రక్తాక్షుండు ఉపమర్గునునకు చెప్పిన రథకారుణికథ	౭౩
౨౯	చిరంజీవికి రక్తాక్షుండు చెప్పిన యెలుకకథ.	౭౫
౩౦	మేఘవర్ణునకు సంజీవకుండు చెప్పిన కృష్ణసర్పముకథ	౭౯
౩౧	లబ్ధనాశనతంత్రము.	౮౧
౩౨	ముసలికోతి జెప్పిన పేలపిండికథ	౮౪
౩౩	అసంప్రేక్షకారిత్వము.	౮౫
౩౪	దేవశర్మ భార్య జెప్పిన పేలపిండికథ.	౮౬
౩౫	భిక్షుకుని జంపిన మంగలవానికథ	౮౭

౬౧ పేజీ మొదలు ౮౦ పేజీవరకు సంధివిగ్రహతంత్రము అను హెడ్డు వుండవలసినందుకు పొరపాటున సుహృల్లాభతంత్రము అను హెడ్డు వేసియున్నది గనుక బుద్ధిశాలులు దాన్ని తెలిసికొనట్లు హెచ్చరించుచున్నాము.

శ్రీరస్తు

పంచతంత్రము

పాటలీపురమను ప్రసిద్ధంబైనయొక పట్టణముగలదు - అది వేదశాస్త్ర పురాణాదిచతుర్దశవిద్యలు నేర్చిన బ్రాహ్మణోత్తములచేతనున్ను మిక్కిలిబలపరాక్రమశాలులయిన రాజశ్రేష్ఠులచేతనున్ను క్రయవిక్రయములయందు ప్రసిద్ధులైన వైశ్యులచేతనున్ను దేవబ్రాహ్మణవిశ్వాసముగలిగి యుండెడుశూద్రులచేతనున్ను నానావిధములయిన ఆయుధవిద్యలనభ్యసించుటయందు నేర్పుగలవీరభటులచేతనున్ను - అనేకదేవాలయములచేతనున్ను ప్రకాశింపుచుండును.

ఆపట్టణము సుదర్శనుండను రాజు యేలుచుండును - అతడు పరాక్రమమునకుమారస్వామితోనున్ను బుద్ధియందు బృహస్పతితోనున్ను ధైర్యంబున హిమవంతునితోనున్ను దాతృత్వమునందు శిబికర్ణాదధీచులతోనున్ను సమానుండై యిజ్జగంబున ప్రసిద్ధికెక్కియుండెను.

ఆరాజశ్రేష్ఠుండొక్కనాడు మంత్రులు పురోహితులు విద్వజ్జనంబులు సామంతరాజులు బంధువులుమిత్రులును పరివేష్టించియుండగా సభలో నిండుకొలువుండి - దుర్మార్గులై నీతిశాస్త్రము తెలియనితనకొడుకులంజూచి మిక్కిలిచింతాక్రాంతుండై - సభలోనున్నవారితో నిట్లనియె

విద్వాంసుడున్ను ధార్మికుడున్ను కానికొడుకుపుట్టితే ఫలమేమి చూడిపాడి లేనిగోవును పెట్టుకొని యేమి చేయవచ్చును - బహుమందికొడుకులు గలరని లెక్కపెట్టుకొనుటచేత కొంచమైనా ప్రయోజనము కద్దా వంశమునకు కీర్తి తెచ్చిన కుమారుడు ఒక్కడే చాలును రూపమున్ను ధనమున్ను బలమున్ను కలిగినా శాస్త్రజ్ఞానము లేని కొడుకెందుకు అటువంటికొడుకును గనుటకంటే తల్లిగొడ్రాలైనా మేలు - కడుపుదిగబడినా మంచిదే - పుట్టినవాడు చచ్చినా బాగు ఆడదిగా బుట్టినా వాసి - పూర్వజన్మములయందు తండ్రి చేసినపుణ్యకర్మముచేత ఉదారుండును ధర్మాత్ముండును తల్లిదండ్రులమాట జవదాటనివాడును మంచినడతగలవాడును - సర్వజనహితుండును విద్వాంసుండును సమర్థుండును - ఒకరు తనకు చేసిన మేలుమరవనివాడును ఆడితప్పనివాడునైన పుత్రుండు గలుగును పాపకర్మముచేత పాలసముద్రములో విషము పుట్టినట్లు

మంచివంశములో మూర్ఖగుణుడు పుట్టి కులము చెరుచును యౌవనము ధనము దొరతనము అవివేకము అనుయీనాలుగింటిలో ఒకటొకటే అనర్థము నుపుట్టించును ఈనాలుగున్ను కలిగినచోట చెప్పవలసినదేమి- కాబట్టి వివేకము లేనందున మూర్ఖులైన నాకొడుకులకు నీతిశాస్త్రము చదివించి వివేకము కలుగజేయుటవలన వారిని పునర్జన్మ సంభూతులుగా నేర్పరచగల పుణ్యాత్ము లెవరైనా యీసభయందుగలరా.

అని రాజు చెప్పగా దేవగురువైన బృహస్పతివలె సమస్తనీతిశాస్త్రములు తెలిసిన విష్ణుశర్మయను బ్రాహ్మణుడు లేచి రాజును జూచి ఓ మహారాజా మీరీలాగున చింత చేయవలసినదియేమి - మీ కుతలచినపని చక్కగా చేయుటయెంత మాత్రము. నేను మీకొడుకులనందరిని ఆరు నెలలలో సకలనీతిశాస్త్రము తెలిసినవారినిగా జేసి మీకు సమర్పించకపోతే ధనధాన్యములతో నాయిల్లు విడిచిపెట్టి మీ రాజ్యమునకు దూరముగా బోగలవాడనని ప్రతిజ్ఞ చేసెను

అందుకు రాజు చాలా సంతోషించి ఆవిష్ణుశర్మకు యేనుగులు-గుఱ్ఱములు తేజులు పల్లకీలు గొప్ప వెలగలిగిన వస్త్రములు సొమ్ములు మొదలుగాగల వస్తువులు బహుప్రీతితో బహుమానము చేసి తనకొడుకులను పిలిపించి అయ్యా ఇదుగో వీరిద్దరు మీ కొమాళ్లుగాని నాకొమాళ్లుగారు మీరు వీండ్లను చదివించి బుద్ధిమంతులను చేసే భారము మీది అని వారిని విష్ణుశర్మవశము చేసెను

అంతట విష్ణుశర్మ రాజపుత్రులను పిలుచుకొని పోయి తనమనస్సులో ఆలోచన చేసి మిత్రభేదము- సుహృల్లాభము- సంధివిగ్రహము- లబ్ధనాశము-అసంప్రేక్ష్యకారిత్వము - అని అయిదుతంత్రములుగల పంచతంత్రమనే గ్రంథము చేసి వారితో నిట్లనియె

మిత్రభేదమనగా స్నేహితులకు విరోధము పుట్టించడము. సుహృల్లాభమనగా స్నేహితులను సంపాదించుకోవడము-సంధివిగ్రహమనగా ముందుగా స్నేహము-చేసి తర్వాత విరోధించడము- లబ్ధనాశనమనగా దొరికినధనమును పోగొట్టుకోవడము-అసంప్రేక్ష్యకారిత్వమనగా ఏకార్యమునైనా చక్కగా విచారించక చేయడము

పంచతంత్రమనగా ఈ అయిదుతంత్రములుగల గ్రంథము.

ఒకవనములో నొకసింహమును వృషభమును చాలా స్నేహము గలిగి యుండగా మిక్కిలి తంత్రము గల యొకనక్క కొండెములు చెప్పి ఆ రెంటికి విరోధములు పుట్టించి సింహముచేత వృషభమును చంపించెను

అని చెప్పగా రాచకొమాళ్లు విని మొదట సింహమునకును వృషభమునకును స్నేహ మెట్లా కలిగెను తర్వాత ఆ స్నేహము చెడి విరోధ మెట్లా వచ్చెను యిది మాకు సవిస్తరముగా జెప్పవలయునని నవిష్ణుశర్మ యిట్లనియె

దక్షిణదేశమునందు బహుమంది ధనికులు గల మహిళాపురమను పట్టణము గలదు అందు బహుసంపత్తు గలిగిన వర్ధమానుండను పేరుగల యొక వర్తకుడు గలడు - అతడు నిండా ధనము గలవాడైనా తనధనమును వృద్ధిబొందించవలెనని తలంపుగలిగి యిట్లని యోచించెను - ధనము లేకుంటే ఆర్జించవలయును ఆర్జించిన ధనమును - రక్షించవలయును రక్షించిన ధనమును - వృద్ధిబొందించవలయును - వృద్ధిబొందించిన ధనమును - సద్వినియోగము - సేయవలయును ఇట్లు సేయనేరనివాని యింట ద్రవ్యమెట్లు నిలుచును - మూఢులయినవారు ఈయర్థమును తెలియనేరరు - సంరక్షణ సేయని ద్రవ్యము అప్పుడే నశించును - వృద్ధిబొందించని ధనము కొంచెముగా వ్యయము చేసినా కాటుకవలెనె సమసిపోవును అనుభవమునకు రాని సొమ్ము కలిగియు లేనిదానివలెను సుఖకరము గాదు - ఒకరికివ్వడము, తాననుభవించడము, ఎవరైనా యెత్తుకొనిపోవడము ఈ మూడున్ను - ధనము పోయ్యేటందుకు దోవలు - కాబట్టి యెవడు తనధనమును ఒకరికివ్వక తానున్ను అనుభవించడో వాని ధనమును యెవరైనా యెత్తుకొనిపోదురు - నిండిన చెరువులకు అలుగులు తీసినట్లు సంపాదించిన ధనమును పాత్రమెరిగి వ్యయము చేయుట రక్షించడమేను

అని వర్ధమానుడు చాలా యోచన చేసి తనయింటనున్న కుంకుమపువ్వు గోరోజనము కస్తూరి ముత్యములు బవడములు రవలు కెంపులు పచ్చలు వైఢూర్యములు గోమేధికములు పుష్యరాగములు అపరంజి వెండి పట్టుచీరలు సరిగెదుప్పట్లు నానావిధములైన శాలువలు మొదలగు వెలబోడు వస్తువులనొక బండిమీద నెక్కించి ఆబండికి సంజీవక నందకములనే పేరుగల రెండెద్దులగట్టించి బండి సాగించుకొని కావలసిన పరివారముతో కూడా వర్తకము చేయుటకై పరదేశమునకు బైలువెళ్లెను - అప్పుడు బండి నిండా బరువైనందున మా[illegible]

ననొకయరణ్యములో బడ్డు మెరక నేలను మోకాళ్లు విరగబడిన సంజీవకుని జూచి వర్తకుడు కొంతసేపు చింతించి తర్వాత ఆబండిమీది సరుకులన్నియు మనుష్యుల చేత యెత్తించుకొని పడియున్న సంజీవకుని కాళ్ళకు కట్లు గట్టించి - ఆ యెద్దుమీది ప్రీతి చేత కొందరిని అక్కడ కావలియుంచి అవతల సాగిపోయెను

తర్వాత అక్కడ కావలియుండిన వారు మనము ఈ భయంకరమైన అరణ్యములోనుండి చావవలసినదేమి పోదామని అతిత్వరితముగా బోయి ప్రభువును జూచి స్వామీ మేము ఆవనమునందు వృషభమునకు కావలియుండగా నెక్కడిదో యొక పులి వచ్చి సంజీవకుని జంపి యీడ్చుకొనిపోయెను మేము తప్పించుకొని మీ సన్నిధానమునకు వచ్చితిమి మీతో యీమాట చెప్పుటకు సిగ్గవుచున్నది- అని మహాభయభక్తులతో జెప్పిరి -

అక్కడ ఆ సంజీవకుండు ఆయుస్సు కలిగియుండుట చేత విరిగిన కాళ్లు నానాటికి చక్కగా వచ్చినందున మెల్ల మెల్లగా లేచి తిరుగులాడుచు లేతపచ్చిక మేయుచు తియ్యని నీళ్లు తాగుచు బళ్ళిరుగ్గని సత్తువబట్టి కొంచమైనా భయము లేక ఒకనాడు పెద్దరంకె వేసెను ఆవనములో పింగళకుండను నొకసింహము పులులు-అడవిపందులు-ఎలుగుగొడ్లు-అడవిదున్నలు- యేనుగులు- ఖడ్గమృగములు-దుప్పులు- లేళ్లు మొదలైన సకలమృగములను శిక్షింపుచు రక్షింపుచు నెదురులేని భుజబలము చేత గర్వించి స్వేచ్ఛగా దిరుగుచు తన పరాక్రమము చేత సంపాదింపబడ్డ రాజ్యము ననుభవింపుచుండెను- ఆసింహము నాడు దప్పి చేత డస్సి నీళ్లు దాగుటకై యమునానది రేవులో దిగుచుండి మహాభయంకరమై ప్రళయకాల మేఘమువల్ల బుట్టిన యురుముతో సమానమైన సంజీవకుని రంకె విని మిక్కిలి దిగులుపడి యిది యేమి యిక్కడ యెవరున్నారు అని తనలో తాను ఆలోచన చేయుచు అవతల సాగిపోక నిలిచెను- అప్పుడు పింగళకుని మంత్రికుమారులైన కరటక దమనకుల నే పేరుగల నక్కలలో దమనకుడు తమ ప్రభువైన పింగళకుడనే సింహరాజు వృషభము యొక్క రంకె విని జడిసిన తెరంగెరింగి కరటకునిం జూచి చూచితివా కరటకుడా యింత గొప్పవాడైన మనరాజు వింతైన శబ్దము విని నదికి నీరు ద్రావబోవ వెరచెను మనము అతని మంత్రికుమారులమైయుండి యుపేక్షించుట యుచితము గాదు అతని దగ్గరికి పోయి వెరచుటకు కారణమేమని విచారించి అతని జడుపు దీర్చుదమనిన కరటకుండిట్లనియె-

ఓ వెఱ్ఱివాడా దోవను పొయ్యే వ్యాజ్యము కొని తెచ్చుకొన్నట్టు మనకి

టువంటిపనులెందుకు భగవంతుడిచ్చి నమొత్తుకు భక్షించి సుఖముగానుండుదము. ఇటువంటిపనులకుపోతేనున కేమి మోసము వచ్చునో తెలియదు. అధికప్రసంగములకు బోయినవాడు మేకునూపెకికినకోతివలె నిజముగాహానిబొందును అదెట్లనిన

దమనకునకు కరటకుడు చెప్పెడు కోతికథ

ఒకపట్టణమునకు సమీపమునగా నొకగొప్పదేవాలయము జీర్ణమైసగము నేలంబడియుండగా దేవభక్తిగల వైశ్యుడొకడు దానిమునుపటివలె నేచక్కజేయుటకై శిల్పకారులకు కొంతధనమిచ్చెను వారు ఆధనము తీసుకొని ఆగుడి కట్టుచుండేసమయములో నొకచేవదూలమును పలకలుగాగోయుచు అది చీలుటకై అక్కడక్కడ మేకులుదిగగొట్టి యింతలో ప్రొద్దుగూకినందున తమయిండ్లకుపోయిరి. అప్పుడు సమీపవృక్షముల నాశ్రయించి నివసించుచున్న కోతులు దేవాలయముదగ్గిరడిరికివచ్చి యెక్కిచెట్టుపైకి దుప్పించిదూకుచు చెట్లపైనుండి దాటుచు గొప్పకొమ్మలనూగులాడుచు ప్రాకారములు పాకిపరుగులెత్తుచు గోపురంబులమీద కూర్చుండుచు గోళ్లతో ప్రక్కలు పీపులు గోకుకొనుచు నిక్కుచు కనుబొమలెత్తి వెక్కిరించుచు పండ్లిగిలించుచు ఒకదానితో నొకటిజగడమాడ ఓడిపోవుచు పండ్లుభక్షించుచు తేనెలు త్రావుచు స్వాభావికమైనచాపలత్వముచేత తిరుగుచుండెను. అందులో నొకముసలికోతి దైవవశముచేత మేకులుగొట్టియున్న చేవదూలముదగ్గిరికివచ్చి వృషణంబులు నెరియలో వ్రేలాడవేసుకొని దాని మేకు రెండుచేతులబట్టి బలవంతముగా నూడబెరికెను. అంతట వృషణంబులు నెరియలో నిరుకుకొనినందున నాకోతి మొరలుపెట్టుచు నావేదనచేత మృతిబొందెను కాబట్టి యీప్రకారముగా తనకు నిమిత్తములేని పనికి జొచ్చినవారికిప్పుడే చెప్పిన కోతివలెనే అవును. మనకు అదివిచారించవలసినపనియేమి. మనదొర భక్షింపగా మిగిలినమాంసము భక్షింతము రమ్మని విని దమనకుండిట్లనియె.

మిత్రులకు నుపకారంబును శత్రులకు నపకారంబును జేయుటకై లోకములోవారు రాజులను గొల్తురు గాని తమకడుపు పోషించుకొనుటకు గాదు. అందుకై గొల్చుటకంటెను చచ్చుట మేలు అటువంటివాడు చచ్చినా భూమికి వెలితియవునా ఒకనివల్ల నేకులు జీవించడము లేకుంటే వానిజన్మ మెందుకును

క్కనభోజనముచుకతి నేకొంగతనకడుపునింపించుకో లేదా అదియునుంగాక కొంచముమెదడుగలకరినమైనయెముకదొరికి నాకుక్కసంతోషపడుచున్న దిఅందువల్లదానియాకలిగూడాతీరదు - సింహమైతే అల్పమృగమునమీప మునకువచ్చి నాదానివిడిచిమదించినయేనుగనుచంపిదానికుంభస్థలమందలి మెదడుభక్షింపగోరుచుహీనులునధికులునైనసకలమానవులుతమతమబలా నుసారముగాకార్యములుచేయగోరుదురు అటువలెనీవున్ననీబలానికితగిన ట్లుచేయదలంచితివిమఱియునుకుక్కతనకు ఆహారమిచ్చేవానిదగ్గిరతోకను లుచుకొనును నేలకాళ్లనదుమును భూమిమీద పడికడుపునోరుచూపించును యీప్రకారముయెన్నిపాట్లుపడినాకుక్కకొక్కముద్దయన్నమేకానికడుపు నిండబెట్టరుయేనుగకుహుధైర్యముతోచూచుచుండును మంచిమాటలతోచె ప్పిదేనేకాని అహారముతీసుకొనదుదానికికావలసినంతఆహారమిత్తురు హీను డైనవాడు ఎంతదీనుడై యడిగినావానికియెవరున్నుయివ్వరు - ఒకవ్యాళ యిచ్చినాకొంచమేయిత్తురు అధికుడైనక్రతేవాడఈడుగకున్నా రాజులు వాని కాంతుడీరనిత్తురు ఘనమైనవిద్యచేతనుపరాక్రమముచేతనుఉపాయముచే తనురాజులుచూచిమెచ్చ బ్రతికినదే బ్రతుకు గానినీచపుబ్రతుకెందుకు కుక్క క్కయల్లప్పుడున్నాతోకయాడించుచుకమికెడుకూడుతెననైతినచున్నదిపౌ రుషముచేతజ్ఞానముచేతనుకీర్తిచేతనుప్రసిద్ధికెక్కినవానిసంపదఒక్కపూ టనిలిచినాచాలును తనకడుపుమాత్రమే నిండించుకొనె కాకిబహుకాలము బ్రతికియుండినాఫలమేమికొంచంనీళ్లచేత మొరపనెలవాగుపొర్లిపారినట్లు స్వల్పఫలముచేతనే అల్పుడుమిక్కిలిసంతోషమునుబొందును ఇది హిత ము ఇది హితముకాదు అనెవివేకములేక అనేకములైనవేదోక్తాచారములను విడిచితనకడుపుమాత్రమేనిండించుకొను టయందుయిచ్ఛగలనరుడుపశువు తోసమానుడు భారముగలబండిలీడ్చుచుగడ్డిమేయుచుమిట్టపల్లములుగానుం డేస్థలములయందుదున్నదునీప్రకారముగాలోకముకుపకారముచేయు చుపవిత్రమైనపుట్టుకగలవృషభమునరపశువుకంటేఅధికము - అనినవినిఓ యీమనముప్రధానులముకాముకాబట్టి యేపనులకున్ను అస్వాలముగాము మనకిన్నినీతులతోపనియేమిఅనికరటకుడుపలికిన వెండియు దమనకుడిట్లనియె

పూర్వజన్మమునందుచేసినపుణ్యముచేతబుద్ధిగలవాడగునుబుద్ధి బలము

చేత రాజులచేత పూజ్యుడగును - రాజులు మన్నించుటచేత బుద్ధికి ప్రకాశము గలుగును అందువల్ల రాజ్యతంత్రము నడుపుటకు ప్రధానుడగును ప్రధానత్వము వచ్చిన సమస్తము గలుగును అప్రధానుడు ప్రధానుడు కావడానకు రెండింటిసేపు పట్టును మరియును నడవడికవలననే గాని నాజనులు వాని గొప్పగా జూతురు ఆనడవడిచక్కగా లేనిదిగాక పోయెనా వారి చుట్టములైనను వాని చుల్కగా జూతురు గొప్పతనంబును చిన్నతనంబును - నడవడికచేత వచ్చును - ఒక పెద్దరాయి మహాప్రయత్నము చేత కొండమీదికి తీసుకొనిపోవుట ప్రయాసము ఆరాయి అక్కడినుంచి కిందికి త్రోయుట సులభము అట్లు వలెనే సద్గుణములుగలవాడని పొగడొందుట కష్టము దుర్గుణుండని పేరుదెచ్చుకొనుట సులభమని

అని చెప్పగా కరటకుండు విని ఓయీ నీవు నీతివాక్యములు వివరించితివి నా మనస్సులో సంశయము తీరెను ఇప్పుడు నీవేమి చేయదలంచితివో అది చెప్పుమనిన దమనకుండిట్లనియె

బలంబును పరాక్రమంబును ధైర్యంబును గల మనరాజు నీళ్లు త్రాగుటకై నదికిపోయి రేవులో దిగ వెరచియున్నాడు అది నీవెఱింగితివంటివి వానినను ఏకార్యమైనా భావజ్ఞులైన వారికి విశదమైయుండును పశువులు ఒకరు చెప్పిన మాటలు విని వారు చెప్పిన ప్రకారము ప్రవర్తించును గుఱ్ఱములు - ఏనుగలు శిక్షలచేత నొకరివశమై వారి నెత్తిమీద నెక్కించుకొని తిరుగుచుండును మహాపండితుడైనవాడు ఒకరు చెప్పని తాత్పర్యమును ఊహించుచు పరుల యింగితమును తెలుసుకోవడమే బుద్ధిగలుగుటకు ఫలము బుద్ధిలేనివారు దైవమునే చింతించిత ము ప్రయత్నమేమిన్ని జరిగించకయుందురు అటువంటివారు భూమియందుబుట్టి యేమి ప్రయోజనము ఈలోకములో పరుల యింగితము తెలుసుకోలేని వాని జన్మమెందుకు కాబట్టి యిప్పుడు నేను రాజుదగ్గిరికిపోయి నామీద అతని మనస్సు వచ్చునట్లు గాకొలిచి అతని చేత మన్ననలంబొందెదను,

అనిన విని ఓ చెలికాడా నీవు మున్ను రాజుల సేవించినవాడవు కావు వారి చిత్తవృత్తి తెలిసి యెట్లు మెలగనేర్తువని కరటకుండడిగిన దమనకుడు మరల నిట్లనియె

మిక్కిలి సమర్థులైన వారికి అసాధ్యమొకటి కలదా - ఉద్యోగము సేయ నేర్చిన వానికి దూరభూమి గలదా - విద్యలు నేర్చిన వారికి పరదేశమొకటి గలదా ప్రియవాదులైన వారికి శత్రువులు గలరా - కాబట్టి మన రాజు మన్నించును

సేవకుల శోకమూడాపోయినన్న రిగించుకొని అతని సమీపము విడువక అనుస
రించియుండెదను రాజులున్ను స్త్రీలున్ను తీగెలున్ను యెల్లప్పుడు తమ సమీ
పము విడువని ఆశ్రితులను గ్రహింతురు గాని వీరికి విద్యరాదనిన్ని వీనిది మంచికు
లము కాదనిన్ని అనాదరణ చేయరు-తమ్ము సేవింపుచుండినంజాలునని యెంచు
దురు యే భృత్యుడు రాజుయొక్క కోపప్రసాదముల చిహ్నాలెరింగి చరియించు
నో వాడు రాజుకయ చేతను ప్రసిద్ధినొందును

అనిన కరటకుండు- ఓయీ రాజుదగ్గిరపోయి నీవు యేమి మాట్లాడుచు
న్నావనియడిగెను-అందుకు దమనకుడు చెప్పుచున్నాడు - మంచివర్షము కు
రిసితే విత్తనము వల్ల మరియొక విత్తనము యెట్లా పుట్టుచున్నదో - అటువలెనే
బాగా ఉత్తరము చెప్పినట్టయితే దానివల్ల మరియొక ఉత్తరము పుట్టుచున్నది నీ
తిమార్గమునందు ప్రవర్తించిన బుద్ధిమంతులు- ఉపాయమును జూపించుటవల్ల
వచ్చే కార్యసిద్ధినిన్ని అపాయమును చూపించుటవల్ల వచ్చే పని చెరుపునున్ను
యెదట అగుపడుచున్నట్టు తెలియజేయుచున్నారు నేను సమయమును విచా
రించకుండా చెప్పను-బృహస్పతి అయినప్పటికిన్ని సమయము విచారించక
మాట్లాడెనా అవమానము పొందును-ఏ గుణము చేత జీవనము కలుగునో-ఏ గు
ణము వల్ల లోకములో సత్పురుషుల చేత స్తోత్రము చేయబడునో అదేమంచి గు
ణము-ఆ గుణము చేత నేనరుడు గుణవంతుడనిపించుకొనును - కాబట్టి ఆ గుణ
మును కాపాడుకొని వృద్ధిబొందించుకొనవలసినది

అనిన కరటకుడు నీకు కార్యంబు సిద్ధించును పొమ్మని దమనకునితో చెప్పె
ను అంతట దమనకుడు పింగళకునికి దగ్గిరికి పోయి వినయభయభక్తులతో దండ
ము పెట్టిన పింగళకుడు అతని మిక్కిలి ఆదరణతో కూర్చుండనియమించి బహు
దినములకు నిన్ను చూచితినని పలికిన దమనకుండిట్లనియె

దేవర వారికి నా వల్ల యేమి ప్రయోజనమున్నది అయినా సమయము వ
చ్చినప్పుడు లెస్సగా ఆలోచన చెప్పవలయునని వచ్చినాను మంత్రి యైన వాడు
తన రాజుకు సమయము వచ్చినప్పుడు కార్యాకార్యంబులు తెలియజేయుటకై
తన్ను పిలువకున్నా రాజుదగ్గిరికి రావలయును నేనే కాదు యెటువంటి మాన
వుడైనా రాజులకు ఒకానొక వేళ పనికి వచ్చును అచేతనములైన గడ్డిపుల్లలు
మొదలైనవి కూడా చెవి దురద పోగొట్టుకోవడము పళ్లు కుట్టుకోవడము మొ

దగ్గరైనవాటికి పనికివచ్చుచుండగా నోరు చేతులు మొదలైన అవయవములుగ
లమానవుండు పనికిరాకపోవునా ధైర్యవంతునికి ఒకవేళ ఆపదవచ్చినా అతె
డు మునపట్టి ధైర్యమును వదలడు దివిటీలు తలకిందుగా బట్టుకొన్నా దానిజ్వా
లలు ఊర్ధ్వముఖములే అవునుగాని యెన్నటికిన్ని అధోముఖములుగావు మ
రియు విశేషజ్ఞుడైన రాజునకు సమస్తమున్ను ముందుగానే అగుపడును పై
రు పెట్టేవాడు సకలమైన విత్తనములున్ను యుక్తమయిన సమయములో చల్లి
మొలక మొలవగానే జాతి ఈ పైరు యింతమాత్రము పండునని తెలుసుకొన్న
ట్లు బుద్ధిమంతుడైనవాడు మనుష్యుల ఆకారము చూచి వారి మనోవృత్తిని ని
శ్చయించును రాజైనవాడు తన భృత్యుల యోగ్యాయోగ్యతలు తెలియక
వారికి ఉద్యోగములు యిస్తే తలను ధరించే మాణిక్యమును కాళ్లయందున్ను
కాళ్లను ధరించే అందెలు తలయందున్ను ధరించినట్లు అపహాస్యానకు ఆస్పదము
గును పందనముతో పొదుగుటకు తగిన శ్రేష్ఠరత్నమును ఇత్తడితో పొదిగితే ర
త్నమునకు ఏమి కొదువవచ్చును- తనబంటుకు తగినపని పెట్టకుంటే ఆ తప్పు
రాజుదిగాని బంటుది కాదు- ఇతడు బుద్ధిమంతుడు - ఇతడు తనయందు ప్రీతిగ
లవాడు ఇతడు మందుడు అని- రాజు తెలుసుకొని వారివారిని తగిన పనులయం
దుంచితే వారు అతని విడువక బహుకాలము కొలుచుచుందురు - గుఱ్ఱమున
కున్ను ఆయుధమునకున్ను - శాస్త్రమునకున్ను వీణకున్ను వాక్కునకున్ను
స్త్రీకిన్ని - నేర్పరియైన పురుషునికిన్ని - ఒకానొక పురుషుని పొందుటచేత
యోగ్యత గలుగు ఒకానొక పురుషుని పొందుటచేత అయోగ్యత గలుగును
ఓ మహానుభావా-నన్ను జంబుకమాత్రముగా నీ మనస్సులో నెంచగూడదు వి
ష్ణువు వరాహరూపముచేతనున్ను శివుడు మృగరూపముచేతనున్ను కుమార
స్వామి ఛాగరూపముచేతనున్ను - ఇంద్రాగ్నులు పక్షిరూపముచేతనున్ను
దేవతలచేత పూజింపబడినవారు కారా సేవకుడు భక్తిగలవాడయి అసమర్థు
డైతే ప్రయోజనమేమి సమర్థుడయి భక్తిలేనివాడైతే ప్రయోజనమేమి స
మర్థుడైన భక్తిగలిగిన నన్ను మీరు చిన్నచూపు చూడవద్దు రాజు అవమానిం
చుటవలన పరిజనులు బుద్ధిహీనులవుదురు వారు బుద్ధిహీనులు కాగానే పెద్దలు
రాజును విడుతురు పెద్దలు రాజును విడువగానే న్యాయము నశించి అన్యాయ
ము వృద్ధిబొందును న్యాయము నశించగానే సకలలోకములున్ను చెడిపోవును
కాబట్టి రాజు వివేకముగలవాడైయుండెను-

అని దమనకుడు పలికిన పింగళకుం డిట్లనియె- ఓయీ నీవు మా ప్రధానమం
త్రిపుత్రుండవు గనక చెప్పవలసిన మాటలు చెప్పవచ్చును దానివల్ల తప్పేమిలేదు

దమనకుండిట్లనియె - ఓ మహానుభావా - భృత్యుండు మీతో కొంచెము విజ్ఞాపన చేసుకొనుచున్నాడు యేమంటె - మీరు నీళ్లు తాగుటకై యమునా నదిలోనిగు వచ్చునపుడు - ఆశ్చర్యపడ్డవానివలెనే అక్కడ నిలిచిన దేమనఁ పింగళకుండిట్లనియె వినుము దమనకా పశుమృగజంతు సమూహములు గల యీయరణ్యంబు నాయధీనంబు - ఇన్ని దినంబులు ఈయరణ్యము విడువకుంటిని ఇక నేను విడవవలసివచ్చెను యెట్లనిన ప్రళయకాల మేఘము గర్జించునట్టి శబ్దమువలె నొక శబ్దము నా చెవులకు వినవచ్చెను అందుకు నేను భయపడి శబ్దము విన్నచోట నేనిలిచితిని నే నేమి చెప్పుదును నాకు జాడగా అది గొప్పజంతువు శబ్దముగా తోచుచున్నది స్వల్పజంతువునకు అటువంటి శబ్దము కలదా ఇంక నే నేమి చేతును అనిన పింగళకునకు దమనకుండు మొక్కలీడి దేవా శబ్దమాత్రానికే భయపడగూడదు బహుజలంబుల చేత కట్ట తెగిపోవును దాచనందున ఆలోచన బైటపడును కొండెము చేత స్నేహము నశించును మాటల చేత భయపడ్డవాడు చెడిపోవును కాబట్టి అధైర్యము చేత త్వరపడితే కార్యము చెడిపోవును ధైర్యమును అవలంబించి నిదానముగా విచారింపవలయును ఇందుకు ఒక పూర్వకథ చెప్పెద వినుమని దమనకుండిట్లనియె.

* పింగళకునకు దమనకుడు చెప్పినకథ *

పూర్వకాలమునందు ఒక నక్క ఒక వనములో సంచరింపుచు ఎక్కడ ఆహారము దొరకనందున మిక్కిలి ఆకలి చేత కృశించియుండగా దాని అదృష్టమువల్ల ఒక దిక్కున కుప్పలుగా కూలియున్న - తేరులును - తొండంబులు - కొమ్ములు - తొడలు - తలలు - తెగిపడియున్న యేనుగులును మెడలు కాళ్లు పక్కలు తునకలైపడియున్న గుఱ్ఱములును ముక్కలు చెక్కలు కాళ్లు చేతులు - మూతులు తెగిపడిన భటసమూహంబును గలిగి భయంకరమైన ఒక యుద్ధభూమి అగుపడెను ఆస్థలము నిర్జనముగా నుండుట చేత ఆనక్క అక్కడ ప్రవేశించిన తరువాత వకధ్వని విని గుండె లదరి మిక్కిలి భయముతో ఇట్టట్టు కదలలేక కన్నులు మూసుకొని మూర్ఛనొంది కొంత సేపటికి మూర్ఛ తెలిసి కన్నులు విచ్చి నాలుగు దిక్కులు చూడగా ఆసమీపమున వేలంబడియున్న భేరీముఖమున నొక చెట్టుకొమ్మ గాలి చేత తాకుచుండగా నిదానించి యందు బుట్టిన శబ్దమని తన మనస్సులో పుట్టిన భయమంతా విడిచిపెట్టి ఓహో నా అదృష్టము యేమి చెప్పను నాకు మంచి ఆహారము దొరికెనని సంతోషించెను తరువాత ఆ భేరికి పొదిగిన తోలు కొరికి బద్దలు చేసి దానిలో దూరి బైటికి వచ్చి నేను ముందే తెలుసుకోలేకపోతిని ఇప్పుడు లో

గాదూరిదీనినైనను చక్కఁగా తెలుసుకొంటిని మునుపు భయమువల్ల ఈచో
టుపిడుగు పుట్టి పారిపోవలెనని యెంచితిని ఆలోచించినందువల్లగదా కలస్థితి తె
లిసినది కాబట్టి శబ్దమాత్రానికి భయపడవలదు అని తలంచి నక్క తనకు కావలసి
నంత మాంసము భక్షించి స్వేచ్ఛగా పోయెను గనుక శబ్దమాత్రానికి భయపడకూ
డదు ఆ శబ్దము పుట్టిన చోటికి నేను పోయి తెలుసుకొని వచ్చెదనని పలికిన పింగళ
కుఁడట్లు చేయుమని దమనకునకు సెలవిచ్చెను.

అప్పుడు దమనకుఁడు సంజీవకుఁడున్న చోటికి పోయి ఓయీ నీను మృగరా
జు పింగళకుఁడను సింహము నన్ను నీవున్న చోటికి పొమ్మనఁగా వచ్చితిని ఆయన
యీ అరణ్యమంతయు పాలించు మృగములకు అధిపతి గనుక నీవున్ను ఆయన ఆజ్ఞలో
నుండవలసినది అతని పాదదర్శనము చేసుకొని మంత్రివై అతని కార్యములు
విచారింపుము భయపడవద్దని చెప్పఁగా విని అతఁడు సమ్మతించెను పిమ్మట దమన
కుఁడు తానును ముందుగా వచ్చి మృగరాజుని చూచి అక్కడయేమియు లేదు నేను ఆజం
తువును చూచి వానిని సింహముగా అనుకొంటిని మీరు విన్న శబ్దము
చక్కఁగా విచారించి తెలుసుకొని మీపాదముల దగ్గరకు తీసుకొని వచ్చితిని అట్టి ధ్వని చే
సినవాఁడు మీ అనుగ్రహమునకు తగినవాఁడు గాని మీ కోపానికి తగినవాఁడు కాఁడు
మీపరాక్రమము వినగానే భయపడ్డాడు వాయువు గొప్పవృక్షములను విరుగఁగొ
ట్టును గాని అల్పములైన తృణములను విరుగఁగొట్టదు అట్లువలెనే గొ
ప్పవాఁడు గొప్పవారియందు తనపరాక్రమమును చూపును గాని అల్పులయం
దు చూపఁడు మీ గుణములను స్తోత్రము చేయనెవ్వరికి శక్యము ఆజంతువు దేవ
రవారి పాదముల దగ్గరికి తీసుకొని వచ్చెదను అప్పుడు మీరు విన్నట్టు ధ్వని చే
సిన జంతువు సంజీవకుఁడను పేరుగల వృషభరాజని తెలుసుకొందురు అతఁడు దొ
డ్డవాఁడు మంచి బుద్ధిగలవాఁడు మీకు మంత్రి కావడమునకు తగినవాఁడు నేను అ
తని దగ్గర పోయి తీసుకొని వస్తానని దమనకుఁడు చెప్పఁగా అందుకు మృగరా
జు చాలా సంతోషముతో సమ్మతించెను అంతట నా దమనకుఁడు తిరుగా సం
జీవకుని దగ్గరికి పోయి అతని పిలుచుకొని వచ్చి సింహము దగ్గర నిలిపెను పింగళకుఁ
డు తనకు నమస్కారము చేసి నిలిచిన సంజీవకుని చూచి అతని శిరస్సున హస్తముంచి నీ
వే నేను నేనే నీవు మనకు భేదము లేదు నీవు నాకు మంత్రివై యుండుము నీమనసు వ
చ్చినట్లు ఈవనములో సంచరింపుమని పలికి సంజీవకునికి అభయప్రదానము చే
సెను తర్వాత సంజీవకుఁడు తిరుగా మృగరాజునకు నమస్కరించి చేతులు జో
డించుకొని స్వామి మీరు చెప్పినట్టు విని మీపాదములు కనిపెట్టుకొనియుండెదను
నన్ను కటాక్షించవలెనని పలికెను ఆ దినము మొదలుకొని పింగళకసంజీవకులిద్దరు బ

హుస్నేహముతోనుండిరి యిట్లావుండగా కొంతకాలమునకు సింహరాజు తన పరిజనులను బంధువులను మరచి సంజీవకుని యందే మిక్కిలి ప్రీతిగలిగి యుండెను. అంతట కరటకదమనకోలును మనసులో నిండా విచారమును పొంది నానా విధములుగా మాటలాడునప్పుడు కరటకుండు దమనకునకుం జూచి నీవు సంజీవకుని తీసుకవచ్చి రాజు దగ్గిర మంత్రిగా నిలుపుటవల్లను మనమీద ఆదరణ విడిచెను ఇది నీవలన వచ్చిన తప్పుగదా యనిపలికిన వానికి దమనకుండిట్లనె ఔను అవును నీవు చెప్పినదినరే ఇప్పుడు మనరాజు మును పటి పరివారము విడిచి పెట్టి సంజీవకుని చెప్పినట్టు వినుటవల్ల సేవకులు ఆహారము గానక నొచ్చి బోయిరి నేను యింత దూరము ఆలోచన సేయక ఇద్దరికి స్నేహము చేసితిని- ఇటువంటి కార్యములకు కర్త దైవముగాని యితరుల చేత నేమౌను-ఇది నా దోషమని నన్ను నిందించవద్దు స్వయంకృతాపరాధము నాకు మాత్రమే కాదు మేషయుద్ధము చేత జంబుకమును ఆషాఢభూతి చేత సిద్ధముని యును సాలెవాని భార్య చేత దూతికయును హానిం జెందిరి- ఈ ముగ్గురు స్వయంకృతాపరాధము కలవారే అని పలికిన అది యెట్లా నాకు చెప్పుమని కరటకుండడిగెను దమనకుండు చెప్పుచున్నాడు.

—కరటకునకు దమనకుడు చెప్పిన ఆషాఢభూతి కథ—

ఓ యి కరటకుడా దేవశర్మ యను పేరుగల యొక యోగి కలడు అతడు భూసంచారము చేయుచు తాను సంపాదించిన ధనమంతా తన బొంతలోని మిడ్చి ముట్టి అదికప్పుకొని పోవుచుండును ఇట్లావుండగా ఒక మర్గమందు ఈ సంగతి తెలుసుకొని ఆ ధనము దొంగిలించుటకు శిష్యత్వమును వహించి ఆషాఢభూతి యను పేరు పెట్టుకొని అత్యంత వినయ భయ భక్తులను అతనికి చూపి నమ్మించి పనులు చేయుచు ఒకనాడుదయకాలమున ఆ యోగితో కూడా దారిన డుచునప్పుడు ఒక పూరిపుడక చేతపట్టుకొని అతనికి చూపి అయ్యా మనము ఈ రాత్రి పడుకొన్న ఇంటివారిది ఈ పూరిపుడక నాబట్టనంటి వచ్చెను పరుల సొమ్ము అపహరించుటమంచిది కాదు నాకు సెలవిచ్చితే నేను తిరుగాపోయి యిది వారికిచ్చి వచ్చెదనని చెప్పి అతనివద్ద సెలవు తీసుకొని వెనకకు పోయి దారిలో కొంత సేపువుండి పిమ్మట అతనిదగ్గిరకి వచ్చెను - అది యోగి చూచి వీడు పరద్రవ్యాపేక్ష లేనివాడని దృఢముగా మనస్సులో నెంచి తన బొంత తాను మోయలేనని ఆషాఢభూతి దగ్గిర నిచ్చెను పిమ్మట ఒకనాడు అరణ్యమునం బోవుచుండగా ఆ యోగి ఒక చెరువు చూచి అచ్చటికి పోయి ఆచమనము చేయుచుండెను ఆసమీపములో రెండు పొట్టేళ్లు అత్యుగ్రముగా ఒం డొంటిం దాకి తలలు పగలపో

గుచుండెనప్పుడు వాటితలలుదాకిపగిలి కారినరక్తముపడియుగిరికరుడుగట్టె నుఒకనక్క అది మాంసఖండమని తలచిదగ్గిరికివచ్చి ఇది మేష యుద్ధమధ్య మని తలంపక జిహ్వాచాపల్యము చేత అదిభక్షింపుచుండగాముసుపుడీకొని వెనక వెనకకుపోయితిరుగాడీకొనేపొట్టేళ్లనడుమ దిక్కిఆనక్క ప్రాణము లువిడిచెనుఆయోగిఅదిచూచివిచారపడి మేషయుద్ధము చేతజంబుకముహా నింజెందెను అనిపలికిఆషాఢభూతిని పిలిచిన వాడుపలకనందునధనముపెట్టి కుట్టినబొంతవాడుఅపహరించుకొనిపోయినాడని ఊహించిఆషాఢభూతిచే తనేను మోసపోతినిఅని మిక్కిలివిచారముతో సూర్యాస్తమయసమయమున ఆసమీపమునందుండేపట్టణములోనొకసాలెవానియింటికిపోయి ఆరాత్రి అక్కడశయనించినసొమ్ముపోయినంతచేతకంటికినిద్రపట్టకడోలాయమాన మానసుండై వేగించుచుండెను.

ఆసాలెవానిభార్యపరపురుషులతోగూడిసంచరించుటదానిచే మగడు దానినొకకంటగనిపెట్టియుండెను-ఆరాత్రి ఒకదూతిక దానింబిలువవచ్చె నుఅదితనవిభుడుఇంట్లోలేనందునదూతికతో కూడా పరపురుషునియింటి కిబోవుచుండగా సాలెవాడుయెదురుగా వచ్చెను-అప్పుడుఆస్త్రీతనపెని మిటినిచూచిచూడనిదానివలెదూతికనుతొలగనంపి పెనిమిటికంటెముందు గానే యిల్లుచేరి అతిభక్తితోనతనికాళ్లుగడిగిఉపచారముసేయవచ్చెను వాడుదానివంచనయెరిగి ఒళ్లంతా చెడగొట్టి గుంజకువిరిచి కట్టిఓదుష్టురా లానీపొట్లు తెల్లవారిన వెనక చూడుమనినిద్రపోవుచుండెను తర్వాతదూ తికవచ్చి ఓసిబెదిరినలేడివంటికన్నులు గలదానా నీపెనిమిటి వచ్చినవాని వలెనిద్రపోవుచున్నాడుఇతనికి తెలియకుండానీవుసుఖించుటకుపొమ్ము నీవువ చ్చేదాకానిన్నుకట్టినతాళ్లకట్టునేనుకట్టుకొనియుండెదను నీవుమన్మథునివంటి యుపపతితోరమించి నామీదప్రీతియుంచుము నీమగడు మేల్కొనకముందే అక్కడికిపోయిశీఘ్రముగారమ్ము వీనికియముడై నాజసుచును అనిదానికట్లు విప్పితన్నుకట్టించుకొనిఆస్త్రీనిఅంపించెను అదిఅర్ధరాత్రివేళకటికచీకటిలో నున్న ధుండుసహాయముగామిండగానియింటికిపోయిఅతనితోగూడియుండె నుఅంతటఆసాలెవాడు మేల్కొనిఆంధకారములో తనభార్యరూపముతె లియకఓసిగులామాననన్నెరుగకుండాఅప్పుడెక్కడికిపోతివి నేనుకులములో వన్నెవాసికలవాడనునాకుఅపకీర్తితెచ్చితివినీబవిసియార్చి కూటికిగుడ్డకు దూరముగానిన్నుతొత్తువలెచేసెదనుఅనికోపముతో చెప్పి ఓబుద్ధిహీను రాలానిన్నువిడువలేకనీమీదదయచేత జెప్పుచున్నాను వినుక్షణమీదనొక్క

తెకిన్నిపోనివిపట్టు పెట్టుకుంటివా నీకట్లువిడుచుచున్నానుఇది నీకుసమ్మతమాఅనిపలికెనుఅప్పుడా దూతికవిని తానుమాట్లాడితేతనమాటభర్తవినివాడుకనిపెట్టుననియేమిన్నిచెప్పవేరచిఊరకెవుండెనుఅంతటవాడుకాలాగ్నివలెమండిపడుచురౌద్రాకారుండై ఈమరాత్రుంగాలునాకుప్రత్యుత్తరమునుసేయమంటేమాట్లాడకుండావున్నదిఇటువంటిదుర్మార్గపుపనులుఇకమీదకూడాచెయ్యవలెననితలంపుకద్దేమోఆ అత్యంతకోపముతో మంచిపదునుగలకత్తితీసుకొని దూతికముక్కుకోసిమరలపడుకొనినిద్రపోయెనుఆసమయమునవానిభార్య ఉపపతిని సంతోషపెట్టి మెల్లమెల్లగా నింటికివచ్చి దూతికనుచూచి ఓప్రియసఖీ నాపెనిమిటి మేల్కొనినాన్నేమోనని నేనుమిక్కిలిదిగులుపడియున్నానుఅతండిదివరకు మేల్కొనలేదుగదాఅని ఆదరణతో అడిగెనుఅప్పుడాదూతికకన్నీరొలుకనిట్లనియె-నీవుపోగానె నీపెనిమిటినిద్రలేచినన్నునీవనిరోసించి నాముక్కుకోసెనుఇకనాకెక్కడిసంసారమమ్మా నాకట్లువిడువుముపోయెదనని జరిగినవృత్తాంతమంతా మెల్లమెల్లగాచెప్పెనుఅందుకుఆస్త్రీ యెంతోదుఃఖపడి దానికట్లువిడిచి మునుపటివలె తానుకట్టించుకొనియుండుసమయంబున దానిపెనిమిటితిరుగా ఓదుష్టురాలా ఇంకనేమిచేసెదవనినఅదిమగనితోనిట్లనియె-నన్నునిష్కారణముగా నాసరివారిలోతలవంపులగునట్లునాముక్కుకోసితివినిజముగానీవువిన్నదికన్నదియేమైనా కద్దానన్నెల్లకయిట్లాచేసితివి స్త్రీలందరుతిరునాళ్లకుపోవుచుండగా నేనున్నుపోవుచుంటిని అప్పుడునీవు నాకెదురుగావచ్చినందున పోకనిలిచితిని నావల్లనేరమేమిన్నిలేదుఇదినీవువిచారించకనన్నిట్లుచేసితివి యముడయినాతగనిదండనచేయడు నేనుయెన్నడున్ను యొకడికిన్నిపోయిన దాననుగానుతలవాకిలియెటువంటిదో యెరగనుకలలోనైనాపరపురుషునిదలంచినదాననుగాను ఇటువంటి మహాపతివ్రతనైననన్నువిరూపినిగా చేయుటకుయెవరిచేతనవును నీవుబుద్ధిహీనుడవు పాపాత్ముడవుఅనిపలికి దేవతలను వేడుకొని నేనుపరపురుషునిమీదమనసులేనిదాననైతినా నాముక్కుమును పటివలెనేవచ్చునట్లుచేయవలెనని ప్రార్థింపుచుండి కొంతసేపు తాళిఇదుగో నాముక్కునాకుయెప్ప టివలె వచ్చినదిచూడుమని చెప్పెనుఅప్పుడు దానిపెనిమిటిఆమాటలువినిఆశ్చర్యపడి లేచిఅతిశీఘ్రముగాదీపముతీసుకొనిదగ్గిరకివచ్చి దానిముక్కుచూచినతత్క్షణమే దానికాళ్లమీదబడితనతప్పుక్షమించుమని దానికట్లువిడిచిప్రియవచనములు చెప్పెను- ఇదియంతాఆయోగి చూచుచుండెను ఇంతలో ప్రభాతసమయమాయెను.

అంతనా దూతిక కోసిన ముక్కు చేతబట్టుకొని తన యింటికిపోయి మంచముమీఁద కూర్చుండి తన మగనితో నేనీ బొంకు దున నేమి సేతునని చింతించుచున్న సమయంబున దాని పెనిమిటియైన క్షౌరకుఁడు మేల్కొని ముఖప్రక్షాళనము చేసికొని తన భార్యను పిలిచి రాజుగారు నన్ను పిలువనంపినారు నేను శీఘ్రముగాఁ బని చేయఁబోవలెను కత్తుల పొది తీసుకొని రమ్మనెను. అది ఒక కత్తి అతని చేతికి తెచ్చియిచ్చెను వాఁడు కత్తి పుచ్చుకొని బహు కోపముతో భార్యను చూచి రండా చూచితివా తెలివితో నేను కత్తుల పొది తెమ్మంటే నీవొక కత్తి నాకెందుకిచ్చితివి యేమి పరాకున నున్నావు అని బహువడిగా ఆ కత్తి దానిమీఁద విసిరి వేసెను.

అప్పుడా దూతిక తన మగఁడు విసరి వేసిన కత్తి దాకి తన ముక్కు తెగిపోయెనని మొఱలు పెట్టుచుకొనుచుఁ దెగిన ముక్కు మూసుకొని వీధిలో నుండే వారందరు తన వెంటవచ్చుచుండఁగా రాజు దగ్గిరకిపోయి రోదనము చేసెను రాజు దానిం జూచి యేమి నిమిత్తము రోదనము చేయుచున్నావని యడుగఁగా నది యిట్లని చెప్పుచున్నది స్వామీ మహాప్రభో నాయందు తప్పు కొంచెమైన లేదు ఎల్లప్పుడును నా పెనిమిటిని నా పాలిటి దైవముగాఁ దలంచుచుంటిని నన్ను నా మగఁడు … నిష్కారణము నాపైఁ గట్టి కొట్టించుచుండె యిప్పుడు నా ముక్కు కోసెను ఎదురు చెప్పనేమి చెప్పుదును ఇఁక నాకు నీవే దిక్కు నన్ను నీవు చంపినను బ్రతికించినను నా మొఱ యాలకించి నన్ను రక్షింపుము అని రాజునకు … రాజు క్షౌరకుని పిలువనంపించి ఓరి దురాత్మా బహుపాపి నీ భార్య నేల విరూపిం జేసితివని యడిగెను. వాఁడు భయపడి రాజు నెదుట నేమియుం బలుక నేరకుండెను. పిమ్మట రాజు తన భృత్యులం జూచి మీరీ దురాత్ముని బట్టి కట్టి తీసుకొని పోయి నగరంబునకు వెలపట కొఱ్ఱు వేసి రండని యాజ్ఞ చేసెను. అంతట దేవశర్మ యను పేరుగల ఆ యోగి యీ వృత్తాంతమంతయు నెఱిఁగినవాఁడు గనక ఆ రాజు సన్నిధానమునకు వచ్చి నిలిచి ఆశీర్వదించి ఓ రాజా మేషయుద్ధము చేత నక్కయు, ఆషాఢభూతి చేత నేనును, సాలెవాని భార్య చేత దూతికయును, హానిం జెందిరి స్వయంకృత దోషంబున నీ క్షౌరకుఁడు కాఁడని పూర్వవృత్తాంతంబంతయు నెఱింగించిన రాజు తత్క్షణంబున మంగలవానిం బిలుపించి నీ వలన తప్పేమియు లేదు పొమ్మని సెలవిచ్చి వాని భార్యను … చేయ నాజ్ఞాపించి సాలెవాని భార్యను విరూపిణిం జేయించి దేవశర్మను పూజించి సుఖంబున నుండెను. అని పలికిన కరటకుండు దమనకునిం జూచి నీవింక జేయందలంచిన కార్యంబేమి యని యడిగిన దమనకుం డిట్లనియె చెడిపోయిన కార్యమును చక్కఁబెట్టుటకున్ను ఇకమీఁద కాఁబొయ్యే ప్రయోజనము సంగ్రహించుటకున్ను అనర్థ

ములను పోగొట్టుటకున్న తగిన ఆలోచనయేదిగలదో అదే శ్రేష్ఠమైన ఆలోచన కావున మనము చక్కగా ఆలోచన చేసి సంజీవకపింగళకులకు భేదము పుట్టించుటకై యొకయుపాయము సేయక తాఘుకొనియుండుటచేత స్వాతంత్ర్యమున పింగళకునిదగ్గిరికి జేరవచ్చునా అనిన విని కరటకుండిది యెట్లుసాధ్యంబగునని న దమనకుండు మఱలనిట్లనె యొకవుపాయము చేత నేని సాధింపశక్యమో అటుపరాక్రమము చేత సాధింపశక్యము గాదు రాజుగారి బంగారపుసొమ్మెత్తుకొని కాకియుపాయము చేత దనకుశత్రువగు సర్పమునుజంపించెను ఉపాయమువలన సాధ్యముగాని కార్యముగలదే అనిన కరటకుండా కథ వినవలతుం జెప్పుమనిన దమనకుండిట్లని చెప్పదొడంగెను.

దమనకుడు కరటకునకు చెప్పిన కాకికథ.

ఒకమఱ్ఱిచెట్టుకొమ్మమీద నొక కాకి గూడుకట్టుకొని తనభార్యతో గూడా కాపురముండెను ఆచెట్టుతొఱ్ఱలో నొకకృష్ణసర్పముండి ఆకాకి పెట్టినగుడ్లన్ని వాలాయముగా భక్షింపుచుండెను అందుకు ఆకాకి నిండా వ్యసనపడి కృష్ణసర్పమునకు ప్రతిచితాను చేయదగినది లేక తిరుగా తనభార్యకు ప్రసవకాలము రాగానే తనకు ప్రియమిత్రుడైన ఒకనక్క దగ్గిరికిపోయి తనకు కృష్ణసర్పము చేయుచున్న అపకారమును చెప్పి-యేమి సేయుదుననిన ఆనక్క యిట్లనియె-మును పొకకొలంకులోనున్న మత్స్యముల నెల్ల కపటముతో మింగి విఱ్ఱవీగుచున్న వొకకొంగను యెండ్రకాయి వుపాయముచేత చంపెను- అట్లు నీవును పగదీర్చుకొనుము అనిన నాకథ వినవలతుం జెప్పుమని కాకి అడిగిన నక్క యిట్లనియె*

కాకికి నక్క చెప్పిన యెండ్రకాయకథ.

ఒకగొప్పకొలని దగ్గిరికి నొకముసలికొంగ మెడయెత్తుకొని కన్నులు మూసుకొని తన్ను జూచువారికి బహుకఠినమైన వ్రతంబాచరించుచున్న విధంబు దోచునట్లుగా గూర్చుండి ఆహారంబేమియుం గొనక యుండిన నొక యెండ్రకాయ చూచి ఆశ్చర్యపడి కొంగ దగ్గిరికి వచ్చి తియ్యని మాటలతో మెల్లగా నిట్లనియె-ఓ బకశ్రేష్ఠమా నీవు మిక్కిలి ఆకలిచేత నొచ్చియుండిన్ని చేపలు దగ్గిరికి వచ్చినా భక్షింపకుండుట యత్యాశ్చర్యంబుగానున్నది ఇది యేమి చెప్పుమని యెండ్రకాయ అడిగిన కొంగ చెప్పుచున్నది ఓకర్కటరాజా మునుపు నే నీకొలంకుపలకైనా పోయి అక్కడనుండే చేపలను భక్షించి దేహము పెంచుకొనుచుంటిని మొన్న పిడుగువంటిమాటవింటిని అదిమొదలు కడుపునిండించుకోవడము విడిచి చింతాసముద్రములో మునిగి యున్నాను యేమి చెప్పుదును అనిన కర్కటకము మహావిచారముతో కొంగను జూచి నీ వేమి వింటివనియడిగెను ఆకొంగ కండ్లనీళ్లు గ్రుక్కుకొ

సుచుమున్న కొందఱు బెస్తలువచ్చి యీనీళ్లలోతు చూచిపోయిరి. ఇంక నేనిమి
డిదినములకు నిండా నీరు ఇంకిపోవుచున్నది తర్వాత వలలు డొంతలు గాలములు
మొదలయిన సాధనములు తీసుకొని ఆ బెస్తలువత్తురని వింటిని అని చెప్పగా అక్క
డనున్న చేపలన్నియు ఈ మాట విని ఓ బకశ్రేష్ఠమా నీవు మమ్మందరి నుద్ధరించు
టకై పుట్టినావు మాకు నేడీయాపద నీవు దొలగించవలెనని మహాదీనత్వముతో
వేడుకొనెను అప్పుడు కొంగ కొంత సేపు మనస్సులో చింతించి ఇకమీద నేను చే
యవలసిన కార్యమేమని యడిగెను ఎన్నటికిన్ని యింకిపోని నీళ్లుగలిగిన యొం
కొక కొలనిలో మమ్ము కొంచపోయి పెట్టి తేచాలును ఈ సమయమున నీవు తప్ప
మాకు వేఱె రక్షకుడు లేడని మత్స్యములు పలికెను. అప్పుడు కొంగ తన మనస్సు
లో నుప్పొంగి - నేను మిమ్ము నవక్క సారి తీసుకొని పోలేనుగాని క్రమక్రమముగా
ఒక్కొక్కరిని నా ముక్కున కఱచుకొని పోయి మీకనుకూలమయిన తావున
సురక్షితముగా నుంచగలనని దయారసము లొలుకునట్లుగా బలికెను. అందుకు
చేపలు సమ్మతించెను - అటుపిమ్మట కొంగ యొక్కొక్క చేపను తన ముక్కున కఱ
చుకొని పోయి - ఒక విశాలమైన బండమీదను దానిం దిని తిరుగా వచ్చి మఱి
యొక చేపను తీసుకొనిపోయి కడుపు నిండించుకొనుచు కొన్ని దినములలో క్ర
మక్రమముగా చేపలన్నింటిని మనసుదీర భక్షించి - తన విదీరక కొలనిలో చేపల
ను వెతుకుచుండెను - అప్పుడు కర్కాటకము కొంగను జూచి - స్నేహితుడా -
నేను బహుదినముల నుంచి ఈ గుంటలో మీనములతో కూడా పెరిగి యిదివర
కు సంతోషముగా నుంటిని యిప్పుడు నేనొంటిగా విలిచితిని ఇంక నన్ను తీసుకొ
నిపోరాదా అని పలికెను ఆ మాట కొంగ విని నేనిదివరకెన్నడును కర్కాటక
మాంసము రుచి యెఱుగను నేడు దైవవశముచేత నాకదిలభించెనని మనస్సులో
పొంగి త్వరగా దాన్ని తన ముక్కున కఱచి పట్టిముసుపు తాను మత్స్యములను
భక్షించిన చోటికి పోయి రాతిమీద వ్రాలగా యెండ్రకాయ చేపనంజుడువా
సనపట్టి ఈ దురాత్ముడు కపటోపాయముచేత చేపలనెల్ల నిక్కడ నేచంపిభక్షిం
చెనని యెంచి తన మనస్సులో నిట్లని వితర్కించెను సాహసము లేనివాని బ్రతు
కెందుకు శూరుడైనవాడు భుజబలముచేత విజృంభించి శత్రుసమూహములను
చంప నేచంపుచు లేకపోతే తాను చావనైనా జచ్చును పిరికివాండ్లు గొంచము సే
పు యుద్ధభూమియందు నిలిచి జయముగొనలేక పారిపోదురు మృత్యువు సమీ
పించినపుడు శరీరము దాచుకొనగలరా ఆది హీనులైన వారెఱుంగక యిహపరసు
ఖములు చెఱుపుకొందురు బుద్ధిమంతులైనవారు ఆ సమయంబునందు తొలగిపో
కనిలిచి యిహపరసుఖములను భవింతురు ఈ లోకములో వైరమెవ్వరికిన్ని కొర

గాదు ఆటువంటి వైరము బలవంతముగా సంభవించెనా తనకుదగిన సహాయమునుగూర్చుకొనిపగవారిని సాధింపవలెను తానుబలమునుగూర్చుకొనక మునుపుపగవాడుసమయముచూచియెత్తివచ్చినట్టాయనా తానుమొగముదప్పించకపగవానిపైకిపోయి వానినైనా, చంపవలెను తానైనా చావవలెనుపారిపోయినట్టయితేకొలకాలము బ్రతుకవచ్చునాకొన్నాళ్లకైనా చావుసిద్ధమేకదాఅనిప్రాజ్ఞుడైనవాడు తెగించునుకాబట్టినాకుసాహసముచేయుటకిదిసమయమనియోచించి ఎంద్రకాయ కొంగనుతనగిట్టలచేతనొకక్షణములోనదిమిపట్టుకొని మెడకొరికిచంపి స్వేచ్ఛగాపోయెను. ❋❋❋ ఈప్రకారముగనునీవున్ను ఒకయుపాయముచేతికేనీశత్రువైనకృష్ణసర్పమ్మునుజయించుమని చెప్పగాకాకినక్కచేతసెలవుదీసుకొని తానున్నమఱ్ఱిచెట్టుదగ్గిరికివచ్చెను. ఆమరునాడు ఆపట్టణమేలుచున్నరాజుభార్యలందరున్ను ఉద్యానవనమునకువచ్చి మల్లెలు మొల్లలుసంపెంగలు జాజులు బొండుమల్లెలుకస్తూరిపట్టెలుచేమంతులుచెంగల్వలుమొదలుగాగలనానావిధములైన పూవులుకోసుకొని అలసిసొలసిజలక్రీడలాడవలెననితలచి కొలనిలోదిగునప్పుడుతమసొమ్ములుకొన్నిదీసి ఆచెటకొమ్మలకుతగిలించిరిఅప్పుడాకాకిసమయముచూచుకొనివచ్చి స్త్రీలుచూచుచుండగా వాటిలోనవరత్నఖచితమైనబంగారుసొమ్మొక్కటిముక్కునకరచుకొనిదూరముగాపోకదాపుగానే ఒకచెట్టుకొమ్మమీదకూర్చుండెను ఆసమాచారము పరిచారకులుశీఘ్రముగారాజుతోచెప్పిరి రాజుతనభృత్యులనుజూచి మీరుత్వరగాపోయికాకియెత్తుకపోయినసొమ్ము తీసుకొనిరండనియాజ్ఞాపించెను అంతటరాజభటులుదగ్గిరికిరాగానేకాకిమెల్లమెల్లగాపోయికృష్ణసర్పమున్నపుట్టలో ఆసొమ్మువడవేసెను అదిచూచివారుపారలతో గడ్డపారలతోగుద్దండ్లతో ఆపుట్టత్రొవ్వగానందులోచుట్టచుట్టుకొనినిద్రించుచున్న కృష్ణసర్పములేచిబుసగొట్టుచుకోపాగ్నితోమండిపడికొందరికరచికొందరినిదరమెను కొందరుధైర్యశాలులుదుడ్డుకఱ్ఱలతోపామునుకొట్టిచంపిఆసొమ్ముతీసుకొనిపోయిరాజునకుసమర్పించిరి

కావునఉపాయంబునసాధింపరానికార్యంబులుగలవేబలములేనివాడైనాబుద్ధిమంతుడైతేవాడేబలాధికుడుబలముగలిగియున్నాబుద్ధిహీనుడైతేవానిబలమునిష్ఫలము అల్పజంతువైనకుందేలుమహత్తైనబలముగలిగినసింహమును నేర్పుతోచంపెనుకుందేలుబలముచూచితివాఅనినకరటకుండాకథనేనువినవలెను జెప్పుమనినదమనకుండు చెప్పుచున్నాడు.

❋కరటకునకుదమనకుడు చెప్పినకుందేటికథ.❋

ఒకవనములో మదోత్కటమను పేరుగలయొక సింహము చేరి అచ్చటి సమస్తమైనజంతువులను బట్టుకొని చంపి భక్షింపుచుండెను ఆవనములోనుండెడు పెద్దపులులు చిరతపులులు పందులు కారెనుబోతులు దుప్పులు తోడేళ్లు నక్కలు కుందేళ్లు మొదలుగాగల నానావిధములైనజంతువులన్నియు దానికి భయపడి గుంపుగూడి సింహముదగ్గిరకి వచ్చి బహుదీనత్వముతో కాళ్లమీదపడి ఓమృగేంద్రుడా యీయడవిలో బహుదినములనుండి వాసము చేయుచున్న మేమందరము మీకొక విన్నపంబు జేసుకొనవచ్చితిమి ఏమనగా మీరుకోపము చేత మృగములనన్నింటి నొక్కసారిగా జంపవద్దు మేము వంతుప్రకారముగా మీరున్నచోటికి మాలో నొక్కొక్క మృగము వచ్చి మీయాకలిదీర్చునట్లుగా మేము యోచన జేసుకొనియున్నాము ఇందుకు మీరు సమ్మతించి మాభయముదీర్చవలెను అని సింహముతో జెప్పగా సింహము సమ్మతించి మీకభయమిచ్చితిని - సుఖంబుగానుండుమని మృగములనంపించెను తర్వాత మృగములు తమతమ వరుసప్రకారముగా సూర్యోదయకాలమునకు దినమొక్కటి వంతున సింహముదగ్గిరికి పోవుచుండెను ఆసింహము దాని భుజించి ఆకలిదీర్చుకొనుచు బహుకాలము గడిపెను అంతట నొకనాడు నేడు కుందేటికి వరసవచ్చెనని మృగములు చెప్పిన ఆమాట వినగా నే కుందేలు ప్రాణములు కొట్టుకాడగా మూర్ఛపోయి కొంత సేపటికి మూర్ఛ దెలిసి కన్నులు దెరచి దృష్టించి తలయూచి చింతాసముద్రములో మునిగి ముహూర్తమాత్రమునకు తెలివి దెచ్చుకొని మనసులోనుండు దిగులు విడిచి సాహసముతో తన మనంబులో నిట్లని తర్కించెను క్రూరములైన మృగములను నిగ్రహించుటయందు మహాబలముగలిగిన సింహమును నా బుద్ధిచాతుర్యము చేత నశింపచేతును బుద్ధికి నశక్యమైన పని యీభూమిలో లేదు కాబట్టి నే నేప్రకారముగానైనా జయము బొందుదునని కొంత సేపు యోచించి కుందేలు పైనమై సింహముదగ్గిరికి పోయెను - ఇంతలో సింహము ఆకలిగొని కోపము చేత మధ్యాహ్నకాలమందలి సూర్యునివలె మండిపడుచు పెదవులు గొరుకుకొని యీవనములోనుండే మృగములు దినమును నాకు నంపించు మృగమును నేడంపించక పోవుట యెందువల్లను నే నిప్పుడు పోయి మృగములనన్నింటిని బట్టి చంపి భక్షించెదను ఇట్లు చేయకపోతే వాటిగర్వము అణగదు అని గుహబైలు వెళ్లెను ఆసమయములో ధైర్యశాలియగు కుందేలు భయపడ్డదానివలె నడుగులు తొట్రుపడగా నంతటదూరంబుననుండి నేలంబడి మొక్కలు పెట్టుచు లేచుచు పెదవులు దడుపుకొనుచు మెల్ల మెల్లగా సింహమువద్ద చేరెను అప్పుడా సింహము కుందేలును చూచి కనులనిప్పులాలుక ఓరి దురాత్మా

మాకు వేళదప్పిన యాహారంబు హితంబుగానుండదని నీకు తెలియదా అపరాహ్ణ వేళదాకా నీవిక్కడికెందుకు రాకపోతివి అడవిలోనున్న జంతుసమూహమునకేమైనా విపరీత బుద్ధులు పుట్టెనో అని కోపముగా మాట్లాడుచున్న సింహమునకు కూదేలు సాష్టాంగదండము పెట్టి యిట్లనియె ఓ మృగరాజా కోపము సేయక చిత్తగింపుము నేడు నావల్లనొక యపరాధంబు లేదు సూర్యోదయకాలమునందు లేచి నేను తమదగ్గిరికి వచ్చుచుండగా నన్నొక సింహము నడ్డగించెను. నేను నాకు ప్రభువగు సింహరాజు దగ్గిరికి నేను పోవలెను నన్ను పోనిమ్మని చెప్పితిని యీమాట చెప్పగానే అతడు బహుకోపముతో ఈ వనంబులోనున్న జంతుసమూహమునకెల్ల ప్రభువు నేను గాని వేరే ఒకడు కలడా అని శానా సేపు నన్ను చిక్కులపెట్టి నాకంటె నధికుడెవ్వడు నాకు నతని దెచ్చి చూపు నిన్ను విడిచిపెట్టుచున్నాను నీవు శీఘ్రముగా బోయి యతని బిలుచుకొని రమ్మని నా చేత బాసలు చేయించుకొని యిప్పుడు నన్ను విడిచెను యీ వర్తమానము దేవరవారితో మనవి చేతామని బహుత్వరగా సన్నిధానమునకు వచ్చితిని ఇక మీరు అతడు మీ దగ్గిరకి వచ్చి మృగములను విడువడు నేడు నేను పడ్డ శ్రమ యేమి చెప్పుదును అని చెప్పగా సింహము మిక్కిలి రౌద్రాకారముతో కుందేలును జూచి ఆ సింహమును నాకు చూపించుము నెను స్వామీ నేనతని చూపించెదను మీరిప్పుడే బైలువెళ్లవలెనని కుందేలు చెప్పెను ఓరి నీవు శీఘ్రముగా నాకు ముందర నడిచి దోవ చూపుమని సింహము గర్జించుచు కదలెను కుందేలున్ను అతిత్వరితముగా సింహమునకు ముందుగా పరుగెత్తి సింహమును బహుదూరము తీసుకొనిపోయి మునుపు తాను చూచి వచ్చిన అగాధమైన బావి దగ్గిర నిలుచుండి ఓ మృగరాజా మహాప్రభో శత్రుసంహారకారి యిదుగో నీ శత్రువైన సింహము దగ్గిరికి వచ్చి చూడు నీకతడు అగపడుచున్నాడని తొంగిచూపెను. అప్పుడా సింహము బావినీళ్లలో ప్రతిఫలించిన దేహము చూచి అది మరియొక సింహమని యెంచి బావిలో దుమికి తత్క్షణమే ప్రాణము విడిచెను. కాబట్టి యెంతబలవంతునినైనా బుద్ధిబలము చేత గెలువవచ్చును. అనిన విని కరటకుండు నీకుం గార్యసిద్ధి యగునని శీఘ్రంబుగా బొమ్మని చెప్పెను అంతట దమనకుడు పింగళకుని దగ్గిరికిం బోయి నమస్కరించి నేను దేవరవారికి నత్యంతాపరాధంబు చేసితిని. ఈ యపరాధంబు సహింపవలయును పదవి గలిగిన మంత్రి రాజు ఎదుట నెట్లు పలికినా చెల్లును పదవి లేని వాడు పదివేలు చెప్పినా ప్రజలకు గాని రాజునకు గాని సరిపడియుండదు అని పలికెను పింగళకుండా మాట విని యేమి దమనకా నీ వేమి చెప్పవలయునది వేరవక చెప్పుము నీకంటెను నాకు హితుండు గలడా అని బహు ప్రీతిగా మాట్లాడె

నప్పుడుదమనకుండు చేతులు జోడించుకొని వినయభయభక్తులతో నిలిచి సింహముతో జెప్పుచున్నాడు ఈసంజీవకుడు నాయొద్దమీమీది నేరంబులెన్నుచు నెల్లప్పుడు నిన్నుగత్తాళి సేయుచుండును పకార్యమందును నిన్నులక్ష్యము సేయడు అదియునుంగాక కొంచెముదినములలో నీమాట కెదిరించి నిన్ను మూలదోసి నీరాజ్యమును తానపహరించవలెనని మనస్సులో నెంచియున్నాడు ఈ సంగతి నే నెరిగి నీకు దెలియ జేయవచ్చితి అని పలికిన భయంబును విస్మయంబు నుమనంబునం బెనంగొన నేమియుం బలుకకున్న సింహంబుతో మరలదమనకుండిట్లనియె.

ఓరాజా వీడొక డునీమంత్రులలో మించినవాడు యీలోకములో రాజ్యలక్ష్మి అత్యుచ్ఛ్రయమును పొందిన మంత్రిమీద నొకపాదంబును రాజుపై నొకపాదంబును పెట్టి నిలిచి యీలక్ష్మి స్త్రీస్వభావము చేత గొన్ని దినములకు వారిలో నొకరిని విడిచిపెట్టును రాజు గొప్పమంత్రిని నిలిపితే రాజ్యభారమంతా అతడు నిర్వహించి విషయాసక్తుడౌను అవిషయాసక్తిచేత మోహము వహించును ఆ మోహము చేత గర్వము గలుగును గర్వము చేత కన్నులు గానక కాని పనులు చేసి రాజు నెత్తి వేసి దండు తనవశముగా జేసుకొని రాజు పక్షముండుం డేవారికి అన్న వస్త్రములకివ్వక ఉపాయము చేత రాజుం జంపి రాజ్యమంతా తనవశము జేసుకొనును ఉపకారమునకు ప్రత్యుపకారము చేసేవాడు ఈలోకములో అరుదు అందరికిన్ని తమ కార్యము అయినతర్వాత బుద్ధి వేరే పోతున్నది అనేక భాగ్యమిచ్చి ప్రీతిగా తన్ను మన్నించిన రాజును విచారించక పరరాజుల దగ్గిర లంచములకు నాసపడి దుష్టుడైన మంత్రి యీలోకమునందు రాజును జెరిచి పరలోకమునందు తాను జెడును విషము కలిసిన అన్నమును న్ను కదులుచున్న పల్లును న్ను దుష్టుడైన మంత్రిని న్ను బొత్తిగా యెత్తివెయ్యడము సుఖకరము సంజీవకుండు సకలకార్యములయందున్ను స్వేచ్ఛగా ప్రవర్తిస్తున్నాడు అది మీచిత్తానకు తెలిసేవున్నది సంపత్తును కోరని వాడు లోకములో లేడు ఆకోరిక కొనసాగించుకొనుటకు అశక్తుడైన వాడు రాజును గొలుచును సేవకులైనవారు తాము భాగ్యవంతులైయుంటే రాజుల నేల సేవింతురు జరుగుబాటు లేక నేకదా చెప్పినపని చేయడము ఇటువంటి సేవకులను మఱియొకరిని రాజుదగ్గిరికి చేరనియ్యక తానే సర్వాధికారిగా యున్నాడు ఇది అంతా చూడగా దేవరవారికే మోమోసము శీఘ్రముగా చేసునని తోస్తున్నది తమరిప్పుడే మరి వుండరాదు నామాట నమ్మదగి తే నమ్మండి లేకుంటే పరస్పరముగా విచారించండి- అని చెప్పగా విని పింగళకుండు దమనకునిం జూచి ఓయీ యీ దేహము సకల దో

వములతోగూడుకొన్నదైనాయిదియొంటుకనివిడిచేవారెవ్వరుకలరా అటువలె
తనమిత్రుడొకవేళనపకారము చేసినాగాని విడిచిపెట్టుట మంచిదికాదు నన
మునమ్మికయిచ్చి అధికారములో ప్రవేశపెట్టి ఒకమాటవల్ల సాహసమును చేయ
రాదు వానివల్లను నేరమున్నట్టయితే వాడి పాపాన వాడే పోవుచున్నాడు గనుక వి
కనా మనస్సునకు కలత పుట్టించవద్దని పలికెను - అందుకు దమనకుండు చెప్పుచు
న్నాడు మీరు తన్ను మిక్కిలి గౌరవించి పెద్దమంత్రిని జేసి రాజ్యభారంతా తనవ
శము చేసి యెల్లప్పుడున్ను సమస్తవిషయములయందున్ను నమ్మియుండగా అత
డిది యెంతమాత్రమున్ను మనస్సులో నెంచక మీ రాజ్యము బొత్తిగా నపహ
రించవలెనని ఆలోచన సేయుచున్నాడు - అది నాకు తెలిసినది గనుక శీఘ్రము
గా దేవరవారికి దెలియ జేయవచ్చినాను అన్నదమ్ముడైనాగాని కుమారుడై
నాగాని మంత్రిస్థానపు పనులు జరుపుచున్నప్పుడు వానిమీద దృష్టియుంచక పో
తే రాజుయొక్క లక్ష్మి తొలగిపోవును సుజనులయొక్క హితవాక్యములు చె
విని సోకనీయక దుర్జనులు చెప్పిన బుద్ధులే మనస్సున పెట్టుకొని కార్యములు జరిగిం
చిన రాజు అపథ్యములైన వస్తువులను భక్షించిన రోగివలెనశించును ఇది నిశ్చ
యము స్నేహితుల మాటలు విన్న రాజు సుఖముగానుండును - శత్రువుల మా
టలు విన్న రాజు శీఘ్రముగా రాజ్యము పోగొట్టుకొనును అప్పటికి అప్రియము
గానుండినా మీదటికి ప్రియముగానుండే మాటలు చెప్పేవారు కోరకను దొ
రికేవారు గాని అటువంటి మాటలు బుద్ధిమంతుడే వినును గాని యితరులు వినరు వి
న్నవారిని లక్ష్మి యెడబాయకుండును హితము కోరేవారు తెలిసినవారుగా
నుండరు తెలిసినవారు హితము కోరేవారుగానుండరు తెలిసినవారుగా
నున్న హితము కోరేవారుగానున్నవుండేవారు దొరకడము రోగమును
హరించేది గానున్నరుచిగలదిగానున్నవుండేడౌషధమువలెనే అరుదు పా
తకొలువుడుగాండ్లకు విరోధముగా క్రొత్తగావచ్చినవారికి స్థానమిచ్చినట్టయి
తే అది రాజ్యము చెడిపోవుటకు మూలము - అనిన విని సంజీవకునకు నేను అభయ
మిచ్చి పెద్దమంత్రిని గా చేసి ప్రీతిగా నడిపించుచుండగా అతడు నాకు అపకా
రము సేయవలెనని దలచునా ఇవి యెక్కడి మాటలని పింగళకుండు పలికెను
అందు మీదట దమనకుండు పలుకుచున్నాడు దుర్జనుడు తన్ను పోషించి
నవానికైనా తనకపరాధము జేసినవానికైనా యపరాధమే చేయును పాము
ను తలమీద యెక్కించుకొన్నా కాలితో తన్నినా కరవనే కరచును దుర్జనుడెల్ల
ప్పుడున్ను సేవింపబడుచున్నవాడైనా తన స్వభావమును విడువడు కుక్కతో
క చమురుపట్టించి తోమి వంచినా దాని వంకర పోవునా పూజ్యములుగాని పదార్థ

మొక్కడనున్ను పూజ్యముగానేరదు అమృతధారలు పోసి పెంచినాముసిని
చెట్టుకల్పవృక్షమువలె పూజ్యముకావు శావక్కెరలో తేనపోసికలిపిపాదిచేసి
వేపవిత్తునాటి పాలుపోసి పెంచితే ఆ వేపచెట్టు తియ్యగానుండునా ఉత్తము
డైనవాడి శోకమునకు అపాయము వచ్చునప్పుడువిచారించి తెలుసుకొని వారితో
ముందుగా జెప్పును దురాత్ముడైనవాడు తానుగుర్తెరిగియుండిన్ని తనమనస్సు
లోనిరహస్యముముగానొకపగబట్టిచెప్పడు ఎలతనముంచితనముగానుండిన్నా వై
రము మనస్సులోనుంచుకొని కోపముగలవాడు దుర్గుణుడు మంచితనముచేత సం
తోషించేవాడు సుగుణుడు చెరుకున్ను వేపచెట్టున్ను తమరసముచేతనే తెలి
యబడుచున్నవి అటువలెనే సుజనుడున్ను దుర్జనుడున్ను తమస్వభావముచేత
నే తెలియబడుచున్నారు వృశ్చికమునకు విషము తోకయందుండును సర్పమున
కు విషము ముఖమునందుండును దుర్జనునికి విషము శిరస్సునుంచి పాదములు దా
క నుండును కపటములేనివాడే మిత్రుడు యుద్ధరంగమునందు దనస్వామికా
ర్యమునకు వెనకదీయనివాడే భృత్యుడు కలహమునుపుట్టించనిదే సంపత్తు సత్పు
రుషులచేత ప్రార్థింపబడ్డవాడే బుద్ధిమంతుడు ఇంద్రియములను జయించిన
వాడే సిద్ధుడు హితులుమాటవిన్నవాడే రాజు అని దమనకుండు పలికిన సంజీవ
కునిమీద పింగళకునికి మనస్సు విరగకుండుట ఎరిగి మరియు నిట్లనియె ఓమృ
గములసార్వభౌమా నేను ఎంతవిజ్ఞాపనచేసినప్పటికిన్ని సంజీవకునియందు గ
లిగినమనస్సు తిరగలేదు కాబట్టి యిక్క మీద భృత్యునియందు దోషము లేదు అధి
కకామాసక్తుడైన రాజు కార్యాకార్యములెరుంగక మదించినయేనుగవలె
ఇచ్ఛవచ్చినట్లు సంచరించును తర్వాత మంత్రి మొదలైనవారి దోషములు వా
గా విచారించనందున వారిని శిక్షింపలేక శోకారణ్యములో పడును అప్పుడు
భృత్యునియందు తప్పెంచును గాని తన తప్పు తాను తెలుసుకోలేదు,

అనిన విని సంజీవకుని నిరాకరించి వెళ్లగొట్టుదమా అని పింగళకుండడిగెను
స్వామీ అట్లాచేసితే మంత్రము భేదించును నిరాకరించిన వెనక సంజీవకుడు నిం
డా అపకారము చేయును పరిపక్వమైయున్న మంత్రమునే బీజమును ప్రయత్నముచే
తరక్షింపవలెను అదికొంచమైనను భేదింపకూడదు భేదింపబడ్డట్టయితే చెడిపో
వును అని దమనకుడు చెప్పిన సంజీవకుడు మనకు అపకారము చేసునా అనిపిం
గళకుండడిగెను వాని స్వభావము తెలియదు గనుక మన మెట్లా నిశ్చయించవ
చ్చును యెవనికైనా వాని స్వభావము తెలియక నే చోటివ్వకూడదు అజ్ఞాతమై
నస్వభావముగల డిండికునకు చోటిచ్చినందున మందవిసర్పిణి మృతిబొందెను

ము అని దమనకుడు చెప్పెను ఈమాటలువిని పింగళకుండా కథయెట్లనియడిగి నదమనకుండిట్లనియె,

పింగళకునకు దమనకుండు చెప్పిన నల్లికథ,

మందవిసర్పిణియనునొక చీరపేను బహుకాలమునుంచి రాజుయొక్క పడకలో చోటుచూచుకొని యెక్కడికిన్ని పోక అక్కడనే వుండగా డిండిమమను పేరుగల ఒక నల్లి గాలిచేత ఆపడకమీద పడెను - అప్పుడు మందవిసర్పిణి అతిథిసత్కారము చేసి పొమ్మనెను - నీఅనుగ్రహమువల్ల నేనిక్కడనే వుండిని న్నొకటియాచించవలెననియున్నాను - నీకు నమస్కారము చేసెదను - నేనెన్నడున్ను అన్యులయాచించినవాడను కాను నాకోరిక నెరవేర్చవలెను నీగుణములు నిండా ప్రసిద్ధములుగానున్నవి నీవంటివారు లోకములో లేరని నల్లిపలికెను ఆమాటలు మందవిసర్పిణి వినిన నీవింత స్తోత్రము చేయనేమిటికి - నాపుణ్యవశమువల్ల నీవిక్కడికి వచ్చితివి నావంశము ధన్యమాయెను నేను నీయనుగ్రహమువల్ల ఈ రాజశ్రేష్ఠుని పానుపునందు సుఖముగానున్నాను ఇపుడు నీవు నన్నేమి యడుగవలెనని వచ్చితివి నాపరువు చూచి నన్ను యాచించుమనెను - అందుకు డిండిమ మిట్లనియె - యాచకుడైనవాడు తనకు గావలసినది యడుగును గాని దాతయొక్క కలిమిలేములు జూచి యడుగునా - అర్థాశచేత మిక్కిలి యరచును గాని యితడు లోభి యితడు దాతయని యెరుగునా - తన లేమిడిచేత నితరులను శ్రమపెట్టునే గాని ఇది గొప్ప ఇది కొంచమని తెలిసి యాచించునా ధనాపేక్షచేత సభలయందు బ్రసంగించ నారంభించును గాని తనకు విద్యచాలదని చెప్పు ధనవంతుల వెంబడి తిరిగి తన నేర్పుచేత వారిని యాచింపగా దాతయగువాడు మెచ్చి ధనమిచ్చి తే సంతోషించును లోభియగువాడు ధనమివ్వకుంటే చిన్నబోవును ఇది యాచకుని స్వభావము నేనిప్పుడర్థకాంక్షచేత నిన్నడుగ రాలేదు నాకొకసహాయము మాత్రము చేయవలెనది యేమంటే మనుపు నేనెప్పుడున్ను మానవుల రక్తము పానము చేయుచుందును గాని రాజుయొక్క దేహమునందు గలిగిన రక్తమెన్నడున్ను పానము చేయలేదు అది మనస్సులో బెట్టుకొని నేడు నేను నీయొద్దికి వచ్చితి విందుకు నీవు సమ్మతించి నాకోరిక తీర్చవలెను ఇటువంటి కోరిక గలుగుటకు కారణంబేమంటే జెప్పుచున్నాను వినుము సన్నబియ్యపు వంటకము అప్పుడు వెన్నగాచిన యావు నెయ్యి కమ్మని కంది పప్పు మంచి కూరలు రుచిగల భక్ష్యములు నానావిధములైన ఫలంబులు పానకంబులు మాంసఖండములు తియ్యని యావుపాలు మద్యము ఊరుగాయలు ఊరుబిండ్లు గెడ్డపెరుగు చిక్కని చల్ల మజ్జిక లేటచక్కెర పటికబెల్లము మంచి యుదకము వక్కలాకులు పరి

హా శముగల గంధపుష్పములు మొదలగు వస్తువులను దినదినంబు ననుభవించు శృంగారవంతులైన స్త్రీలతో భోగింపుచు సుఖించుచున్న రాజుల దేహరక్తము పుష్టిగా నుండునని వినియున్నాను ఇదివరకెన్నడున్నది నాకు సిద్ధించ లేదనిన ట్లి చెప్పగా విని మందవిసర్పిణి చెప్పుచున్నది నీదంతములు బహుతీక్ష్ణములు నీవు సమయము గుర్తెరుగవు నిన్నిక్కడ చేర్చితే నాకు మోసము వచ్చును ఈ రాజు యొక్క శయ్య యందు రాత్రింబగలు నాప్రాయంబుతో నుండుట విడిచి పోవ పుట్టుటకు ప్రయత్నము జేతువు దుష్టులు సుజనులకు అపకారము లే వెతుకుచుందురు అది వారికి నైజగుణము కాబట్టి నీపలుకులకు కొంచమైనా నేను సమ్మతించను నీమీద కోపించుకొందునని నడిండిను విట్లని యొనీ వున్న చోటికి నేను వచ్చి నాము నీదయచో ప్పన నడిపించవచ్చును నేనిప్పుడు నీ పాదములకు మ్రొక్కుచున్నా నిట్టి అభ్యంతరములు చెప్పక నేనడిగిన మాటకు సమ్మతించవలెనని చెప్పగా మందవిసర్పిణి దాక్షిణ్యము వల్ల సమ్మతించి ఉండిమనెను ఇట్లని మొదటి పాయ మొరిగి త్వరపడక సురతశ్రమ చేత పరవశుడై సుఖనిద్ర నుపొందియున్న రాజశ్రేష్ఠుని దేహము మెల్లగా అది రక్తము పీల్చి తొలగిపోవలెను మిక్కిలి మెళకువతో నుండవలెనని నడిండిను మట్లా నేకానిమ్మని చీర పేనుతో బహుప్రీతిగా జెప్పి దానికి తెలియకుండా రాజు దగ్గిరికి పోయి సందెజామున నే కరవ నారంభించెనప్పుడా రాజు నిద్ర మేల్కొని యులికిపడి లేచి కాళ్లు పిసుకుచున్న పరిచారకులం జూచి నా శరీరము తేలుకుట్టినట్లుండుచున్నది శీఘ్రముగా దీపము తెచ్చి చూడండని పలికెను ఇంతలో నల్లి పరుపు సందులో దూరెను వారు దీపము దీసుకవచ్చి వెతికి రాజు పాన్పునందు నున్న చీర పేనుం జూచి ఇదే రాజు దేహము గరిచెనని దానిం జంపిరి కాబట్టి దుర్జనసహవాసము హానికరము కును. అమనని దమనకుండు చెప్పిన పింగళకుడు విని నాపరాక్రమంబెరింగియు సంజీవకుండే సాధనంబుల చేత నాకెట్లు ద్రోహము చేయునని అడిగెను నీ వేమరి యెఱింగినప్పుడు సంజీవకుండు విన్నగొమ్ములతో గుచ్చి వెుత్తి భయంకరములైన గొరిసెలతో ద్రొక్కి పాదుగాటితో తోర్ఘూటించి కొట్టినను నవచ్చినట్లు బాధించును అని దమనకుడు చెప్పెను అందుమీద పింగళకుండు కొంతసేపు చింతాక్రాంతుడై దమనకునిం జూచి నీవిప్పుడు సంజీవకుని దగ్గిరికి పోయి అతని అభిప్రాయము తెలుసుకొని శీఘ్రముగా రమ్మని దమనకుని పంపించెను. తర్వాత దమనకుండు బహుభయపడ్డ వానివలె అక్కడక్కడనో దిగి యొదిగి సంజీవకుని వద్దకు జేరంజనిన నతండిది యేమి భయము వల్ల వణుకుచున్నది మీ రందరు కుశలమా అని యడిగిన సంజీవకుని తో నిట్లనియెను.

శ్వపశు రాజా రాజును గొలిచే వారికి కుశలమెక్కడిది సంపత్తులు పరాధీన

ములు బ్రతికియుండుటయందు నమ్మిక లేదు చిత్తస్వాస్థ్యము ఎన్నటికిన్ని కలుగ
దు ధనము కలిగి తెగర్వించనివాఁడెవఁడు విషయాసక్తుఁడైనవానికి ఆపదలు తొ
లఁగిపోయెను స్త్రీలమాటలకు ఎవనిమనస్సు లోఁబడలేదు కాలవశమునను ఎవఁడు
పొందలేదు యాచకుఁడై యెవఁడు గౌరవమును పొందెను దుర్జనులవలలోఁ జిక్కు
కొనియెవఁడు క్షేమముగాఁ బోయెను రాజులకు ప్రియుఁడైనవాఁడెవఁడు మూఢుఁడైన
వాఁడు రాజు తన్నంతటివానిఁ జేసెను తనకింత ధనము గూడెను తనమీఁద రాజునకు
కింత పక్షముగద్దు తాను బహుకాలము సుఖించవచ్చునని మనస్సులోఁ దలచి
సంతోషించుచుండును వివేకియైనవాఁడు ఇది అంతా ప్రాణాంతకముగాఁ దలచి భ
యపడుచుండును బుద్ధిమంతుఁడైనవాఁడు దేశంబును కాలంబును గుర్తెరిఁగి తన
కు వీరు మిత్రులు వీరు శత్రులని తెలుసుకొని తనశక్తి యెటువంటిది యితరులశక్తి
యెటువంటిది నాకంటె వీఁడధికుఁడు వీఁడల్పుఁడని విచారించి యితరులకు తాను లోఁబ
డకుండా యుండెడువాఁడు యెల్లప్పుడున్ను చింతించుచుండును అని సంజీవకుండు
విని అప్పటికి రాచకార్యం బెట్టిది. ఇప్పుడు రాజేమి చెప్పెను చేయవలసిన పని యే
మి. అని యడిగిన దగ్గిరికి పోయి కూర్చుండి దమనకుఁడు మెల్లఁగా నిట్లనియె. రాజుల
యొక్క విశ్వాసమున్ను అవిశ్వాసమును గాఁ జెప్పఁదగదికాదు. అయినప్పటికిన్ని నీ
వు నానమ్మికవల్ల వచ్చియున్నావు గనుక ఉన్నరీతి చెప్పవలెను. నీళ్లు స్వచ్ఛము
లుగానుండుటవల్ల సముద్రములో మణులు పైకి అగుపడుచున్నవి. అయినప్ప
టికిన్ని సముద్రపులోతు కొంచముగా నుండునని యెంచఁగూడదు. అటువలెనే
రాజు మనయందు చాలా దయగలిగియున్నాఁడని నమ్మియుండఁగూడదు.
సేవకులు రాజువద్దికి చేరిక కడపట యెప్పుడైనా చెడిపోవుట సిద్ధము ఈ యర్థము
నేను చక్కఁగా తెలుసుకొని నీకేమని చెప్పుదును. ఇప్పటికి కొలువునకు నీవు
రాఁగా నేత్రకోణములైన గొప్ప కొనలతోఁ జిన్న కదలకుండా బట్టినీకు తక్కువ
ముందుగా తాను పానము చేసి తర్వాత నదగ్గిరనుండే [illegible] మాంసము
ము పంచిపెట్టవలెనని స్వగోత్రుఁడని నిశ్చయించియున్నాఁడు. ఈ యభిప్రాయ
ము అతనికి నేను పుట్టినది కాదు బహుదినములనుంచి దగ్గఱ నేను నీకు మనవు బాస
లిచ్చి నిన్ను కొలువుంచితిని గనుక యీ విషయం తానీకు దెలియఁజేయ వచ్చితిని
నీకు మనసువచ్చిన మార్గము చూచుకొమ్మని చెప్పఁగా సంజీవకుఁడు నిండాదు
ఃఖితుఁడై కొంతసేపు ఊరకుండి తరువాత దమనకునితో జూచి యిట్లనియె. ఈలోక
ములో తరుచుగా స్త్రీలు దుర్జనులను పొందుదురు రాజు అపాత్రులను పోషించు
ను లోభియైనవాని కే ధనము చేరును మేఘుడు సముద్రములో వర్షించును నే
రము లేని సేవకులపై కోపించుకొనె రాజు మనస్సును ఎవఁడు సంతోషపె

ట్టగలదనినిమిత్తముగలిగికోపముచే సేనారాజైతె కొలువవచ్చునుగానిమిత్రుడు లేక నెతప్పులువెదుకుచుండే రాజునుకొలువశక్యముకాదు. పింగళకుండుచెప్పుడు మాటలువినేవాడైనాని స్వబుద్ధివిహీనుడైనవాడు కాడు దుష్టుడు విద్వాంసుడు మంత్రియైయున్నయెడ రాజునకు ఇచ్చకములాడుచుండురో ఆగారాజు తోగూడినధనమును బొక్కసమును శీఘ్రముగాపోగొట్టుకొనును. ఓ రా జునకు నేనుకీడుగలచలేదు నాయెడలనిర్మిమిత్రముగానితడపకారిమోం చెను. గుణవంతులతోజేరినపురుషుడు గుణవంతుడేయగును దుర్గుణులతోగూడినట్టు యితడీయగునీయుదకము గలనదులు లవణసముద్రమునబడిచెడిపోయినట్లువా నిగుణములుచెడిపోవును వెండికొండమీదచంద్రకిరణములుమిక్కిలిప్రకాశించిన ట్లుమంచిగుణములుగలపురుషునియందుఅల్పగుణమైనాప్రకాశించును. కాటు కకొండయందు రాత్రివేళ పూర్ణచంద్రకిరణములు ప్రసరించిప్రకాశించన ట్లుచెడుగుణములుగలవానియందుమంచిగుణములెన్నిఅయినాప్రకాశించవు దుష్టులకు యెంత ఉపకారము చేసినా మూర్ఖులకెంతవిద్య నేర్పినా చెప్పినట్టువి నని వారికిఎన్నిబుద్ధులుచెప్పినాఅపాత్రులకు ఎంతయిచ్చినాఫలము లేదుఅడివి లోనేడవడమున్ను పీనుగను అలంకరించడమున్ను మెట్టనేలను తామరనాటడము న్నుకుక్కతోకచక్కచేయుటకై బద్దలుపెట్టికట్టడమున్ను చెవిటివానితోనే కాంతముగమాట్లాడడమున్ను చవుటనేలను వర్షించడమున్ను గుడ్డివానికిఅద్ద ముచూపడమున్ను బూడిదెలో నెయ్యి హోమము చేయడమున్ను ఎట్లానిష్ఫ లములో అటువలెనే అవివేకియైన రాజునుగొలువడమున్ను నిష్ఫలము మంచి గంధపుచెట్టు పాములచే చుట్టబడియున్నది కొలనిలో మొసళ్లుగలిగియున్నవి కమ లములు బురదలో బుట్టుచున్నది సౌందర్యముగల స్త్రీ కుటిలస్వభావముగలిగి యున్నది శ్రేష్ఠమైనవస్తువు నిరుపద్రవముగా నెక్కడనున్నలేదు సేవకులు వివేకియైన రాజును గొలిచితే భయములేదు దమనకుడు తనయొద్దకువచ్చిన వానిని జూడగానే బహువినయముతో లేచివచ్చి నిచూపుచూచియాలింగనము జేసుకొనితనయర్ధాసనములో గూర్చుండబెట్టుకొని లోగానివసమునుంచు కొనిబైటికష్టత నెవలికేటట్టు ప్రియములుబలుకును బ్రహ్మదేవుడును ద్ర ముదాటుటకోడను. కీర్తిబోగొట్టుటకుధనమును పనుగనుశిక్షించుటకంటెశ మునుగాలిలేనిచోటగాలివచ్చుటకువిసనకర్రను ఉపాయముచేతనిమిత్తించినవి వేలవిధములచేతను మూర్ఖుని చిత్తప్రవృత్తినిపోగొట్టుటకు ఉపాయముచే యజేరకపోయెనుసాయంకాలమందు ముహూర్తమాత్రము విచారించి పింగళకుడు [illegible] శీఘ్రముగా కమలములలో ప్రవేశించినట్లు [illegible]

ములము ముట్టించుకోగా నైపైకి వెళ్లివచ్చే మార్గము గానక విచారపడునట్లు
కొందరు మానవులమీదవచ్చే నదిగు తెలియక లోభముచేత ప్రవర్తించుచురుక
మలము కలువలు మొదలైన పువ్వులను విడిచిపెట్టి తుమ్మెదలు మదించిన యేనుగ
యొక్క గండస్థలమునందలి మదజలమును పానము చేయపోవుచున్నప్పు
డాయేనుగ చెవులతో విసిరిన గాలికి నేలబడి తామరలో తాము విహరించుటయు
నుతలుచుకొనుచున్నట్లటువలెనే లోకములో జనులు సులభులైన వారిని విడిచి
పెట్టి దుర్జనులయందనురక్తిగలవారై అక్కడ ఉపద్రవము సంభవించినప్పు
డు సుజనుల దగ్గిరికిపోయి సేవించక పోతిమని విచారపడుచున్నారు అడవిలోను
న్న కసువు దిని ప్రభువులకు హితమైన కార్యము సేయుచుండెడి నాకిప్పుడు మృ
త్యువు నోటబడవలసివచ్చె నీకలికాలమునందు మీరు పెద్దలు మీరు పన్నులనక మా
యోపాయములచేత పరిశోధించువారు కాకి మొదలైన జంతువులేకమై ఒంటె
కు కీడు తలపెట్టినట్లు సాధులకు కీడు దలచుచుందురని పలికిన దమనకుండా కథనా
కెఱింగింపుమనిన సంజీవకుడు చెప్పుచున్నాడు.

మహాభయంకరమైన యొకయడవియందు మదోత్కటుడను పేరుగలిగిన
యొకసింహము సంచరించుచుండును దానికి కాకి పులి నక్క యీ ముగ్గురు మంత్రు
లుగానుండిరి వారొకనాడడవిలో నొక యొంటెను జూచి నీ వెక్కడినుంచి వ
చ్చితివని అడిగిరి ఆయొంటె కాకి మొదలైన జంతువులకు వందనముచేసి యిట్లనియె
ఒక వర్తకుడు నావీపున బరువు పెట్టి మోయించుచుండగా మోసి మోసి వ
సికిప్పుడు వానికి అక్కరపడకుండా దాగియున్నాను నాకు మీరే గతి నన్ను రక్షిం
పవలెను నేను మీయొద్దనుండెదననిన నక్క యిట్లనియె. ఈ అడవిలో నొక మృ
గరాజు మహాబల సంపన్నుడైయున్నాడు మేమతనిని మాస్వామిగా జేసుకొ
నియెప్పుడున్ను సేవించుచుందుము నీవున్ను మాకత్యంత ప్రియమిత్రుండవు
గనక మృగరాజుదగ్గిరికి నిన్ను బిలుచుకొనిపోయి దర్శనము చేయించి నీకు మేలు
గలుగునట్లు చేసెదము నీవు భయము విడిచి ధైర్యముతో నుండుము మామాటయం
దు నమ్మిక గలిగి మమ్ము కొత్తవారినిగా నెంచక వచ్చినట్టయితే నీసంగతి మృగేం
ద్రునకు దెలియజెప్పి నీయందు ప్రీతి పుట్టించి నిన్ను తమకొలిపించుకొనునట్లు చే
సెదము మనము నలుగురమేకీభవించి యుందము మృగేంద్రుని గొలిచియు
న్నవారివే లెవ్వరైనా వంచగలరా యేవిచారము లేక నెమ్మదిగా నుండవచ్చు
నని చెప్పగా నొంటె తనమనస్సులో సంతోషించి వారివెంట పోయెను వారు
న్ను ఈయొంటె సంగతి మృగరాజుతో జెప్పిరప్పుడా మృగరాజు ఒంటెకభయ
హస్తమిచ్చి సంతోషపెట్టి కొంతసేపు మాట్లాడి వానికి క్రథనకుడను పేరుపె

ట్టిమునుపటినామంత్రులంగీకరింపనొకమంత్రివైయుండుమనినియమించెను
ఆఒంటెకాకవ్యాఘ్రజంబుకంబులతోగలసి అతిస్నేహంబున బహుకాల
ముండెనీవృత్తాంతముకాలముజరుగుచుండగా నొకనాడు సింహముకాకవ్యా
ఘ్రజంబుకోష్ట్రములఁ జూచియిట్లనియె ,... ... ...
ఓమంత్రులారా నాదేహమునకు జాడ్యము వచ్చినది ఈజాడ్యము నాకును
డిరేదాకా నేనడవిలోసంచరింపజాలను కాబట్టి నాకుఁ బెందలకాడ నాహార
ముదెచ్చి యివ్వవలయునని పలకగా మంత్రులందరేకీభవించిస్వామీ మేము
ల్పులముగనుక మీకు కావలసినయాహారంబొక ప్రూటకైనా తెచ్చి యివ్వగల
మా మేము మీపాదసేవ చేసుకొని మీరు భుజింపగామిగిలినది భక్షించి జీవిం
పుచున్నాము మేమెంతమాత్రపు వారమని పలికిరి అప్పుడా సింహము వారిఁజూ
చియెంతమాత్రమాహారముదొరికినాచాలునుకొంచముతోనే ప్రొద్దుగడుపు
కొనియుండెద నేమిభేదము నాకీపాపపుతెగులు సంభవించెను దైవము
నన్నుఁజూచి ఓర్వలేక యిట్లుజేసెను కాబట్టి జాగుసేయక యడవికిపోయి యే
మాంసమైనా నెంతమాత్రమైనా తీసుకరండి శీఘ్రముగా బోండని పురినంపిం
చెనంతట వారునలుగురున్నుశీఘ్రముగా బోయియడవిలోపొదలయందున్ను
పుట్టలయందున్ను చెట్లయందున్ను కొండలయందున్నుదోనలయందున్నుపొ
నలయందున్ను ఏమృగమునైనా కానక తర్వాతనలుగురు నాలుగుదిక్కు
లకు చెదరిపోయి వెతకుచుండగా కాకవ్యాఘ్రజంబుకంబులొకచోటగూడు
కొనెనప్పుడు కాకివ్యాఘ్రజంబుకములనుజూచి మనముస్వామికి పనిబూనివచ్చి
నందుకు ఈయడవిలో నేదిన్ని దొరకకపోయెను ఈకరభకునిం జంపితీసుకొ
నిపోయి యతని నాహారముగా జేసితే మంచిదిగాదా మిగిలినమాంసంబుమన
కుకొన్నిదినములుఉదరపోషణమునకు చాలు నిదివరకుజరిగినకాలము లోననే
కమృగమాంసముల చేత మనలనుపోషించిన రాజునకుమనమీసంకటముపో
గొట్టవలెనని పలికినకాకికినక్క యిట్లనియెమిక్కిలిదయతోనితనికభయమి
చ్చిఅందరికంటె నెక్కువగామన్నించుచున్న రాజునకు తెలియకుండా మన
మతనిజంపితే తర్వాతరాజెఱింగినమనమీద గోపముజేసి యాజ్ఞ సేయించు
నుకాబట్టి మనస్వామియెరుగకుండానీనిఁజంపుటయుక్తంబు కాదని పలికిన
కాకియిట్లనియెఅధికక్షుధచేతపీడితుడైనమానవుండుతనయాకలికిబిడ్డలనో
ళ్లనుసర్పముతాను బెట్టినగుడ్లనుయుక్తుచేత తానె భక్షించుచున్నదివల్లప్పివ
చ్చినప్పుడుఆకలిగొన్నవాడు పాపము సేయక నిచ్చయించకుండునా మనమీ
యాకలిచేత బ్రతుకలేమెక్కడకైనాతొలగిపోదామునిమిక్కిలిబిజిసుకుకొ

నెనప్పుడా కాకితో పులి యిట్లనియె ఓసస్వామి మహావ్యాధిచేత పీడితుడై
యాకలిగొనియున్న వేళ మనయంతనిపడి బెట్టితొలగిపోవుట భృత్యన్యాయం
బు గాదతనిసముఖంబునకుబోయినంతటనదృష్టప్రకారముజరుగుచున్నదిపో
దామనిలేచికదలుచుండనవసరంబునకదనకుడునుగలుపుకొని నేనుతత్కాలము
గ్గురుంగదనకునిందల వాకిటనిలిపిఆసింహముదగ్గిరికిబోయియిట్లనిరి. ఓ మహా
ప్రభో మేముమీయాజ్ఞచొప్పున భయంకరమైనయడవులకుబోయి అక్కడ
మాంసముదొరకక తిరిగి వచ్చితిమిఇప్పుడాహారము లేక ప్రయాస పడవలసిన
దేమి. మేమొక విజ్ఞాపనము చేయుచున్నాము చిత్తగించండి కదనకుడు తన
కార్యము కొరకై మీయొద్దకి వచ్చినాడు గాని మీరు పిలుపించగా వచ్చి
నవాడు కాడుగదా - కాబట్టి అతని నాహారము గా చిత్తగించితే మీకుమాకు
కూడా కావలసినంతభోజనమౌనని పలికిన సింహము విని. హరిహరీ. యని
ని చెవులుమూసుకొని అభయ వాగ్దానము చేసిన వెన్కయిటువంటిమాటలు
తలచవచ్చునా గోదానంబును భూదానంబును అన్నదానంబును సువర్ణదానం
బును-అభయ వాగ్దానమునకుసరిగావని పెద్దలు చెప్పుదురుభయపడిమరుగు
జొచ్చినవానినొకసంరక్షించితేనశ్వమేధయాగము చేసినఫలమువచ్చు నని చె
ప్పగామీరువినలేదా - యనిపలికెనుతర్వాతనాముగ్గురిలోనొకండి యిట్లనిరో
కులమునురక్షించుటకై దుష్టుడైనకొడుకునువిడుతురు గ్రామమునురక్షించు
టకై కులమునువిడుతురు భూమికొరకై గ్రామమును విడుతు
రు ఆత్మను కాపాడుకొనుటకై భూమినివిడుతురు కాబట్టి దేహసంరక్షణార్థము
ఏమిచేసినా చేయవచ్చును అదియునుగాక మీరు కదనకుని బలాత్కార
ముగాజంపవలదని తెలుసుకొని అతడు సమ్మతించినట్టుగా చేసెదమనిపలికిన విని సింహ
ముదూరకుండెనప్పుడు కాకిసందుగనక్క సమాయోపాయము చేసియందరి
నిబిలుచుకొని సింహము దగ్గిరికి వచ్చి స్వామిమీరునిందాకటచేతబడలి
యున్నారునన్నుజంపిభక్షించండిమీరు దాక్షిణ్యముచేతనన్నుజంపజాలకుం
టే నేనేవచ్చెదనునన్ను భక్షించి మీయాకలి దీర్చుకొండి యిదినామిక్క
లిసంతోషంబు వెయ్యేండ్లకైనా చావుసిద్ధంబుఇట్లాస్వామి కార్యమునకై ప్రాణ
ము విడుచుటచేత జన్మము సఫలమౌనని పలికెను అనవిని సింహ మిట్లనియె
నాకిప్పుడున్న యాకలి చెప్ప తీరదు నీ దేహము బహు కొంచెము అదితిం
టే నా యాకలితీరదు వృథాగా జీవహింస చేసినదోషము సంభవించునని
సింహము చెప్పగానే నక్క యెదటనిల్చినాదేహమునీకిచ్చితినినన్నుభక్షించు
మనిసింహముతో జెప్పెను సింహంబు కాకివలెనే [illegible]

తట వ్యాఘ్రంబు వచ్చి సింహమునకు నమస్కరించి నన్ను భుజించి మీయాకలి దీర్చుకొనవలయునని చెప్పె నందుకు సింహము పులి నిజాబనీవు గోవులను బ్రాహ్మణులను భక్షించి దేహము పెంచుకొని యున్నావు నిన్ను భుజించితే నాకు బహుదోషము వచ్చును నేనిదివరకు యిట్టి దుష్టజంతుమాంసమెన్నడున్ను భుజించినవాడను గాను ఈదినమున్న యెట్లాగైనా ఉపవాసముండెదను తొలగిపొమ్మని పలికె నామాట నువ్యాఘ్రము సిగ్గుపడి చిన్నబోయి వచ్చినవలె మొగము వంచుకొని అవతలికి బోయెను తదనంతరంబున ఒంటె సింహమునకు ప్రదక్షిణము చేసి అతివినయముతో స్వామీ నాదిబహుగొప్ప దేహము నన్ను భక్షించితే మీ యాకలి తీరును నా జన్మము సార్థకముగావిన్నవించెదను నా మనవి చిత్తగింప వలయునని చెప్పెను యీమాట చెప్పగానె సింహము లొటిపిట పైనబడి మెడ బట్టుకొని కరచి నేలపైబడ వేసి తనకు కావలసిన మాంసము భక్షించెను కాబట్టి క్రొత్తగా కొలువునకు వచ్చిన సేవకుండెంత బలవంతుండైనా రాజునకు రాజపరివారంబులకును మనసు కలసి యుండ నేరదని పలికిన సంజీవకుండు దమనకునితో నాగలక్కట్లనియెను రాజు దగ్గిర దుష్టపరివారము చేరియుంటే వాశ్రితులకు సుఖము లేదు - స్వాగ్వాలమునందుకు యుక్తుబుగలిగి నక్క తీక్ష్ణమైన ముక్కుగల కాకి యీ మూడు భయులున్ను నీ పార్శ్వవర్తులయందున్నారు గనుక నేను చెట్టిక్కినాను నీపరివారము మంచిది కాదని నొకవర్తకుడొక సింహముతో చెప్పిన మాట నీవు వినలేదా యని సంజీవకుండు చెప్పగా నెదమనకుండా కథ నాకు చెప్పుమనియడిగెను సంజీవకుండు చెప్పుచున్నాడు - ఒకపట్టణములో నొకవర్తకుడు గలడు వాడు ప్రతిదినమున్న డవికి పోయి గుంజలు మొదలైనవి కొట్టి తెచ్చి అమ్మి జీవనము చేయుచుండును ఒకనాడు మదోత్కటుడను పేరుగల సింహము డవిలో సంచరించుచు వీనికగుపడెను - వీడు సింహమును చూచి భయపడి నిశ్చేష్టితుండైయుండగా ఆసింహము వానికి యభయమిచ్చి భయపడవద్దని చెప్పెనంతట వాడు గనయించి సుంచి తెచ్చిన యన్నము మొదలైనది సింహమునకు పెట్టెను సింహము తృప్తిబొంది వీనిమీద విశేషదయాగా యుండెను తర్వాత ప్రతిదినమున్న వాడు సింహమునకు నానావిధములైన యాహారములు తెచ్చి యిస్తూవచ్చెనీప్రకారముగా నిద్దరికిన్ని బహు స్నేహముగా బహుకాలము జరిగెను - ఆసింహమునకు ఒక కాకి ఒక నక్క యిద్దరు అనుచరులు గలరు వారొకనాడు సింహమును జూచి మీరు యాహారము విచారించకుండా మీరు మాత్రము ఆహారము సంపాదించుకొనుచున్నారు మా గతి యేమని అడిగిరి నేనెక్కడికిన్ని పోవడము లేదని సింహము చెప్పెను అయితే మీకు ఆహారమెవరు తెచ్చి యిస్తున్నారు మాతో చె

ప్పవలెనని వారడిగిరి ఒకవడ్లవాడు ప్రతిదినము నన్నన్నపానాదులు తెచ్చినా
కు యిస్తున్నాడని చెప్పెను- కాకు వానిం జూపించుమని కాకి జంబుకములు ప
లికెను- తర్వాత ప్రొద్దుగ్రుంకగా నున్న అడవిలోనొకచోట కూడియుండిరి వడ్ల
వాడు వరివానముతో గూడుకొన్న సింహమును జూచి చెట్టెక్కెను- సింహము
వానిదగ్గిరికిపోయి స్నేహితుడా యెందుకు చెట్టెక్కితి వని అడిగెను - కుయు
క్తులు గలనక్క తీక్ష్ణమైన ముక్కుగలకాకి - యీ రెండు భయములున్న నీ పార్శ్వముల
యందున్నారు గనుక చెట్టెక్కి- నాను నీవరి వారము మంచిది కాదని చెప్పి వాడు
చెట్టు దిగక పోయెను- గనుక ఆనేకులైన దుష్టుల యొక్కనొక సజ్జనుడుంటే వానికి
దుష్టుండని పేరువచ్చును - ఊరిదగ్గిర శ్మశానభూమిలోనుండే డేగ గద్దలతో గూ
డానొక హంస వచ్చియుంటే చూచే వారు దాన్ని గద్దయనుకొందురు గాని హం
సయని తెలుసుకోలేరు - రాజుదగ్గిర యోగ్యులుంటే అక్కడికి వచ్చిన వాడు అ
ల్పుడైనా గుణవంతుడౌను - పెక్కు హంసలలో నొకగద్దయుంటే దాన్ని చూచే
వారు హంసయనుకొందురు గాని గద్దయని తెలుసుకోనేరరని పలికి సంజీవకుండూ
ములయునట్లనియె - రాజు దగ్గిర నెవ్వడో దుర్మార్గుడు చేరి నజంబుకల్లయుగ్లని
జంబుగా జెప్పినాయందు భేదము పుట్టించినాడు కార్యంబు తప్పిపోయె నేమి చే
యుదును భూమిలో పిడుగును - రాజపరాక్రమంబును - అతిభయంకరంబులు
అందులో - పిడుగొక్కచోటంబడును రాజపరాక్రమమైతే వగవాని రాజ్య
మునందంతట వ్యాపించును - యిప్పుడు నేనతనితోడ యుద్ధంబు చేసి మృతిబొందు
ట మేలుగాని యతని యాజ్ఞలో నుండుట యుక్తంబుగాదు - కార్యాకార్యంబు
లెరుంగక గర్వించి దుర్మార్గమున వర్తించుచున్న గురువునైన విడువవలసి
నది - మంచి యజ్ఞములు చేసిన వారున్న - అనేక దానములు చేసినవారున్న - సమ
స్తపుణ్యతీర్థములలో స్నానము చేసిన వారున్న - ఎటువంటి పుణ్యలోకముల
బొందుదురో - అటువంటి పుణ్యలోకములను యుద్ధములో ప్రాణములను వి
డిచిన వారు క్షణములో బొందుచున్నారు - యుద్ధమందు జయము పొందితే
స్వర్గలోకసుఖము ననుభవించవచ్చును - తనచేత శత్రువు చచ్చినట్టయితే
వాని సంపదలను సంతోషముతో ననుభవించవచ్చును - యీ రెండును మూడు
లనుత్తమగుణములు గాబట్టి యిది నాకు యుద్ధకాలమని సంజీవకుండు పలికిన
దమనకుండిట్లనియె కిణుమరణంబు మంచిదని యసాధ్యమైన శత్రుబలముమీద
బడవచ్చునా శత్రుపరాక్రమంబు తెలియక నెవ్వడు విరోధించునో వాడు పరా
జయంబునొందును మునుపు టిట్టిభంబువలన సముద్రుడు పరాజయంబునొందలే
దా అని పలికిన సంజీవకుండు అక్కథనాకెరిఁగింపుమనెను దమనకుండిట్లనియె

దమనకుండు సంజీవకునకు చెప్పిన టిట్టిభునికథ.

సముద్రతీరంబున నొక చెట్టుమీద టిట్టిభ మనునొక పక్షి గూడు కట్టుకొని తనభార్యతో గూడ కాపురము చేయుచుండెను కొన్ని దినములకు దానిభార్యకు గర్భమాయెను ప్రసవకాలము సమీపించగా భార్యను జూచి వేవిళ్లు బడుట యెరింగి నీకు నాకేమి కావలెనో చెప్పుము తెచ్చియిత్తునన నాభార్య పెనిమిటితో నాకీ సముద్రపు మీద మనసు లేదు నాకు ననునొక చింత పుట్టినది అది నివర్తింపజేయవలయును అది యెట్లంటే పర్వదినము నందు సముద్రము పొంగివచ్చును అప్పుడు మనము గూడుకట్టుకొన్న చెట్టును దాకునట్లు గాకరుప్పలు వచ్చును నేను పెట్టినగుడ్లన్ని యును నీళ్లపాలైపోవును కాబట్టి మనమిప్పుడే యెక్కడనైనా ఒకచోటు చూచుకొనిపోవుట గాంది ప్రసవదినములు వచ్చినప్పుడు మనమిరెయొకచోటికి బోవుట కష్టమని పలికిన భార్యమాటలు విని తీతువుపక్షి నవ్వి చల్లనైనటువంటి కిరణములుగల చంద్రుడు కలువలకు రక్షకుడు జారుచుండె స్వచ్ఛమైన నుదకములుగల మేఘుడు చాతకములకు రక్షకుడు లోకము నేయింటికి దీపమైన సూర్యుడు కమలములకు రక్షకుడు రెక్కలుగల పక్షులకు గరుత్మంతుడు రక్షకుడు విష్ణువాహనమైన గరుత్మంతుడు మనకు రక్షకుడైయుండగా సముద్రుడు మనతో పగబెట్టుకొనునా అని పలికెను హితులమాట వినని మూఢుడు కొయ్యవిడిచిపడ్డ కూర్మమువలె నేనశించునని ఆడతీతువు చెప్పెను ఆకథ యెలాగో చెప్పుమని మొగతీతువు భార్యనడిగెను అప్పుడా యాడతీతువు చెప్పసాగెను.

ఆడతీతువపక్షి తనపురుషునికి చెప్పిన తాంబేటికథ.

ఒకకొలనిలో కంబుగ్రీవుడను పేరుగల యొక కూర్మము మహాసంతోషముతో బహుదినములనుండి వాసము చేయుచుండెను ఆకూర్మమునకు వికట సంకటములను పేరుగల రెండుహంసలు మిత్రములై అన్యోన్యముగా కాపురముండెను తర్వాత కొన్నిదినములకు వర్షము లేక కొలనంతా యెండిపోవుచుండెను అప్పుడీహంసలు మరియొకస్థలమునకు బోవలెనని యెంచి కంబుగ్రీవుముదగ్గిరికివచ్చి మేమీచోటువిడిచి స్థలాంతరమునకు బోవుచున్నాము సెలవియ్యవలెనని పలుకగా కూర్మము విచారగ్రస్తమై మనము బహుదినములనుండి స్నేహము చేసియుంటిమి మీకు రెక్కలుగలిగినందున పోవలెనన్నచోటికి బోవ శక్తిమీకు కద్దు రెక్కలు లేని నేనెక్కడికి పోగలను నేనేమి చేయుదును మిమ్మెడబాసి నిమిషమైనా బ్రతుకగలనా అని నిండా దీనముగా మాట్లాడెను అంతట వికటసంకటములు దాని దుఃఖము చూచి కొంతసేపు యోచించి ఓకంబుగ్రీవుడా మేమొక యుపాయము చెప్పుచున్నాము నీవు భయపడక మామాట ప్రకారము

వహించుకొనేట్టయితే నిన్ను మాతోగూడా తీసుకొనిపోయెదము ఎట్లనిన ఒక కొయ్య మేమిద్దరము చేరి యొకతట్టున ముక్కున గరచుకొని రెక్కలతో నెగిరిపోదాము నీవాకొయ్యను గట్టిగా నోటగరచుకొని నోరు తెరవక యుండవలెనని చెప్పెను ఆమాటకు కూర్మము సమ్మతించెను ఆహంసలు తెచ్చియిచ్చిన కొయ్యను మధ్యభాగమున నోటగరచుకొనెను అంతట నాహంసలు కొయ్యచెరియొక్కవైపు ముక్కున గరచుకొని ఆకాశమార్గమున బోవుచుండగా నొకపట్టణములోనుండె మనుజులు వీటిని జూచి యిదియేమి వింతయని హాహాధ్వనిగా మాట్లాడిరి అధ్వనివిని దుర్బుద్ధియైన కూర్మము యిదియేమి సందడియని హంసలనడిగెను తక్షణమే కొయ్యపట్టువదలి కిందబడెను కిందబడగా వే మాంసలుబ్ధులు దాని జంపి భక్షించిరి కాబట్టి హితులమాటలు విననివాడు ఆకొయ్య విడిచిపడ్డ కూర్మమువలెనే నశించునని చెప్పి టిట్టిభి పూర్వవృత్తాంతము దెలియుటకై మఱియొకకథ జెప్పెద వినుము హితులమాటలు విననేర్చిన బుద్ధిమంతులు విశేషమైనవారిలో స్తోత్రము చేయబడుదురు మునుపు అనాగతవిధాతయు ప్రత్యుత్పన్నమతియు యద్భవిష్యుండును అను మీనంబులు గలవు అందులో యద్భవిష్యుండల్పమతిగాన నుపాయము దెలియక చిక్కుబడి మృతిబొందెనని చెప్పగా ఆకథ జెప్పుమని తీతువు పలికెను వానిభార్య చెప్పుచున్నది,

శ్రీ ఆడతీతువ పురుషునికి చెప్పిన యద్భవిష్యునికథ. శ్రీ

ఒక చెరువులో నిప్పుడు నేచెప్పిన మత్స్యములు మూడున్ను బహుదినముల న్యోన్యస్నేహము చేత సంచరించుచుండెను ఒకనాడు వాటిలోన నాగతవిధాత యిట్లనియె ఈ సంవత్సరము వర్షము లేనందున చెరువు నానాటికి ఇంకసాగెను నీళ్లు వట్టిపోయిన మరియొకతటాకమునకు నిప్పుడే పోవలయును మనమాలస్యము చేసి పోక నిలిచితే జాలరులపాలవుదుము మరియు నే నొక్కవిశేషంబు వింటిని నేకగడియకు ముందుగా కొందరుజాలరులు వచ్చి యీచెరువు చూచి నీళ్లు శానా యెండిపోయినవి రెండుమూడుదినములలో వలలు దీసుకొనివత్తామని యొకరితో నొకరు మాట్లాడుకొనిరి యింక మన మాలస్యము చేసితే కీడు సంభవించునని చెప్పగ నామాటలు విని ప్రత్యుత్పన్నమతి యిట్లనియె ఇంత దూరము యోచించవలసినదేమి ఆపని పొసగినప్పటికి విచారించుదము కార్యము పొసగినప్పు డెవనికి బుద్ధి తక్కువగాక పూర్ణముగానుండునో వాడు తనకార్యములు చక్కగా నెరవేర్చుకొనును ఒకగొల్లది యిద్దరు జారపురుషులతో సంకటతప్పించుకోలేదా అని చెప్పగా మత్స్యము లాకథ యెట్లాగు చెప్పుమనెను ప్రత్యుత్పన్నమతి చెప్పుచున్నాడు.

స్త్రీ ప్రత్యుత్పన్నమతి చెప్పిన గొల్లదాని కథ.

ఒకపట్టణములో నొక గోపస్త్రీ కద్దు ఆ స్త్రీ చిగురుటాకులవంటి పాదములున్ను చుక్కలవంటి గోళ్లున్ను తాబేళ్లవంటి మీగాళ్లున్ను వరిపొట్లవంటి పిక్కలున్ను అరటిచెట్లవంటి తొడలున్ను ఇసుకదిన్నెలవంటి పిరుదులున్ను సుడివంటి బొడ్డున్ను పిడికిటిలో నణిగేటి నడుమున్ను నల్లత్రాచువంటి నూగారున్ను గజకుంభములవంటి స్తనములున్ను తీగెలవంటి బాహువులున్ను శంఖమువంటి కంఠమున్ను [illegible]వంటి గడ్డమున్ను దొండపండువంటి యధరమున్ను మల్లెమొగ్గలవంటి దంతములున్ను చంద్రునివంటి ముఖమున్ను [illegible]లవంటి కనుబొమలున్ను ధనస్సువంటి కనులున్ను తుమ్మెదలవంటి కురులున్ను కలిగి త్రిలోకసుందరియై యుండును దాని సౌందర్యము వర్ణింప బ్రహ్మకైన నాశక్యంబుగానుండును దానితో ఆపట్టణములోను ఒకతలారి వాడున్ను వానికొడుకున్ను యిద్దరు స్నేహము చేసి ప్రతిదినమున్ను దానివద్దికి వచ్చుచుండిరి తండ్రి రావడము కొడుకును తెలియదు కొడుకు రావడము తండ్రికి తెలియదు యీప్రకారము కొన్ని దినములు జరిగిన మీదట నొకనాడు ముందుగా తలారి వానికొడుకు దానితో మాట్లాడుచుండగా తలారి వాడు వచ్చి తలుపు తట్టెను అప్పుడా స్త్రీ తలారి కొడుకును భయపడవద్దని నీవు చరచి గాదెలో దించి కదలక కూర్చుండుమని చెప్పి తలారికి వాకిలి తెరచి వానితో మాట్లాడుచుండెను ఇంతలో దాని పెనిమిటి వచ్చు టెరింగి ఆగోపిక విటపురుషుం జూచి ఓరి నా పెనిమిటి వచ్చుచున్నాడు చెప్పుల చప్పుడు వినవచ్చెను నీవిప్పుడు నామీద కోపము చేస్తున్ను తిట్టుచున్ను యిల్లు వెళ్ళిపొమ్మని చెప్పెను వాడాప్రకారముగా చేసెను తర్వాత గొల్లబోయెడు యింటికివచ్చి కోపముతో భార్యను చూచి ఎన్నడున్ను మన యింటికి రాని ఈతలారి నేడెందుకువచ్చి నిన్ను తిట్టుచుం బోయెను కలిగిన మాట నిజముగా చెప్పుమనెను గోపిక చెప్పుచున్నది ఎందునిమిత్తమో తలారి వాడు తనకొడుకును చంపవలెనని తరుముకవచ్చినాడు వాడు భయపడి పరుగెత్తి వచ్చి మనయిల్లు దూరి గడగడ వణకుచున్నాడు గాపాడవలెనని నాకాళ్లమీద పడగా నేను వాణ్ణి యీగాదెలో దాచినాను అంతట తలారి వచ్చి నాకొడుకెక్కడ మీ యింటికి వచ్చినాడు చూపించుమనెను నేను చూడనే లేదు వాడెట్లాపోయెనో యని చెప్పితిని అందుకు వాడు నన్ను నోటబట్టరాని తిట్లు తిట్టుచు బోయినాడు నీవున్న వింటివిగదా యింతకోపము చేసిన వీడట వానికొడుకును జూపి లేదేమి మోసమువచ్చునోయని చూపించకపోతిని యిదిగో

వీనిం జూతుమని తలారికొండనున విభువగా నేవాడు సంతోషముతో సత్వరముగా దెలోనుండి వెడలివచ్చి వారియెదుటనిలిచెనుఅప్పుడుగోపాలుడు వానిం జూచిసంతోషించి భార్యం గౌగిలించి నీవు నీ ప్రాణములు గాచితివి వీనితండ్రి కవీడుఅనుపడి లేవానికివున్న కోపానికిసిద్ధముగా జంపును నీవంటిపతివ్రతాంగులీభూలోకంబున లేరనిగోపికనుంజూచి మెచ్చుకొనెనుఅని ప్రత్యుత్పన్నమతి చెప్పగా నీయద్భవిష్యుండు యిదంతా వినుచుండి యేమియు చెప్పక యూరకుండెనుతర్వాత అనాగతవిధాతనిండా నీళ్లుగలుపడుగుకుజల ప్రవాహముగుండాపోయి ప్రవేశించెను సురనాథుసరస్సుదగ్గిరికిజాలరులువచ్చివలలువేసి ప్రత్యుత్పన్నమతియద్భవిష్యుడను జేకొన్ని మత్స్యములతో గూడబట్టుకొనిరిఅప్పుడు ప్రత్యుత్పన్నమతి తానుచచ్చినట్లుగా వెల్లవెలకంబడి మెదలకుండానుండుట చేనాజాలరులుయిదిచచ్చిన చేపయనిదానివిడిచి పెట్టిరియద్భవిష్యుడుయుపాయమేమియు తెలియక తన్నుకొనుచుండగానిది మంచి క్రొవ్వినచేపయని దానింబట్టక పోయిరితర్వాత ప్రత్యుత్పన్నమతి మెల్లగాజరిగి కొలనిలో ప్రవేశించును-

అనిటిట్టిభస్త్రీ చెప్పగా నేటిట్టిభము దానిమాటసడ్డ సేయకపోయెనుపిమ్మట కొన్ని దినములకుగుడ్లు పెట్టినసముద్రుడుటిట్టిభము యొక్క ప్రతిజ్ఞను భంగపరచవలెననియెంచిఅలల చేతదానిగుడ్లనపహరించెను అప్పుడాయాడతిత్తివు దుఃఖించి తనపెనిమిటినిం జూచి నేను ఆనాడు జెప్పినమాట వినకపోతివి నే పెట్టినగుడ్లన్ని సముద్రముపాలాయెను యికనేనేమి సేయుదునని పలికి టిట్టిభంబుభార్యనూరడించినన్ను చేతగానివానిగా నెంచవద్దు సముద్రుడపహరించిననీగుడ్లు నీకు దెప్పించియిచ్చెదనని పలికి పక్షిజాతుల కెల్లసమాచారము పంపించిపిలిపించియీసంగతివారికి దెలియజేసి వారితో గూడి యాలోచన సేసిఆపక్షులుండా నాసుగరుత్మంతునిధ్యానము సేయగా గరుత్మంతుడు ప్రత్యక్షమై యిట్లనియె ఓపక్షిశ్రేష్ఠములారా మీభక్తికి నేనునిండా మెచ్చి మీరున్నచోటికివచ్చినాను మీరు కోరినకోరిక గొప్పకొంచము అని యోచించక చెప్పండిఅదిసమస్తమైనవారికి నసాధ్యముగానున్నా నెపని జేయుచున్నాను మీకంటే నాకు కావలసినవారెవ్వ రనిపలికిన గరుత్మంతునితో యీసంగతి తెలిపిరి తర్వాత గరుత్మంతుడు పక్షిజాతులను పాలసముద్రములో శేషశాయియై యున్న విష్ణువుదగ్గిరికి బిలుచుకపోయి ఆసంగతి విష్ణువుతో మనవి చేయగా భక్తపరాధీనుడైనవిష్ణువు గరుడవాహనారూఢుడై సముద్రునిదగ్గిరికివచ్చి ఓసముద్రుడా నాయందుభక్తిగలయీపక్షులగుడ్లనీవపహరించినావనివిన్నానుశీ

ష్ట్రముగా వాటి గుర్తులు వాటికిమ్మని సెలవిచ్చిన అప్పుడు దమ ప్రభుభయభక్తి
లతో భగవంతునికి ప్రదక్షిణనమస్కారములు సేసి తెలుపు గుర్తులు రత్నమయమై
న పల్లెరములోనుంచి తెచ్చి తెలుపుటకు సమర్పించెను.

అని చెప్పిన సంజీవకుండు విని - మృగేంద్రుఁ డేవిధంబుగా యుద్ధసన్నద్ధుఁ
డునని యడిగెను - దమనకుఁడు చెప్పుచున్నాఁడు - ముందరి కాళ్లతో డునుం
దోకయు మీఁది కెత్తి మొగము వికృతముగా జేసుకొని - భయంకరముగా నో
రు దెరచుకొని యుండు సేమృగేంద్రుఁడు కలహమునకు సన్నద్ధుఁడై - డని నీవు దె
లుసుకొనవలెనని చెప్పిన పిమ్మట దమనకుండు కరటకుఁ డున్న చోటికిం బోయి వాని
ముద్యోగించిన కార్యం నెఱవేరెను సింహావృషభంబులకు నన్యోన్య భేదములు
పుట్టెను - నీతిశాస్త్రము నెరిగిన వారిచేత భేదింపఁగాని కార్యము లెక్కడనైనా
గలవా - కాబట్టి నేను నేర్చిన యుపాయంబు చేత పట్టిన కార్యము నెరవేర్చు
కొంటినని చెప్పి పింగళకుని దగ్గిరకి పోయి - శత్రువు ఇదిగో యుద్ధమునకు సన్నద్ధు
డై వచ్చుచున్నాఁడు నీవిప్పుడే మేలుకొని యుండఁదగు వాఁడవనె నా దమనకుండు
చెప్పిన తెఱంగున నగ్గాయిత్తఁడై యెదురుచూచుచుండె నంతట సంజీవకుండు
వను దెంచి మునుపు తా దమనకుని వల్ల విన్న చందంబున నున్న భయంకరాకా
రంబు జూచి వెలవెలఁబోక పింగళకుని ఢీకొనెను. అటు పింగళకుండును సంజీవకుని మీఁది
కి దూకెను యిట్లు ఉభయులకును అంతకంతకు బలంబు హెచ్చి ఘోరంబైన పోరు జరుగు
చుండెను యవసరంబున కరటకుండు దమనకుని కిట్లనియె - ఓ దురాత్మ నీదు
రాలోచన విన్నందువల్ల వచ్చిన ఫలమును స్వామి యనుభవించుచున్నాఁడు - సా
మదాన భేద దండములలో సామోపాయమును చేయ మూఢుఁడ వైనావు గను - అ
న్ని యుపాయములకంటె సామోపాయమే మంచిదని కార్యజ్ఞుఁడైన వాఁడు
మూఢుఁడని యెంచుచుండు గాన సామోపాయమే సేయవలయునది సామము చేత
నన్ని కార్యంబులుం జక్కఁబడును ఎన్ని విధాలఁ జూచినా దానివలన చెరుపు లే
దు సామదాన భేద దండంబుల నేచతురుపాయంబులు కార్యసిద్ధికొఱకు జెప్ప
బడ్డవి అయిన దాన భేద దండంబులకును ఖ్యాతమాత్రమే ఫలము గాని వేరె ఫ
లములేదు సామము చేతనే సకల కార్యంబులు సిద్ధించును విరోధమనే గాఢాం
ధకారము రత్న కాంతుల చేతను గాని సూర్యకిరణముల చేతనుగాని అగ్నిజ్వా
లల చేతను గాని శాంతి బొందదు సామము చేతనే పటాపంచలై పోవును సా
మదాన భేద దండముల నేచ [illegible] రుపాయములలో దండోపాయము మిక్కిలి పా
పమును బుట్టించును కాబట్టి దాని విడువవలెను చక్కఁగా నాలోచించక గర్వప
డు వాఁడు తాను నశించుటగాక తన నేలిన వారికి నుపద్రవము దెచ్చును [illegible]

మనస్వామిమహార్తినయాపదఁబొందియున్నాఁడుమనమిందుకేమైనాప్ర త్యుపకారమువెదుకవలెనుసమయముగుర్తెరిగిసంధిసేయనేర్చినమంత్రినిర్చ న్నిపాతమువచ్చినప్పుడుత్వరగాదానిందెలుసుకొనికుదిర్చినవైద్యునిన్ని సభలోచెప్పఁగోదగుమాటఉత్తరమ్ము డందరున్ను తెలిసినవారే రాజుగుణవంతు డైయున్నామంత్రికపటముగలవాఁడై తేదుష్టములైనమొసళ్లుగలకొలను జే రవెరచినట్లుప్రజలువానిం జేర వెరతురునీవుని మేలుకోరము రాజు నొంటరిగా ని జేసితివి సేవకుల నెవ్వరినిం చేరనియ్యవుఅమ్మాత్యుమంత్రిరాజుదగ్గిరఁ బ్రజల నెవ్వరినిం జేరనియ్యక తనన్నిటికిం దావయ్యుండెనా రాజు కుటాపేరుగ వాఁడగునుప్రాహులైనవారికిహితమాచరించువాఁడును సాధులకుకీడుసేయు వాఁడును చెడిపోవును నీవు సాధువులకు అహితంబు లాచరించుతలంపునఁ బ్రవర్తించుచున్నావుబుద్ధిమంతుఁడవు గావుమనస్సున వాక్కున నొకరీతిగా నుండక ఒక కార్యమును ద్వేషించి మిత్రులనుసంపాదించుటకుప్రయత్నము సే యునతండునుప్రతిదినంబును ప్రసిద్ధములైన పాపంబులాచరించుచుధర్మంబు సే యందలచునతండును ఎల్లప్పుడుం బరులకునుపద్రవము సేసిధనముగూడబెట్టని చ్ఛగలయతఁడును మిక్కిలిశరీరసౌఖ్యమునపేక్షించి విద్యలనభ్యసించమ నస్సుగలయతండును ఎప్పుడుం బరసదనంబుచేత స్త్రీలనుజక్కగావలపించు నని తలపోయునతండును వివేకములేనివారలనినీతిశాస్త్రజ్ఞులు జెప్పుదురుతన యేలినవానికి మేలుగోరిఅతనిప్రసాదమువల్లబొందినసంపదయున్నంటికిం జె డుతనయేలినవానికికీడుగోరిసంపాదించినసంపదబహుత్వరగాచెడిపోవు ను నీతిశాస్త్రముఁజదవనికొందరుదుష్టబుద్ధులుతాముతెలిసినవారివలెనేతిలో చనలుచెప్పవత్తురుతమఅజ్ఞానముతమకుతెలియకశాస్త్రముచదవని వాని పుత్రుఁడుమొగలిచెట్టునబుట్టినపండ్లుముండ్లుగలిగియున్నట్లుతండ్రినిబోలిపు ట్టునునీకుం జెప్ప వలసినదేమియున్నదియెవ్వఁడైతే నేమివంచరానిమాను వంచబోయినాఖడ్గముచేతపర్వతశృంగముదెగవేయబోయినామూర్ఖునికి బుద్ధిజెప్పబోయినా వానరములకుబుద్ధిచెప్పినసూచీముఖమనుపక్షివలెహా నిం జెందునునని దమనకుడుకథవినవలతుం జెప్పుమనినకరటకుండిట్లనియె.

కరటకుండు చెప్పిన సూచీముఖమను పక్షికథ.

మంచుకొండకు సమీపభూమియందొకవనంబుగలదుఆవనముఅనేకఫ లభరితంబులైనవృక్షములతోనిండియుండునుఅక్కడసంచరించుచుండెడు వానర సమూహంబొకనాడు శీతబాధ చేతమిణుగురుపురుగులనుంజూ చివినిప్పులనుకొనిచలిగాచుకొనుచుండగాసూచీముఖంబనునొకపక్షిచూచి

ఓపిచ్చి వానరములారా యివి నిప్పులు గావు మిణుగురుపురుగులు అవిగో ఆచెట్టు జోపుగ నిప్పు లున్నవి మీరక్కడికి బోయి చలి కాచుకొమ్మని చెప్పెను అప్పుడొక వానరము ఆపక్షిం జూచి బహుకోపముతో కన్నులెఱ్ఱజేసుకొని నన్నెవ్వరడిగిరి నీవిప్పు డిటువంటిమాటలు సెప్ప వలసిన పని యేమని ఆపక్షిం బట్టి గానికి వేసి కొట్టి ప్రాణంబులు పోగొట్టెను కాబట్టి బుద్ధిహీనునికి బుద్ధిమంతులు సెప్పిన బుద్ధులు యేల హితమైనా సమస్తమైనవారిచే స్తోత్రము సేయదగిన ప్రజ్ఞ చేతను గాని బలము చేతను గాని ధనము చేతను గాని తనవంశపు వారిని పోషించునట్టి కొడుకుం గన్నతల్లి సౌందర్యముగల పుత్రులు బహుమంది గలుగుటకంటె వివేకము గలిగిన పుత్రుఁ డొక్కడు దొరుకుట దుర్లభము అని పలికిన విని దమనకుఁడు. దూరమున్నం గనుంగొని కరటకుండు వారలనిట్లనియె అన్యులకుపకారము జేసినవాని కంఠస్వరము భేదించును ముఖము వివర్ణమగును చూపులు చలించును దేహము వణకును మరియు నొక్క విశేషంబు గలదు వినుము దుష్టబుద్ధి గలవాడు తనలోభము చేత జనతండ్రిని జంపుకొనినట్లు లోభగుణము గలవారు చెడిపోదురని చెప్పిన నక్కథ విన గోరెద జెప్పుమనిన కరటకుం డిట్లనియె.

కరటకుండు దమనకునకు చెప్పిన ధనలోభుని కథ,

ఒక పట్టణమునందు దుష్టబుద్ధియను సుబుద్ధియను నిద్దరు కోమటులు గలరు వారు చిన్నప్పటినుంచి మిక్కిలి స్నేహము గలిగి యుండిరి కొన్నాళ్లకు ధనము సంపాదించవలెనని దేశాంతరము బోయిరి అక్కడ సుబుద్ధి కొకచోట వరాల బిందె దొరికెను అతడు మిక్కిలి స్నేహమువల్ల దుష్టబుద్ధి దగ్గిరకు బోయి ఓ స్నేహితుడా వరాలబిందె నాకొకటి దొరికినది మన మిద్దరము ఇది తీసుకొని మన యిండ్లకు బోయి సుఖముగా నుందాము రమ్మని చెప్పెను అందుకు అట్లానే కానిమ్మని దుష్టబుద్ధి సుబుద్ధితో గూడా తన పట్టణమునకు వచ్చి పట్టణసమీపమునందు సుబుద్ధిం జూచి ఓ స్నేహితుడా మన మిప్పుడీ ధనమంతా ఇంటికి దీసుకపోవడము యుక్తము గాదు లోకులు జూచినట్లయితే రాజుగారికి దెలియజేతురు తగుజాగ్రత్తగా కొంచెము తీసుకొని మనము నవిభాగనములో నూరేసి వరాలు వెచ్చమునకు దీసుకొని కడమ యొక్కడనైనా దాచిపెట్టిపోదాము అని చెప్పెను అందుకు సుబుద్ధి సమ్మతించెను తగు జాగ్రత్తగా నొక చెట్టుదగ్గిరికి బోయి ఆబిందెలో నూటచ వరాలు దీసుకొని కడమ వరాలక్కడ పాతిపెట్టి తమయింటికి బోయి మిక్కిలి స్నేహము కలిగి సుఖముగా నుండిరి ఇట్లా కొన్నిదినములు గడచిన పిమ్మట దుష్టబుద్ధి ఆధనమంతా తానే అపహరించవలెనని యెంచి ఒకనాడు రహస్యముగా బోయి పాతిపెట్టిన బిందె పెళ్లగించి తన యింటికి దీసుకొని వచ్చి దాచుకొని మఱి

కొన్నిదినములకుసుబుద్ధిదెగ్గిరబోయిఓస్నేహితుడా నాకునుమనముదాచిపెట్టినధనమిప్పుడుదెచ్చుకొనక నాలస్యము సేయవలసినదెందుకుయీరాజుమిక్కిలిధార్మికుడుమంత్రిబహుయోగ్యుండుప్రజలునిండా సజ్జనులుకట్టిచోనముమనస్సులోశంకింపంబనిలేదుధనముమనముదక్కించుకొనవచ్చును పోదమురమ్మనిసుబుద్ధినిబిలుచుకొనిఆచెట్టుదగ్గిరికిబోయిఅక్కడత్రొవ్విచూడగాధనముగనుపడకపోయెనుఅప్పుడుదుష్టబుద్ధియేడ్చిరొమ్ముగొట్టుకొనుచుసుబుద్ధింజూచినీవేయీధనమెత్తుకొన్నావనిచెప్పెను నేనేపాపమెరుగనని సుబుద్ధిపలికెనుఅంతట వాండ్లిద్దరువివాదపడుచుఆపట్టణపురాజుదగ్గిరికిబోయిసమాచారమంతాదెలియజేసిరిరాజుధర్మాధిపతులంబిలిపించియీతగవుదీర్పుండనినియోగించెనువారు వారలజూచి అయిదుదినములలోగామీలోమీరుసమ్మతిపడితేసరే లేనిపక్షమునకు ఆరోదినముమాదగ్గిరికిరావలసినదనిచెప్పిరితర్వాతవాండ్లుఆరోదినమునకుగుప్పులుతీర్చివారిదగ్గిరికివచ్చినిలిచిరిఅప్పుడు వారుపిండ్లవాజ్యాలములువిని మీకుసాక్షులేవరైనాకలరాఅనియడిగిరి ఆమాటకుదుష్టబుద్ధియిట్లనియెఓప్రభువులారాఈధనమునిజముగాసుబుద్ధియపహరించినాడు ఇందుకుమీకుసంశయింపంబనిలేదు మేము ఈధనమునుఒకచెట్టుక్రిందపాతిపెట్టినాము ఆచెట్టేసాక్షి నేనాచెట్టుచేతపలికించెదముచూడండినాకల్లనిజంబులప్పుడుమిచిత్తంబులకుందెలియవచ్చునని పలికెను ఆమాటలకువారుఆశ్చర్యపడియొండొరులమొగంబులు చూచుకొని ఇదివరకుమేమెన్నడుయిట్టిప్రమాణంబువిన్నవారమేకాము నేడువింతమాటలువింటిమిమంచిది నేటిదినముచాలాప్రొద్దుపోయినదిరేపుశీఘ్రముగారండిమాట్లాడుదమని వాండ్లకుసెలవిచ్చియంపించిరిపిమ్మట దుష్టబుద్ధితనయింటికిబోయి తనతండ్రితోనిట్లనియె.

ఓతండ్రీమనహస్తగతమైనద్రవ్యముపరులకుంబంచిపెట్టనేల. నీవుఒకమాటచెప్పితేమనకేదక్కుచున్నది నామాటత్రోసివేయకచిత్తగింపుము యేమంటేఆచెట్టుతొఱ్ఱలోనీవీరాత్రిప్రవేశించి అదృశ్యుడవుగానుంటేరేపుప్రొద్దునధర్మాధిపతులువచ్చిఅక్కడచెట్టునడుగుదురునీవాలస్యముచేయక యీధనముసుబుద్ధిగ్రహించెనుగానిదుష్టబుద్ధియెరుగడనిజెప్పుముయీమాటనీవుజెప్పగానేవ్యాజ్యముమనపక్షముగెలుచునుఆధనముపెట్టుకొనిసుఖముకలకాలముజీవించవచ్చునుఅనినవినిదుష్టబుద్ధితోనతనితండ్రియిట్లనియెచెడిపొయ్యేకాలమునకునీకిటువంటిబుద్ధిపుట్టినదిధనాపేక్షకుసంతముగలదాఓయిపిచ్చివాడా ఉపాయముచింతింపగానేవెంబడిఅపాయమునుకూడా

బుద్ధిమంతుడైనవాడు చింతింపవలెను అట్లా సేయకుంటే కొంగపిల్లలనుముం
గిసముంగినవిధమువను అనిననక్కథనాకెరుంగింపుమని దుష్టబుద్ధియడిగెను
అతనికినతనితండ్రియిట్లనియె, ❁❁❁❁❁❁❁❁❁❁❁❁❁❁❁❁❁

దుష్టబుద్ధికితండ్రి జెప్పినకొంగపిల్లకథ.

ఒకకొలనిగట్టునదట్టముగానుండెడువృక్షముమీద బకదంపతులువసిం
చియుండిరి వాటిపిల్లను తేపతేపసర్పము భక్షించుచుండెను తర్వాతనొ
కనాడు ఆడకొంగతనభర్తనుజూచి యిదివరకు నేనుగన్నపిల్లలన్నిటిని పాము
భక్షించిపోయెను ఇప్పుడుమూడవతూరుగానాకు ప్రసవసమయమైయున్నది ఈ తేప
నయినా ఒకయుపాయమువిచారింపక ఉపేక్షచేసితే పుత్రశోకమునేనె
ట్లుసహింపగలననికన్నీరుపెట్టుకొనెను అప్పుడు మొగకొంగచెట్టుదిగికొలని
గట్టుననిలిచి విచారించుచున్నసమయంబున అక్కడికి ఒకయెండ్రకాయవచ్చి
దానింజూచినీవేలవిచారపడుచున్నావనియడిగెనుతనవృత్తాంతమంతాకొం
గదానితోజెప్పెను అప్పుడాయెండ్రకాయకొంతసేపువిచారించిఓబకశ్రే
ష్ఠమా నీకు ఒకఉపాయముజెప్పెదవినుముముంగిసయుండేబొక్కదగ్గిరనుం
చిపాముపుండేపుట్టదాక అక్కడక్కడనొక్కొక్కచేపనువేసి యుంచుము
అనిచెప్పగానాకొంగఆప్రకారముగాచేసెనుపిమ్మటనాముంగిసతనబొక్క
లోనుంచి బైలువెళ్లివరసగానున్నచేపలనుభక్షింపుచుపుట్టదగ్గిరికివచ్చి అందు
లోనున్నపామునుభక్షించి వెంబడిగా జెట్టుమీదికినెక్కి కొంగపిల్లనుకూ
డాభక్షించెను కాబట్టితనక్షేమముకొఱకు యెంతమాత్రము ఇకనికరము లేకప
రులకు గీడు సేయదలచినవానికి ఎన్నటికిన్ని మేలు సమకూడదు అననితండ్రిమా
టలుచెవినిబెట్టక దుష్టబుద్ధిబలాత్కారముగానర్ధరాత్రివేళ తండ్రినిబిలుచుకొని
పోయిఆమానితొఱ్ఱలోపలనిలిపి వేకువజామున లేచితనకులమువారినికూర్చుకొ
నిధర్మాధికారులంబిలుచుకొనిసుబుద్ధితోకూడాఆమానిదగ్గిరికివచ్చిఆమానికి
సాష్టాంగదండప్రణామములుసేసిఓవృక్షశ్రేష్ఠమానీవెరిగినయర్థము నిజము
గాబలుకవలెను అనిప్రార్థించెనుతరువాత ఈధనముసుబుద్ధియపహరించినా
డుగాని దుష్టబుద్ధియెరుగడని వృక్షమునుండి ఒక వాక్కువినబడెను ఆవా
క్కువిని అందరున్నుఆశ్చర్యపడుచు చకితనిశ్చేష్టితులైయుండిరి అప్పుడు
సుబుద్ధిచాలావిచారపడిఇదియేమివృక్షముఅసత్యముచెప్పెనుఅనికొంతసే
పుచింతించి ఆచెట్టుమీదనెక్కికొమ్మకొమ్మ శోధింపగా నొక్కకొమ్మలోతొఱ్ఱకని
పించినందున దానిగడ్డిచుట్టినిప్పుముట్టించి తాను చెట్టుదిగెను తర్వాత అమ్మం

టలు దేహమునశోకగా నేసహించలేక తల్లడపడి మొరపెట్టుచు దుష్టబుద్ధితం డ్రి చెట్టుమీదనుండి కిందపడెను క్రిందబడగానే ఆశెట్టిని జూచి ధర్మాధికారులం దరున్ను అతనికిదగ్గరికివచ్చి యిదియేమనియడుగగా నాకొడుకైన దుష్టబుద్ధి నాకీయవస్థ తెచ్చెనని కలిగినమాట చెప్పి అతడు ప్రాణములు విడిచెను అంత టను ధర్మాధికులు ఈసమాచారమంతయు రాజునకు దెలియజేసిరి రాజు దుష్టబు ద్ధిని కొఱ్ఱవేయనాజ్ఞాపించి అతని సర్వస్వమున్ను దీసుకొనెను చెప్పకరటకుం డు మఱియు నిట్లనియెను మనకులు సముద్రములో కలిసిదాకా నిలుచును స్నేహ ము స్త్రీలలో భేదము పుట్టేదాకా నిలుచును రహస్యము కొండెగాని వినేదా కా నిలుచును వంశము దుష్టపుత్రుడు కలిగేదాకా నిలుచును గాన తన్యాతనిలువ డని నీతిశాస్త్రజ్ఞులు చెప్పుచుందురు నీవు కులమును చెరుపతగిన నీచపువాడవై క లిగియున్నావు నిన్ను జూచితే నాకు భయము పుట్టుచున్నది చాడీకోరుతనమునే డబాయకుండిన వానితో స్నేహము చేసినవాడు చెడిపోవును పాముపిల్లను బహుకాలము పెంచినా కరవకపోవునా తెలిసినవాని సహవాసము దొరికి తే నుంచివిని అతడు కపటస్వభావము కలవాడై తేనుంచినిగాను మూర్ఖుడున్ను దుర్గుణము గలవాడైనా అతని సహవాసము కోరరాదు కావున నీవు స్వామి నే యిట్టి దురవస్థను బొందించితివి ఇక నన్యులు నీకు స్నేహము ప్రాయమగుటనిశ్చయ ము ఒకరిని తాను వంచన చేయవలయునని యెంచితే దైవము దన్ను వంచిం చును యెబది బారువులలోహము నుయెలుకలు భక్షించెనని ఒకవర్తకుండు చె ప్పితే మఱియొకడు పిల్లకాయను గద్దతన్ని కొనిపోయెనని చెప్పెను విచిత్రమైన కథవింటివా అని చెప్పగా నేయీకథ నాకు జెప్పుమని దమనకుండడిగెను విను మని కరటకుండిట్లనియెను.

——— ❁ కరటకుండు దమనకునకు చెప్పిన అక్షీణవిభుని కథ - ❁ ———

ఒకపట్టణములో అక్షీణవిభుడను పేరుగల యొక వైశ్యుడు గలడు అతడు ధ నము సంపాదించవలెనని బేరమాడుటకై పరదేశమునకు బోవుచు యెబది బా రువుల లోహము తన స్నేహితుని దగ్గిర భద్రముగా దాచిపెట్టుమని యిచ్చి దే శాంతరమునకు బోయి అక్కడినుండి తిరుగా వచ్చి లోహము దాచిన స్నేహితుని యింటికి బోయి ఓయన్నా యిన్ని దినములు పరదేశమునకు బోయి వుంటిని అచ్చ ట నాకొక చిన్నమైనా లాభము దొరకలేదు ఊరికే వలసివచ్చెను నీయింట దాచిపెట్టిన లోహము మిక్కిలి చవలెనని అడిగెను అతడు ద్రవ్యలోభమున చేతన తని సొమ్ము తనకికివ్వక దాని యెలుకలు దినిపోయెనని చెప్పెను అంతట నావర్తకు డు కొంతసేపు తన మనస్సులో యోచించి ఇతడు నా సొమ్ము యివ్వజాలక మోస

ముజేయుచున్నాడు యితణ్ణివంచించకపోతే వానిసొమ్ము రానేరదని నిశ్చ యిం
చినాడు నాడు అతనికొడుకును అభ్యంగస్నానము చేయించుగ ఒమ్మని తనతోకూ
డా చెరువుకు పిలుచుకొ పోయి చెరువులో స్నానము చేసి శీఘ్రముగా వచ్చేటప్పు
డు ఆ చిన్నవాణ్ణి ఒకరియింట్లో దాచిపెట్టి తాను మాత్రము వచ్చెను మా చిన్న
వాడు నీతోగూడా చెరువుకు వచ్చెనే యెక్కడికి పోయినాడని వాని తల్లిదండ్రు
లు అడిగిరి మీ చిన్నవాడు నేనుగూడా చెరువులో స్నానము జేయబోవను వచ్చు
చుండగా మీ చిన్నవాణ్ణి గద్ద తన్నుకపోయెనని వర్తకుడు చెప్పెను అప్పుడు లోహ
మును హరించినవాడు కన్ను లెర్ర జేసుకొని త్వరితముగా రాజువద్దకు పోయి
మొఱబెట్టగా రాజు ధర్మాధికారులను పిలిపించి ఈమొఱ విచారించుమని ఉత్త
రువు చేసెను ఆ వైశ్యుని పిలిచి నీవు మొఱబెట్టుటకు హేతువేమని యడిగిరి అ
య్యా నాస్నేహితుడొకడు నా బిడ్డను తనతోగూడా పిలుచుకొనిపోయి చెరు
వులో వాణ్ణి చంపి పారవేసి బిడ్డను గద్ద తన్నుకపోయెనని చెప్పుచున్నాడు ఇ
టువంటి అన్యాయము భూమియందెక్కడనైనా గలదా యిదిమీరు బాగా పా
రిశీలించవలెనని చెప్పెను ధర్మాధికారులు పిలిపించి ఇరువురకెన్నియున్నాయి ఇవి
పగీతము విన లేమనుకొని బాగా విచారించవలెనని యొకదినము ప్రతివాదిని పిలిపించి
సంగతి అడిగిరి అతడిల్లుని యెనిమిదిబారువుల లోహము నేనితని యింట దాచిపె
ట్టిపోతిని అది యెలుకలు తినిపోయెనట చిన్నబిడ్డను గద్ద తన్నుకపోవుట ఆశ్చర్య
మా అని చెప్పగా సభవారు ఇతడు చెప్పిన మాటలలో తాత్పర్యము తెలియక
వియ్యాలశెట్టిని లోహము నిచ్చునని వర్తకుని కొమారుణ్ణి అతనికప్పగించ జెప్పిరి తరు
వాత వాండ్లిద్దరు సభవారు చెప్పిన తీర్పు సమ్మతించి చెప్పినట్టు చేసుకొనిరి
అని చెప్పి మఱియు నిట్లనియె మాతము గనుక మాయజెప్పితే తెలిసినవాడు ఎం
తెవాడు బుద్ధిమంతుడు నీవు ప్రతిపనికి పెట్టుడుకై భ్రమసియున్నావు నీవు
నేమి చెప్పినప్పటికిన్ని ప్రయోజనమేమి నేను నీతో గూడియుండుట అనుచితము
నానా దేశములయందు సంచరించుచున్న వాయువునకు సుగంధదుర్గంధములు
గలుగునట్లు దుర్జనసహవాసము చేయుచున్నప్పుడు సుజనులకును దుర్గు
ణములు గలుగును బుద్ధిమంతుడైనవాడు చేయగూడని కార్యములు చేయదలంప
డు నిండా వప్పగోని యున్నప్పటికిన్ని చాతకములు వీధిలో బారుచున్న గుళ్ళనా
గునాయని బహుప్రకారములుగా కరటకుడు పలికిన విధమున సంతసించి నాస్వామి
సంజీవకుని జంపిన విధము దెలుసుకోవలెను పోదాము రమ్మని కరటకుని బిలుచు
కొని పింగళకుని సమీపమునకు పోయెను, పింగళకుండు తాను సంజీవకు
ని జంపి పశ్చాత్తాపము పొందినమునకుంజా డిమ్మట్లని యెపొలిపదగిన వా

శిష్టాదిపాలించి సకలసంపత్తులు గలుగ జేయుటే రాజధర్మము గాని అటువంటి వానిం జంపుట రాజధర్మము గాదు నేనెంతమాత్రమున్ను ముందు వెనక విచారించక యెందుకు సంజీవకుని జంపితిని నాకు బెట్టిన విషవృక్షము నైనా నరికి వేయుట యుక్తము గాదు మంచిగుణముతో గూడుకొన్నయొక్క భృత్యుని రాజు విడిచిపెట్టినట్టయితే కడమ వారు తొలగిపోదురు అటువంటి పని చేయడము రాజునకు హానికరము పరుల పాలయిన భూమి నైనా దెచ్చుకో వచ్చును గాని మంచి భృత్యులను సంపాదించడము ప్రయాసము భూమిలో కలకాలమున్నాకు ఇది ఒక అపకీర్తి వచ్చెను ఇక నేనేమి చేతును అనిన విని దమనకుం డిట్లనియెను స్వామీ శత్రు సంహారము సేసిన తరువాత ఈ ప్రకారముగా సంతాపించుట యుక్తముగాదు తన తండ్రి నైనా కొడుకు నైనా అన్నల నైనా తమ్ముల నైనా మిత్రుల నైనా తనకు ద్రోహము సేసినట్టయితే భూమిమీద ఆశ గల రాజు వారిని శీఘ్రముగా వధియింపవలసినది అది యున్నుంగాక యెల్లప్పుడును కొంచెమయినా దయ లేని రాజున్ను సర్వభక్షకుడయిన బ్రాహ్మణుడున్ను పెనిమిటికి నెల్లకాలము ప్రతికూలురాలయిన స్త్రీయున్ను కపటము గలిగిన స్నేహితుడున్ను గర్వించిన భృత్యుడున్ను ప్రమత్తుడై యుండెడు మంత్రిన్ని జేసిన మేలు మరిచి పోవాడున్ను ఈ యేడుగురున్ను బుద్ధిమంతుని చేత విడువబడదగ్గ వారు మనుష్యమాత్రులకు గలిగిన గుణములలో రాజు రాజ్యపరిపాలన సేయవలెనంటే ఆదారతనము ప్రకాశించదు శత్రుభయంకరములయిన కార్యము చేత భూతలమంతా తన వశము చేసుకొని కీర్తి సంపత్తులు గలిగియుంటే దారతనము ప్రకాసించును యేని మనుష్యమాత్రునకు దోషములో అవి రాజునకు మంచిగుణములు ఒకచోట సత్యము దప్పకుండా నడుచును ఒకచోట అసత్యములాడును ఒకచోట ప్రియవాక్యములు బలుకును ఒకచోట కఠినముగా మాట్లాడును ఒకచోట నిండా దయ గలిగి యుండును ఒకచోట వసించుటకై ప్రయత్నము సేయుచుండును ఒకచోట సంపాదించడమే ముఖ్యప్రయోజనముగా నగుపరుచును ఒకచోట నిండా దాతృత్వము కలిగి యుండును ఒకచోట వ్యయము చేయుచుండును ఒకచోట ధనము రాబట్టుచుండును ఈ ప్రకారములుగా ననేకరూపములు గలిగి భోగముదానివలె రాజనీతి ప్రకాసింపుచుండును ఇటువంటి నీతిమార్గములన్ని తెలుసుకొన్నట్టయితె నీకు మిక్కిలి ఐశ్వర్యము గలుగును అని యిట్లు దమనకుండు చెప్పగానే పింగళకుడు మనస్సులో కలత దీరి సంతోషము నొంది తన మంత్రులతో భృత్యులతో గూడుకొని యెప్పటివలె రాజ్యము సేయుచుండెనని విష్ణుశర్మ చెప్పిన మిత్రభేదమనే యేదు ప్రథమతంత్రము నా రాచకుమారు

ఆలకించిసంతోషభరితులైరి,

మిత్రభేదమను మొదటితంత్రముసంపూర్ణము

సుహృల్లాభమను రెండవ.

తంత్రము.

అంతనారాజపుత్రులుసకలనీతిశాస్త్రపారంగతుడగువిష్ణుశర్మకునతిభక్తితోనమస్కరించిఅయ్యా! తమఅనుగ్రహంబువలననమాకుమిత్రభేదమనేతంత్రముసాంగముగాదెలిసెను ఇందువల్లశత్రుమిత్రవర్గములదుఆయాకాలానుసారముగామెలగియుండుటయున్నుసజ్జనమైత్రివల్లగలిగేసుఖమున్నుదుర్జనసహవాసమువల్లగలిగేదుఃఖమున్నుయివిమొదలైనఅనేకకార్యములనుదెలిసుకొనుటకుమేముసమర్థులమైతిమిగాననిఁకమీదదెలియజేయవలసిననీతిశాస్త్రాంశములనుఈతీరునలౌకికదృష్టాంతపురస్సరముగాదెలియజెప్పియనుగ్రహింపవలెననిమిక్కిలివినీతులైప్రార్థించిననాతండారాజకొమరులంజూచిఓయీబుద్ధిమంతులైనవారుసాధనములున్నుధనమున్నులేకఒకరినొకరుస్నేహముసేసితమకుకావలసినకార్యములనుకాకకూర్మమృగమూషకమువలెనుజక్కఁగానెరవేర్చుకొందురనివిష్ణుశర్మచెప్పఁగావారలువినికాకకూర్మమృగమూషకములెట్లాస్నేహముగలిగెనుఅవియేకార్యములనెరవేర్చుకొనెనునాకువిశదముగాజెప్పవలయుననవిష్ణుశర్మయిట్లనియె.

మిహిళాపురమనుపట్టణమునకుసమీపముగానుండుపెద్దఅడవిలోఒకబూరుగచెట్టుగలదుఆచెట్టుపైనిలఘుపతనకుడనుపేరుగలవాయసమునివాసముసేయుచుండునుఆచెట్టుకిందికిఒకబోయవాడువచ్చినవానింజూచిఆకాకిభయపడిపీడికక్కడికేమినిమిత్తమువచ్చెనోదుర్జనుడున్నచోటనిలువరాదుఅదియునుంగాక ఇప్పుడునేనాకలిగొనియున్నానుకానాప్రదేశమునుశీఘ్రముగాపోవలెననియత్నపడుచుండగాబోయవాడుచెట్టుచుట్టువలవేసిధాన్యముచల్లితానగుపడకుండాఅవతలిపొదలోదాగిరెప్పవెయ్యకచూచుచుండెనుతర్వాతచిత్రగ్రీవుడనుకపోతరాజువచ్చిఆధాన్యముతినుటకైఆశపడితనపరివారముతోకూడావానివలలోజిక్కుబడెనుఆదిచూచిబోయవాడుసంతోషించివలదగ్గిరికివచ్చుచున్నసమయమునందుచిత్రగ్రీవుడుతనపరివారమునంజూచియిట్లనియెఆకటిబాధచేతనుఒళ్లెరుంగకయునమం

దరము వలలో తగులుకొంటిమి మనకీయాపద దొలగించుటకు నెవ్వరున్నా
రు నేనొక యుపాయము జెప్పెదవినుండి యేమనిన మనమందరమున్ను ఒక్క
పూరికత్తో వలయెత్తుకొని ఆకాశమునకు నెగసిపోతే యిప్పుడీ యాపద దప్పను
అవతలకు బోయి వలవిడిపించుకొనుటకు వారి యొక యుపాయము వెతుకవచ్చునని అ
ని పలికిన కపోతంబులట్లయగుంగాక యని అద్భుతంబుగా ఆకాశంబున కెగసి
వల దీసుకొని పోయెను అప్పుడు బోయవాడు విస్మయంబును విషాదంబును బొం
ది తనలో దానికిట్లని వితర్కించెను లోకములో పక్షులకు వలయొడ్డి తెలివివల్లా
నైనా పట్టుకోవలెను తేకుంటే వలచించుకొని యైనాపోవలెను గాని యీ
ప్రకారముగా వలయెత్తుకొని యెగిరిపోవుట యిదివరకెక్కడనున్ను జూడలే
దు యిది బహువింతగానున్నది యీ పక్షులు నేలను వ్రాలగా జూచి పట్టుకో
వలెనని జూచుచుండెను ఆ బూరుగచెట్టుపైనున్న వాయసముతు'త్తు చేతబ
డియుండినా ఈ వేడుక జూడవలెనని కపోతంబుల వెనుక పోవుచుండెను ఈ
లుబ్ధకుడున్ను కపోతములు పోవుదారి భూమిమీద నతిత్వరితముగా బరుగె
త్తెను అవి దృష్టిగోచరములు గాకుండాబోయినందున నిట్టూర్పులు విడుచుచు
తన యింటికి బోయెను చిత్రగ్రీవుడున్ను దూరము చని తన యనుచరుల జూచి
నా చెలికాడైన హిరణ్యకుడనే మూషకరాజు యీ చేరువనున్నాడు. అత
డు వచ్చి జూచినట్టైతే యిప్పుడు మనకు వచ్చియున్న యాపద బోగొట్టును మ
నమక్కడికి బోదామని చెప్పెను కపోతంబులు నట్లయగుంగాక యని హిరణ్యకు
డుండే బిలము మీదికి వ్రాలెను చిత్రగ్రీవుడు తన ముఖము ఎలుకబొక్కలో దూ
ర్చి ఓ హిరణ్యకా నేను నీ చెలికాడనైన చిత్రగ్రీవుడను నా క్షేమమున్నిప్పుడు
విచారించవా అని పలికిన హిరణ్యకుండా పలుకు విని త్వరగా కలుగులోనుంచి బై
టికి వచ్చి ఆపన్నుడైయున్న చెలికాని నిమిక్కిలి యాదరంబున కౌగలించుకొని
దుఃఖితుడయి ఓ చెలికాడా మంచి వివేకము గల నీకున్ను ఇటువంటి దురవస్థ వచ్చె
నా అని పలికెను అందుకు చిత్రగ్రీవుడు చిరునవ్వుతో హిరణ్యకుని జూచి యిట్లని
యె, నీవు సమస్తము దెలిసినవాడవై యుండి యిన్ని నన్నడుగుట యేమి యెఱిగియుం
డి నా నీవడిగినందుకు చెప్పుచున్నాను వినుము యెవనివల్లను యే నిమిత్తమున ఎప్పు
డు ఏ ప్రకారము ఎంతమాత్రము ఏ స్థలమునందు ఏ శుభకర్మముగాని అశుభక
ర్మముగాని కావలసియున్నదో అతనివల్ల ఆ నిమిత్తమున అప్పుడు ఆ ప్రకారము
గాని అంతమాత్రము ఆ స్థలమునందు దైవవశమువల్ల మనుష్యులకు అవుచుండు
ను దైవకృతమైన దానికి మనమేమి చేయగలము అని చెప్పగా హిరణ్యకుడు నే
ను విచారించక పలికితిని నీవు చెప్పిన ప్రకారముగునా తప్పదనుమఱియిట్లనె

పక్షులు నూరు యోజనముల పొడుగు నుంచి భూమియందుండెడు మాంసము
నుకని పెట్టును కాలము సమీపించినట్టయితే సమీపమందున్న ప్పటికైనావల
లుకని పెట్ట నేరవు యేమి చెప్పవచ్చును యేనుగలకు సర్పములకు పక్షులకు
బంధనమున్ను సూర్యచంద్రులకు గ్రహపీడనమున్ను బుద్ధిమంతులైన వారికి దా
రిద్ర్యమున్ను చేసిన విధినియేమనవచ్చును ఆకాశమునందు సంచరించే పక్షు
లున్ను ఆపద బొందుచున్నవి మిక్కిలి లోతుగల సముద్రములోనుండెడు మత్స్య
ములున్ను బెస్తచేపట్టబడుచున్నవి ఇందులో న్యాయమేది అన్యాయమేది కా
లుడా సక్తిచేత నుదూరమునుంచి చేతులు సాచి ప్రాణులను బట్టుకొనుచుండగా
యేస్థానమునందుంటే నేమి అని హిరణ్యకుడు పలికి చిత్రగ్రీవు బంధంబులు తె
గగొరకం దలంచి దగ్గరికి రాగా చిత్రగ్రీవుడు జూచి ఓ స్నేహితుడా ముందు నా
పరివారము యొక్క బంధములు తెగగొరికి తర్వాత నన్ను విడిపించుము వీండ్లను
నేను బిడ్డలవలెను బెంచినాను పరివారము యొక్క క్షేమము విచారించని రా
జునకు రాజ్యమెట్లా నిలుచునని పలికెను అందుకు హిరణ్యకుడు చాలా సంతో
షించి ఓ చెలికాడా నీ గుణమున్ను నీ నడవడిన్ని నీ కేతగును నిన్ను స్తోత్రము
సేయ నెవరిచేతనవును నీవంటి వాడు ఈ లోకమునందుగలడా యీ లోకమం
తా యేలే టంతశక్తిగల నీవు అని చిత్రగ్రీవుని బొగడి ముందుగా పరిజనుల బంధ
ములు వదలించి తరువాత రాజు బంధము వదలించి శంవరికిని దగినట్టు విందు జే
సి చిత్రగ్రీవుని కౌగలించుకొని పంపించి తానున్న తనస్థానమునకు బోయెను అ
ప్పుడు లఘుపతనకుడనే వాయసము చూచి ఆశ్చర్యపడి దగ్గరికి వచ్చి ఓ హిరణ్యా
కా శ్లాఘించతగన దవడికగల వాడవు నీవేను - నేను నీ స్నేహితుడైన చిత్రగ్రీ
వుని బంధంబులు నీవు విడిపించుట జూచి నీ స్నేహము గోరి వచ్చితిని నన్ను మ
న్నింపుము నేను బూరుగ చెట్టుమీద సంచరించు చుందును లఘుపతనకుండను
పేరుగల వాడను కాకుల నెల్లను నా భృత్యులను గా జేసుకొని నేను రాజునై
వారిని పాలింపుచుందును అదివిని హిరణ్యకుడు విని ఓ వెఱ్ఱివాడా నీకు నాకు నె
ట్లా చెలిమి యవును ఎవ్వనికి ఎటువంటి వారితో మైత్రి పొసగునో వారు అటు
వంటి వారితో మైత్రి చేయవలెను నా శరీరంబు కన్నంబు నీవు భోక్తవు కాబట్టి
మనకిద్దరికిని మైత్రి సరిపడదని చెప్పెను అదివిని లఘుపతనకుడు ఓ చెలికాడా న
న్నటువంటి పాపాత్ముని గా నెంచవద్దు నిన్ను భక్షించితే నా యాకలి దీరదు నే
నటువంటి పనికి వచ్చే వాడను గాను చిత్రగ్రీవునితో నెట్లా సఖ్యము సేసితివో
ఆటువలె నే నాతో సఖ్యము నకు సమ్మతించుము నా యందు అనుమానము విడి
చి నన్ను జేర్చుకొనుము తిర్యగ్జంతువుల సన్నిశ్చలమైన విశ్వాసము నే నిప్పు

ను చూచితిని ఇదివరకు నే నెక్కడ చూడలేదు బనీవు బహుదొడ్డగుణములు గల వాడవు నీతో స్నేహము వశ్యముగా జేయవలెను దుష్టుడైన వాడు వోర్వ లేక సజ్జనునికరిప్రో త్సులు బలికినా అతడు గర్వము లేనివాడు గనుక ఆ మాటవల్ల నొక వికారము బొందడు తృణాగ్ని వేయగా నే సముద్ర జలము వెచ్చ నవునా అని అనేక విధములుగా బలికెను నీవు చపలమతివి ఇతరులను గాపాడే శక్తి నీకెట్లా కలుగును చపలుడైనవాడు సకల కార్యములు చెరుచును కావున నీకు నాకు పొందుగా నేరదనిన లఘుపతనకుడు హిరణ్యకుని జూచి యిట్లనియె ఓయీ నన్ను కృతఘ్నుడని విరసపుమాటలాడకుము నేను నిన్ను భక్షింతునని యేశంకవిడిచిపెట్టి నాతో నవశక్యముగా మిత్రభావము వహింపుము ఒకానొకప్పుడైన నాయందు చెడుగుణములు గలుగునని యెంచవద్దని వాయసము చెప్పెను అందుకు హిరణ్యకుండిట్లనియె నీవు శత్రుపక్షములో జేరిన వాడవు నీకు నాకు మైత్రి గలుగ నేరదు బుద్ధిమంతుడైన వాడు తన శత్రువులను జేరనివ్వడు చేరనిచ్చితే కాగిన నీళ్లచేత నగ్ని చల్లారినట్లు తాను చెడిపోవును శక్యమైన కార్యము సేయవచ్చును గాని అశక్యమైన కార్యము యెటువంటి వారయినా చేయగలరా సముద్రము మీద బండ్లున్ను మెట్టనేలలను ఓడలున్ను సాగించవచ్చునా బుద్ధిమంతులు దుర్జనులతో స్నేహము సేయ గోరరు ఇతడు నాకు మిక్కిలి హితుడు నావలన సిండా మేలుబొందిన వాడు నాకు ద్రోహము చేయడనివంచకుని నమ్మిన వాడు చెడును ఇది యదార్థము సజ్జనుడు అను శబ్దము పూర్వకాలమున నుండెను ఇప్పుడు లోకమంతా ధనమూలకమయిన స్నేహము గదా యున్నది దుర్జనుడు ఇష్టుండైనా ఉపకారము చేసే వానికైనా వాని దుష్టత్వభావము వల్ల ఒడిలోని ద్రిమ్మ చున్న పాము వలె ఒకానొకప్పుడైనా నమ్మతగ్గ వాడు [illegible] చాలా ధనమిచ్చి నా శత్రు నియందున్న తన మీద మనస్సు లేని భార్య [illegible] నమ్మిక యుంచగూడదు అటువంటి వారియందు నమ్మిక యుం [illegible] యెంచవలసి పని ఒకసారి దుష్టుడుగా నగుప [illegible] తో నెవడు తిరిగా మైత్రి జేయునో వాడు గర్భము నుధరించిన యెం[illegible] కాయవలె నాశనము బొందును తాను యితనికి అపకారము జేసిన వాడను గాను గదా అని దుష్టుని నమ్మి యుండ గూడదు బుద్ధిమంతులైన వారికి కూడా [illegible] దా సంభవించును గనుక దుష్టుని వల్ల భయము కద్దు అని పలికిన వాయసం బిట్లనియె నీవు చెప్పిన నీతివాక్యములన్నియు విని సర్వప్రయత్నముల చేత నేను నీతో స్నేహము చెయ్యవలెను నన్ను ప్టునిగా గైకొనుము లేకుంటే నే నాహారము మాని దేహము విడుతును కరిగి తేలో హములన్నియు నొకటిగా గూడును

నిమిత్తమువల్లనైనఁగాని తెలుపుకొనును భయమువల్లనైనా లోభమువల్ల
నైనా దుష్టుఁడు చెలిమి జేయును సజ్జనమాత్రము చేతను సత్పురుషులు స్నేహ
ము చేయుదురు దుర్జనుని స్నేహము మృత్పాత్రవలె సులభముగా భేదింపఁగూడిన
దిన్ని తిరిగి అతకఁగూడనిదిన్ని సజ్జనుని స్నేహము స్వర్ణఘటమువలె భేదింపఁగూడ
కదిన్ని తిరిగి అతకఁగూడినదిన్ని అని వాయసంబు చెప్పిన హిరణ్యకుండు విని నేను
నీతో నెంత చెప్పినాను నీవు నాకు వశ్యము స్నేహముగావలెనని చెప్పుచున్నావు
నాకు నిండా చింతోపన్యానదిది నీ మాటను నేను స్వీకరించితిని తనకు ఒకఁడు ఉపకా
రము చేసినను వాని మిత్రుఁడనిన్ని అపకారము చేసినందున శత్రువనిన్ని యెంచఁగూ
డదు ఉపకారాపకారములు మిత్రశత్రువులకు లక్షణములు గావు యెట్లనిన
దోషము గలిగియుండుట శత్రులక్షణము దోషము లేక యుండుట మిత్రలక్ష
ణము అని పలికి యెలుక పాత్రమునకును వాయసమునకున్ను పరస్పర మైత్రి బొం
దెను అటువెనుక హిరణ్యకుఁడు వాయసమును తృప్తి బొందించి పంపి తన గృహ
ము ప్రవేశించెను వాయసమున్ను స్వస్థానమునకు బోయి అప్పుడు అరణ్యము
లో సింహశార్దూలాదులచే జంపబడిన మృగముల మాంసము దెచ్చి హిరణ్య
కునకిచ్చును తానున్ను భక్షించుచుండెను యిట్లు నిరంతర స్నేహము చేతకొం
తకాలము గడిచెను ఒకనాఁడు లఘుపతనకుఁడు హిరణ్యకునిం జూచి యిట్లనియె.

ఓ స్నేహితుఁడా యిప్పుడిక్కడ ఆహారము సంపాదించుట కష్టముగాను
న్నది కాబట్టి యీ స్థలమును విడిచిపెట్టి వేరొక చోటికి బోవలెనని కోరుచున్నాను
నన్ను పోషించుటకు ఇక్కడికి సమీపముగా దక్షిణపుదిక్కుననున్న అరణ్యములో రాజహంస
ములు మొదలైన పక్షులచేత ప్రకాశించుచున్న యొక కొలను గలదు అక్కడ
నా చెలికాఁడైన మిత్రమంథరమను కూర్మరాజు గలఁడు అతఁడు నాకు ప్రీతితో చే
పలు మొదలైన ఆహారమిచ్చి నానావిధోపచారముల చేత నా దేహము వృద్ధి
బొందించునని లఘుపతనకుఁడు చెప్పిన హిరణ్యకుండిట్లనియె ఓ మిత్రుఁడా నేను
నిన్ను బాసి యిక మీఁదనైనా నిలువలేను నీ వెంట వచ్చెదను నన్ను పిలుచుకొని పో
మ్ము సంప్రాప్తమైన దుఃఖము దేశాంతరగమనమువల్లఁగాని శాంతి బొందదు అని
న లఘుపతనకుండు దరిపడి నాతో నిన్ని దినంబులెన్నఁడున్ను చెప్పలేను దుఃఖప్రా
ప్తికి కారణ మేమని అడిగెను అంతా అక్కడ దెలియజేసెదను తెలుసుకొం
దువుగాని నన్ను దోడ్కొనిపొమ్మని హిరణ్యకుండు పలికెను కాని వా
యసము హిరణ్యకుని తన ముక్కున కరచుకొని ఆకాశమార్గమున పోయి తా
ను మును పోవలెనని ప్రయత్నపడిన కొలను దగ్గిర బెట్టి నిలిచెను ఆసమయమున
మిత్రమందరుఁడు కొలనిలోనుంచి బైటికి వచ్చి ఎన్నఁడున్ను గాని చుట్టమును నేడిక్కడి

కివచ్చినందున నేను కృతార్థుఁడ నైతినని సంతోషించి తగిన సత్కారములు శీఘ్రముగా జేసి చెలికానిం జూచి ఓయన్నా ఈమూషకమెక్కడిది దీని నిక్కడికేల దెచ్చితివని యడిగెను వాయసము కూర్మరాజుం జూచి స్నేహితుఁడా యితఁడు హిరణ్యకుండను మూషకరాజు నాస్నేహితుఁడు దైవవశమువల్ల నితనికి నొకవ్యసనము సంప్రాప్తమయినది గావున నిన్నుఁ జూడవచ్చినాఁడు చాతుర్యముగలని వాక్కులచేత నతని దుఃఖము మాన్పుము వేయిముఖములుగల శేషుఁడును దేవగురువైన బృహస్పతియును నితనిసుగుణంబు లెన్నఁజాలరు స్నేహము నకలకాలము జరుపుటయు కోపము నుత్కృణములో విడచుటయు నిస్సంగునివలె దానము సేయుటయు ఇవియుపశస్తలగుణములు అని మరియు చిత్రగ్రీవుని వృత్తాంతము మొదలుగా హిరణ్యకుని గుణములను తనకు నితనికి జరిగిన మైత్రినిన్ని సవిస్తరముగా జెప్పి యితని నాకంటె నెక్కువసఖునిగా గైకొనుమని యాతని గూర్మరాజునకు నొప్పగించెను అప్పుడు కూర్మరాజు మిక్కిలి యాశ్చర్యపడి హిరణ్యకునిం జూచి ఓయీ దూరమును విచారించక నిర్జనమైన ఈవనములోకిరావడమునకు కారణమేమి సవిస్తరముగా జెప్పుమనిన హిరణ్యకుం డిట్లనియె.

కూర్మమునకు హిరణ్యకుఁడు చెప్పిన సన్యాసికథ.

ఒకపట్టణమునకు వెలపల నొకమఠము గలదు ఆమఠములో చూడాకర్ణుఁడను సన్యాసి వాసము సేయుచుండును అతఁడు ప్రతిదినమును బ్రాహ్మణుల యిండ్లకుఁబోయి భిక్షమెత్తి తెచ్చిన యన్నము మఠములో భుజించి మిగిలిన యన్న మొకపాత్రములో బెట్టి నిద్రించును నేను ఆఅన్నము భక్షించి తృప్తిబొందుచుందును ఇట్లాయుండగా నొకనాఁడు మరియొక సన్యాసి వచ్చి అతనితో నానావిధములైన పుణ్యకథలు మాట్లాడుచుండెను అప్పుడు నే నాయన్నము భక్షింపవలెనని పాత్రదగ్గిరికిఁ బోవగా చూడాకర్ణుఁడు గిలకల వెదురుకఱ్ఱతో నన్ను వెళిపించి తోలుచువచ్చెను ఆసమయమున నతఁడు చూడాకర్ణుం జూచి యిప్పుడు నే నేమి చెప్పితి నీవేమి వింటివి నీమనస్సు వేరేపోయినట్టుగా నున్నది. యెందువలన నని యడిగెను చూడాకర్ణుఁ డతనితో నిట్లనియె. నీవు చెప్పుచున్న కథలమీఁద నామనస్సు సావధానంబుగా నుండుట నిజమే అది నీవు తెలుసుకొంటివి అందుకు హేతువు చెప్పుచున్నాను వినుము ఒక యెలుక ప్రతిదినమును నాయన్నము భక్షించిపోవుచున్నది యిందువల్ల నే నీమఠము విడిచిపెట్టవలసివచ్చినది నామనసు సావధానముగా నుండుటకు ఇది నిమిత్తము అని పలికిన నీమఠములో నొక్క మూషకమున్నదా నామూషకములున్నవా అని అతం డడిగెను శానాతే వుణిది ఒక్కటే వున్నదని చూడాకర్ణుఁడు చెప్పెను దానికి నతం డిట్లనియె. ఇది

ఒక్కొకటింపావమతములోనుండుటకుప మోహేతువుండవలెను కొండిలీమా తెయు నేను స్త్రీ నువ్వులను చెల్లుపూటు సరిగా నువ్వులడిగితే అందులకారణం బోక బ్రాహ్మణుడు తెలుసుకొన్నట్లు మయూచకమాయిక్కడ డబ్బింటిగానుండుటకుగారణము నుమనము తెలుసుకోవలెను అని పలికిన చూడాకర్ణుడాకథ నాలుగముగా జెప్పుమనిన నల్లంపిట్లనియె.

‖ చూడాకర్ణునకు సన్యాసి చెప్పిన నువ్వులకథ ‖

తొల్లి నేనొకానొక బ్రాహ్మణుని యింటికి భిక్షకోసరము పోయి వుండగా నాయింటి బ్రాహ్మణుడు భార్యంజూచి రేపటిదినము అమావాస్య బ్రాహ్మణులకు భోజనము పెట్టవలసియున్నది యేమేమి పదార్థములున్నవి యింట్లో కూడబెట్టియున్నావు చెప్పుమనిన నతని భార్య యిట్లనియె పురుషులు తమ సామర్థ్యము చేత పదార్థములు సంపాదించి యింటికి దెచ్చితే స్త్రీలు కావలసిన పనులకు ఉపయోగము జేతురు మీరు తేక పోతే వుండునా అనిన నతడు కోపముతో భార్యనుంజూచి పదార్థసంగ్రహము విస్తరించి జేయవలెను నీతలంపు యెంతవరకిని కూడబెట్టుమును పోక నక్క మిక్కిలి కాంక్ష చేత వింటిదెబ్బవల్ల జచ్చెనని చెప్పిన ఆకథ నాకుం జెప్పుమని భార్య యడిగిన బ్రాహ్మణుడిట్లనియె.

‖ భార్యకు బ్రాహ్మణుడు చెప్పిన నక్క కథ. ‖

అధిష్ఠానపురమునందు మాంసము విక్రయించే బోయవాడొకడుగలడు వాడు ఒక అడవికి బోయి అక్కడ నొక మృగమును జంపి తీసుకొని వచ్చుచు మార్గములో కొండవంటి యొక పందిని జూచి దేవుడు నాకు రియొక మాంసము కలగ జేసెనని సంతోషించి మునుపు తెచ్చు చంపిన మృగమును క్రిందనుంచి విల్లెక్కు బెట్టి బాణము దొడగి పందిని వేసిన నదియూ దెబ్బ దగిలిన కోపముచేత వానిం బొడిచి చంపి పిమ్మట తానున్ను పడిచచ్చెను అంతట నొక నక్క ఆకలిగొని ఆహారనిమిత్తము అక్కడ తిరుగుచుండి చచ్చియున్న ఆ బోయవానిన్ని పందిన్ని మృగమున్ను జూచి మిక్కిలి సంతోషించి మనసులో దానిట్లనియె నా అదృష్టమువలన ఆహారము విస్తారముగా దొరికినది బోయవాడు మృతిబొందెను మృగసూకరములుం జచ్చినవి బోయవాని ఒకనెల భక్షింతును పందిని మృగమును రెండు నెలలు భక్షింతును ఈవింటి నారి నేటి కాహారము చేసుకొందును అని తలచి మునుపు బోయవాడెక్కు పెట్టిన వింటికొనకొప్పు రొమ్మున నాటించుకొని నారి కొరకగా నే వింటికొనవిసరు దెబ్బ తగిలి నక్క చచ్చెను కావున లోభియైన వాడు మీదవచ్చు కీడును తెలుసుకొననేరడు మిక్కిలి కూడబెట్టవలెనని తలంపక తగుమాత్రపు వస్తువులు కూడబెట్టకపోతే ఆసంసా

తమువుందిరికి వచ్చి నాకిని బ్రాహ్మణునితో నువ్వులున్నవి యియ్యమన్న
కొంచెము కూడబెట్టియున్నాను రేపు పులగము చేయుచున్నానని చెప్ప
యతని భార్య నువ్వులు కడిగి దంచి యెండబోయగా ఒక కుక్క వచ్చి ఆ ను
వ్వులు కాళ్లతో జల్లెను అవి బ్రాహ్మణుడు జూచి బ్రాహ్మణభోజనానికి ఈ ను
వ్వులు పనికిరావు ఇవి తీసుకొనిపోయి మార్చి తెమ్మని చెప్పెను బ్రాహ్మణస్త్రీ
మరునాడు నేను భిక్షకోసరము పోయివున్న యింటికి వచ్చి నువ్వులపప్పు తీసు
కొని నువ్వులిస్తారా అని ఆ యింటివారి నడిగెను ఆ యింటియామె యీ మాట
విని సంతోషించి యింటిలోనుంచి నువ్వులు దీసుకొని వచ్చి నువ్వుల పప్పు దీసు
కొనుచుండే సమయమున ఆ యింటి బ్రాహ్మణుడు వచ్చి భార్యను జూచి నీ వేమి
చేరమారుచున్నావని యడిగెను చేరెడు నువ్వులిచ్చి దంచిన నువ్వులు మార్చు
కొంటున్నానని పెనిమిటితో నామె చెప్పెను వెఱ్ఱిదానా చేరెడు నువ్వులు
తీసుకొని దంచిన నువ్వులిచ్చేవారెక్కడనైనా కలరా యీ పెయివ్వడానకు
యేమైనా కారణము కలిగియుండవలెనని పెనిమిటి చెప్పెను అంతకు మునుపే
నేను వారి యింటికి భిక్షార్థముగా బోయివున్నందున యీ మాటలు నేను విం
టిని యీ మూషకమున్న కారణము లేక నేయిక్కడ వాసము సేయదు అని ఆ
సన్న్యాసి చెప్పి నవిని చూడాకర్ణుడొక గునపము దీసుకొని నేను వాసము చేయు
చున్న కలుగు త్రవ్వి బహుదినములనుంచి నేను కూడబెట్టియున్న ధనమంతా
తీసుకొనెను తర్వాత నేను ధనము లేనివాడనైనందున సత్వము లేక ఉత్సాహము
తరిగి ఆహారము సంపాదించుకొనుటకు శక్తి లేనివాడనై ఆకలిచే సంతాప్ర
యాసపడుచు తిరుగా బిక్షాపాత్రము గదలింపగా చూడాకర్ణుండు నన్ను జూ
చి తన ధనమంతా తీసుకొన్నప్పటికిన్ని సిగ్గులేనివాడై తిరుగా నా బిక్షాపాత్రము
కదలించుచున్నాడని పలికిన అంతట నేను మెల్లమెల్లగా నన తలికి బోతిని
అప్పుడు తలంచితిని యెవ్వడు ధనముగలవాడే బలవంతుడు ధనముగలవాడే పండితుడు
ధనము లేనందున నీ యెలుక తన జాతితో సామ్యమును బొందెను దరిద్రుడై బు
ద్ధిహీనుడైనవాని కార్యములు వేసంగిని కొంచెపు నదులింకిపోవునట్లుగా కొ
నసాగవు ధనముగలవానికే స్నేహితులు దొరుకుదురు ధనముగలవాని దగ్గిరి
కే బంధువులు వత్తురు ధనముగలవాడే మొగవాడు ధనముగలవాడే తెలిసి
నవాడు చుట్టములు లేని దేశమున్నను పుత్రులు లేని గృహమున్ను మూర్ఖుని చిత్త
మున్ను శూన్యములు హీనదశచేత వర్తించే దరిద్రుడు అంతకంటె సర్వశూన్యు
డు సకలములగు నింద్రియములున్ను అప్రతిహతమైన బుద్ధిన్ని చతురమైన వా
క్యపద్ధతిన్ని ప్రసిద్ధమైన పేరున్ను మునుపటి వేళ యీ నా మనుష్యుడు ధనవ

మానెడబాసినప్పుడుతనయులైనను లోనయ్యెదవు నిదిమిక్కిలిఆశ్చర్యమనిచూ
డాకర్ణుడుచెప్పగా నేనికమీదనిక్కడనుండగూడదు మరియొకచోటికి
పోవలసినది మానమునకు హానిలేని చోటనుండవలసినది మానమునకుహా
నిగలుగుచోటనుండగూడదు దేవతలుకూడా విమానము దొరికినప్పటికిని
మానహానికరములైతే విడిచిపెట్టవలసినదిమునుపు నేనుండేచోటువిడిచిపో
యినగరియొక్కచోటికివచ్చి నానైజమెకరినడగజాలను ఒకరినడిగెడువాడుజీవ
న్మృతుడుఅదియెట్లనిన అడగబోవునప్పుడు కాళ్లుతడబడును మాటలాడుటకు
నాలుకరాదు స్వరముతగ్గిపోవును దేహమువణకును చెమటబోయును జా
లాభయముగలుగును ఇటువంటి దురవస్థలతో నడిగెడు యాచకునికి మరణ
కాలమునందుసంభవించినట్టిచిహ్నములన్నియుసంభవించును అర్థహీ
నుడైయుండుటకంటెఅగ్నిప్రవేశముచేసి ప్రాణములువిడుచుటమేలు ఉ
పచారపుమాటలు లేనిలోభి నడుగుటమంచిది కాదు పేదరికమువల్ల సిగ్గు
గలుగును సిగ్గువల్లసత్వము విఖిలమై పోవును సత్వములేనందున తిరస్కార
మువచ్చును తిరస్కారమువల్లవిసుకుపుట్టును విసుకువల్లదుఃఖము సంభవిం
చునుదుఃఖమువల్లబుద్ధిచెడిపోవును బుద్ధిహీనుడైనందున కీర్తినశించునుఆపకీ
ర్తివచ్చుటవల్లగేలిచేయుదురుకాబట్టిదరిద్రుడైనవాడుఈచెప్పబడ్డఆపదలకెల్లనా
శ్రయుడవును నెవ్వనికినులక్ష్మిపెట్టుకు అవలికిహిరణ్యకుండు మరియునిట్ల
నియె అసత్యవాక్యములుపలుకుటకంటె మౌనముగానుండుట మేలుపరస్త్రీల
బొందుటకంటె నపుంసకుడుగానుండుటమేలు కొండెములు చెప్పుటకంటె మూ
గతనము మేలుపరధనములపహరించుటకంటె భిక్షమెత్తుట మేలుకొలువుకొలు
చుటచేతమానమున్ను వెన్నెలచేతచీకటిన్ని తెవులుచేతచక్కదనమున్నుహరి
హరకథలచేతపాపములున్నుయెట్లానశించునో అటువలెనొకరినియాచిం
చుటచేతయాచకునిగుణములన్నినశించును అధనములుధనమునుగోరుచు
న్నారుఉత్తములుధనముకంటెవిశేషమయినదనియెంచి మానము గోరుదు
రుమహాత్ములకుమానమేధనముకాబట్టిపరాన్నముచేత నేనెట్లు దేహము
కాపాడుకొందును ఇదియొకశ్లోకద్వారంబు- రోగిన్ని బహుకాలము ప్రవాస
ము సేయువాడున్ను పరాన్నము భుజియించువాడున్ను పరగృహవాసము
చేయువాడున్ను బ్రతికియుండినప్పటికి చచ్చినవానితోసమానులు వారు జీవించి
యుండుటకంటె చావుకలుగుటమేలని యాలోచించి ధనాపేక్షవల్లను ఆశ
వల్లను నా వ్యసనముగలుగవలెనని ఆగ్రహించి దగ్గిరికిపోతిని అది యెఱిగి అతడుకర్రతీసు
కొనినన్నుదండించెను అంతటసంతోషముచెడియువలికివచ్చి సంతోషించిన

మనసుగలవానికి నెక్కడికిబోయినా సంపదలుగలిగియుండును గొడుగుగలవానికిభూమిఅంతయుగొడుగుచేకప్పబడినదిగానేయుండునుసంతోషమను నెడునమృతముచేతదృప్తిబొందిశాంతమైనమనస్సుగలవారికి యెటువంటి సుఖముగలుగునో అటువంటిసుఖముధనలుబ్ధులయినవారలకెట్లు గలుగును మిక్కిలిధనకాంతగలవానికి నూరామడయినా దూరముగానుండదు నిత్యసంతోషిగానుండువానికిధనముచేతికిదొరికినాదానియందు ఆదరణపుట్టదు అసాధ్యమైనయర్థానిమిత్తమైప్రయత్నము సేయరాదు ధనవంతుడువివేకి అయితేరత్నముతో కాంచనముకూడినట్లు శోభించును భూతదయకంటెపుణ్యమున్ను రోగములేకయుండుటకంటె సౌఖ్యమున్ను కపటములేనిప్రీతికంటె స్నేహమున్ను వివేకియగుటకంటె పాండిత్యమున్ను లేదుఅదినిమిత్తముగా నాకుబుట్టినవిచారమువల్లనీదగ్గిరికివచ్చితిని ఈలోకములోనుండెడు సకలజంతువులున్ను యెట్లాగైనా ఆహారముకొరకునింద్యమైనకార్యము జేయవునీవుపరోపకారార్థము ప్రయాసపడుటతప్పుగాదు ఎవనిప్రయాసపడులనిమిత్తముగానుపయోగించునోవాడుఒక్కడే పుణ్యవంతుడు-అనిపలికిన హిరణ్యకుంజూచిమిత్రమందరుండిట్లనియె - వివేకములేనివాడుశాస్త్రములుచదివినావాటిలో జెప్పియున్న ప్రకారమునాచరింపడు వివేకముగలవాడుశాస్త్రముచదివి వాటిలో జెప్పినరీతినాచరించును శాస్త్రములలో జెప్పియున్న ప్రకారముఆచరింపకుంటే అవిచదవడమువ్యర్థము ఔషధము సేవింపక ఔషధము పేరుచెప్పినమాత్రాననే రోగమునశించునా శాస్త్రములెన్నిగాచదివినా దానిలో ఇదియిట్లాగనిసిద్ధాంతము జేయుటకు భయపడువాడు చదివినందున ప్రయోజనములేదు గుడ్డివానిచేతదీపమున్నా అచ్చటిపదార్థము వానికి అగుపడునా యొకవేళ యాచకుండగును యాచకుండొకవేళ దాతయగును శూరుడొకవేళశత్రువులనుజయించును ఒకవేళవోడిపోవును విద్వాంసుడు ప్రసంగములోనొకవేళ గెలుచును ఒకవేళవోడిపోవును ఈప్రకారముగా హెచ్చుతగ్గులెవ్వరికైనాగలవు అదృష్టముగలవేళ బాగానడుచును దురదృష్టమువచ్చినవేళవ్యత్యాసముగానడుచును కాబట్టివీటికన్నిటికి నదృష్టమే హేతువు దంతములున్ను వెంట్రుకలున్ను గోళ్లున్ను మానవులున్ను తామున్న నెలవుబదప్పితే నిందాచిన్నతనమువచ్చును ఇది తెలిసిబుద్ధిమంతులు ఎంతదుర్దశవచ్చినాయితమతమ తావులువిడువరు-

అనిపలికిన హిరణ్యకుండిట్లనియె ఇది కుత్సితులమాటలు-సత్పురుషసమూహమున్ను సింహములున్ను గజములున్ను ఇవి మొదలయినవిమటి యొకచో

టికి-బోయి నెమ్మదిగా మంచును కాపులున్ను కుత్సితపురుషసమూహమున్ను వ్యాఘ్రములున్ను ఇవి మొదలయిన విత మనెలవులను విడవ జాలక అక్కడనే వ్యాశిబొందును మిక్కిలి తెల్పులైన వారికే నివాసభూమిని విడుచుటవల్లనా పదసంభవించును గొప్ప వారికిమాత్రియెమిస్సీ లేదు అదియెట్లంటే ద్వణములు తామున్న చోటువదిలివచ్చినట్టును తే రాజులయొక్క శిరస్సులమీదధరింపబడును కప్పలుతను చోటువదిలి వచ్చినప్పుడు కాళ్లవోళ్లలోబడును ధైర్యశాలియును వివేకియు నైనవానికి పరదేశమని యొంటు భయము ముంచునైనా లేదు వాడెచ్చటవసియించియుండినా అదేశ్శే దేశముపును అచ్చటతన భుజబలముచేతనుబుద్ధిబలముచేతను సంపాదింపబడ్డసంపదలను భవించుచుండును,

అదెట్లనిన సింహము మునుపు తానున్న వనమును విడిచి మరియొక వనములో ప్రవేశించినా తనపౌరుషము చేతవజ్రముతో సమానములైన గోళ్లకొనలతో మదించిన యేనుగులకుంభస్థళములను చీల్చి రక్తముపీల్చి మాంసమును భక్షించి సుఖముగానుండును ఉద్యోగముగలవాడు ధనమునున్ను యశస్సున్ను మరణమునున్ను పొందును ఉద్యోగము లేనివాడు మరణమునుమాత్రమే పొందును ధనముగాని యశస్సుగాని సంపాదించ నేరడు కప్పలు అడుసునున్ను-మీనములు కొలనున్ను పొందినట్టు ఉద్యోగముగలవాడు ధనమునున్ను సహాయమునున్ను పొందును పాలుమాలికయు స్త్రీలయందభిలాషయు జన్మభూమియందలి యాశయు రోగియగుటయు భయపడుటయు అసంతుష్టియు ఇవి ఆరు ప్రాజ్యతకు విఘ్నములు ఈ ఆరు గుణములను పరిహరించినపురుషుడు ప్రాజ్యుడవును ప్రాజ్యతవలన సంపదలు కలుగును సంపన్నుడైనందున సుఖములను భవించును ప్రాప్తమైన సుఖమును గాని దుఃఖమును గాని అనుభవింపవలసినదియని కోరక నే సుఖములు గాని దుఃఖములు గాని వచ్చును సుఖము వచ్చెనని సంతోషపడరాదు దుఃఖము వచ్చెనని చారపడరాదు ఉత్సాహసహితుండును వ్యసనముల యందాశక్తుండును నై తెలివిగలిగి పనుల యందు ప్రగల్భుడై విసుకులేక స్థిరచిత్తుడయి చిరక్రియుడు గాక సర్వభూతసముండును నుమితసత్యభాషణుండును పుణ్యకర్మములయందు బుద్ధిగలవాడును ఆశ్రితరక్షకుండును శూరుండును కృతజ్ఞుండును నగుపురుషుని లక్ష్మి తనకుదానె పొందును ఉద్యోగము సేయక పాలుమాలిక గలవాడై సాహసము లేనిపురుషుని ముసలి పెనిమిటిని వయసు భార్యవలెను లక్ష్మి పొందనిచ్ఛయించదు అని పలికిన ధూర్తంబిట్లనియె ఓ హిరణ్యకా నివర్థము లేనివాడవైనను ప్రజ్ఞోత్సాహసహితుండవు గావున నిను గాదన లేదు బుద్ధిమంతుడొక వేళ ధనము లేనివాడైనా

వానికి చులకదనము రాదు గొప్పతనమే వచ్చును బుద్ధిలేని వానికి ధనము వింత్తాన్ని గాల్చి భంచినా వాడు దొడ్డవాడు గాడు ఎట్లనగా సింహము ఆహారము లేకనిరాదనుకొన్నను సింహము ఖ్యాతి పోనేరదు కుక్కకు బంగారు సొమ్ముల చేత నలంకరించి పాయసము మీదనుంచి వండబెట్టినా దానికి ఖ్యాతి రానేరదు శౌర్యమున్ను ధైర్యమున్ను ఉత్సాహమున్ను సాహసమున్ను శక్తిన్ని గలపురుషుడు సముద్రమును గోష్పదముతో సమానముగా నెంచును మేరుపర్వతమును పుట్టతో సాటి సేయును అటువంటి వాని నగరిలో సంతోషించి దినము నవ్వుతో లక్ష్మీదేవి శాశ్వతముగా వాసము సేయుచుండును ఆలాగంటి పుణ్యపురుషులు భూమిలో తరుచుగా పుట్టరు పుట్టినా నూటికి వేయింటికొకడు సుజనుల చేత పూజింపబడ్డవాడై యెన్నికవచ్చును ఈ గుణములు లేని వానిని లక్ష్మి చేరదు ఉద్యోగవంతుడైన మహానుభావుడు మేరుపర్వతపు పాదవున్నా పాతాళపులో తున్న సముద్రపు అడుగున్నా కొంచెముగా నెంచును అని పలికిన హిరణ్యకుని మిత్రవాక్యములు విని కాకి ఓయీ మిత్రుడా నీవు చెప్పిన నీతి వచనములు వినుటవల్ల నా మనస్సులో విచారము తీరెను నీవు ధనవంతుడవై యుండిన్ని కొంచమైనా గర్వపడేవాడవు గావు మేఘముల నీడయు దుష్టజనుల ప్రీతియు స్త్రీల స్నేహంబును యౌవనంబును ధనసంపదలును స్వల్పకాలము ఉంటున్నవి గాని యెల్లకాలము ఉండవని పెద్దలు వాటియందు మనసుంచరు, అని పలికిన కూర్మంబు హిరణ్యాకునకిట్లనియె యెవడు హంసలను తెల్లగా జేసెనో యెవడు చిలకలను పచ్చగా జేసెనో యెవడు నెమళ్లను చిత్రవర్ణములు గలవాటిగా జేసెనో వాడు సర్వప్రాణులకు జీవనము గలజేయుచున్నాడు తాను పుట్టినప్పుడే ధనసంపదలతో గూడా పుట్టిన మానవుడు ఒకడున్నూ లేడు కలిగినటువంటి సంపత్తులన్నిటిని నూరు సంవత్సరములదాకా వేడుకగా ననుభవించినవాడున్నూ లేడు పూర్వజన్మమునందు ఒకరికేమి యిచ్చియుండెనో అదియీ జన్మమునందు తనకు ప్రాప్తమవును కాబట్టి తన శక్తికి తగినట్లు దానము చేయవలెను దానముతో సమానమైన నిక్షేపము లేదు సంతోషముతో సమానమైన సుఖము లేదు సదాచారముతో సమానమైన భూషణము లేదు ఆరోగ్యముతో సమానమైన లాభము లేదు వెఱ్ఱిమాటలికనేమిటికి నీవెక్కడికిన్ని పోవద్దు నేనును నీవును సౌఖ్యముగా నిక్కడ నుందము.

అని పలికి ఇట్లుండగా లఘుపతనకుండిట్లనియె ఓ కూర్మరాజా నను స్నేహమునకు యోగ్యుడగు తగిన గుణములు గలవాడవు కనుక నీ మిత్రుని నాదరింపుము దొడ్డమానవునకొక వేళకీడు వచ్చితే ఆకీడును దీర్చునట్టి అంతటి దొడ్డవాడై

తేనే గాని అల్పతుష్టుడు గాడు బురదలో దిగబడ్డ యేనుగను యేనుగు తెత్తనోపును గాని క్షుద్రమృగము లెత్తనోపునా బుద్ధివిభవముగలవాడు వొకానొకవేళ దైవవశమువల్ల తనకాపద వచ్చినా విద్వాంసులు తన్ను గొనియాడునట్టుగా ఆయాపదలను ఓర్చుకొనును తన బంధువులు మిత్రులు నాపదబొందితన దగ్గిరకి వచ్చితే ధైర్యముతో వారికి వచ్చిన యాపదను మాన్పును యెవడు ధనహీనుడైన మిత్రుని ధనవంతునిగా జేయునో యే మానవుని యాచించినవారును శరణుబొందినవారును తనకోరికెలు నెరవేరి సుఖములుగా పోదురో అతడొక్కడే మానవులలో శ్లాఘ్యుడు వాయువు వనంబులను తుమ్మెదలు పుష్పలను హంసలు జలములను పక్షులాకాశమును ఆశ్రయించినట్లు మేము నిన్నాశ్రయించితిమి అని చెప్పగా కూర్మము సంతోషించెను తరువాత మిత్రమందరుడు లఘుపతనక - హిరణ్యకులతో సంభాషింపుచు బ్రొద్దుపుచ్చుచున్న సమయంబున ఒక మృగము వేటకాని చేత తరుమబడి బెదరి పరుగెత్తుచు అక్కడికి వచ్చెను దానింజూచి భయపడి అనిమూలకొకటి పరుగెత్తిపోయెను అందులో వాయసము చేరువ నొక్క వృక్షంబెక్కి నిక్కిచూచి వేటకాని బాధ లేకుండుట నెఱింగి మిత్రమందర హిరణ్యకులం బేర్కొని మీరు వెరవకుండని పిలిచిన అయ్యిరువురు నా వృక్షంబు చెంతకు వచ్చి భయముచేత గడగడ వణకుచున్న మృగమును జూచి వారిలో మిత్రమందకుండు యిట్లనియె - ఓ మృగోత్తమా నీ పేరేమి నీ వెచ్చటనుండి వచ్చితివి యేమి మృగమువల్ల భయపడితివి - ఆతట్టున నేమి కార్యము పొసగినది నీవు రావడమువల్ల మా పెద్దలందరు వచ్చినట్లున్నది కాబట్టి కావలసిన యాహారమును సంతుష్టిగా పుచ్చుకొని నీ సంచారము చేత వనమును నలంకరింపుము అని పలికిన నా మృగంబిట్లనియె నా పేరు చిత్రాంగుడు యొక వేటకాడు నామీద చలపట్టి అడుగడుగునకు తరమగా భయపడి యిచ్చట కెవరితోనైనా స్నేహము చేసుకొని నిర్భయముగా నుందామని వచ్చితిని నా పలుకులకు మిత్రమందరుండు చాలా సంతోషించి ఓయి చిత్రాంగుడా యీవనములో నీకు మాకంటే చుట్టములు గలుగరు యీయిల్లు నీ యిల్లుగానెంచుకొని ఖేదము మనస్సున పెట్టక ఇక్కడ మాతో గూడా నుండుము అని చెప్పగా నామృగము ఆమాటకు సమ్మతించి అక్కడ బహుకాలము సుఖముగా నుండెను. అంతట నొకనాడు ఆమృగము మేతకు దూరముగా బోయి ప్రతిదినము వచ్చే వేళకు రాకపోయినందున కూర్మాదులు చింతజెంది కొంతసేపు యోచనతో చకనుండిరి తర్వాత లఘుపతనకుడు లేచి నేను చిత్రాంగుని వెదకి వచ్చెదనని పలికి యెగిరి

పోయిపమీపమాన ఉరులలో చిక్కుకొన్నమృగమును జూచికన్నీరు విడుచుచు దుః
ఖసముద్రములో మునిగి ఓచిత్రాంగ వానిపైకరిని వేడబోవు అన్యులయాప
దలసమ్మతింపవు ఇతరుల సొమ్ము కానపడవు అడవిలో ముండె తృణంబులు భ
క్షించి నీరు ద్రావి కాలముగడుపుచువు వొకరికపకారము చేయవు ఇటునంటినీ
కువిధాత ఈలాగంటి దురవస్థ సంభవింపజేసెను అనేకములైయున నేక ప్రకారం
బుల నామృగంబును ద్వేశించి దుఃఖిపుచు వెండియు నిటులనియె ఈవంకకుని వెం
దుని మిత్రము వచ్చితివి యే ప్రకారముగా జిక్కు బడితివి నీకు మీదమనము చేయు
వలసినది యేమనిపలికెన చిత్రాంగుండిట్లనియెం ఓస్నేహితుడా వేటకాడువచ్చి
న వెనక నన్ను రక్షించుటకు నీకు ప్రయాసము కాబట్టి వాడురాకమును పుణివు
పోయి యీ వృత్తాంతమంతా హిరణ్యకునకు దెలియ జేసి అతనిం బిలుచుకొ
రమ్ము నా బంధంబులతడు విడిపించునని చెప్పిన లఘుపతనకుండా కాశంబున
కెగసి అతిత్వరితగతి జనిమిత్రమందరహిరణ్యకులకు చిత్రాంగుడు ఉరిలో జి
క్కుట తేటపడం జెప్పి హిరణ్యకుంబిలుచుకొనిపోగా నేచిత్రాంగుని జూచి హి
రణ్యకుండిట్లనియెం చిత్రాంగా నీవు మహా బుద్ధిమంతుడవు బుద్ధి లేని వానివలె
ఉరులలో తగులుకొంటివి యిది యేమియని చిత్రాంగుడు ద్గుత్తికతో ఓ హిర
ణ్యకా లుబ్ధకుడు వచ్చి చూడకమును పే ఈ ఉరులు తెకగొరికి తేమంచిది వాడు
వచ్చిన వెనుక నేమి సంభవించునో యనిపలికెనా మీదట హిరణ్యకుడు వినినీ మే
లుగోరి నీ సమీపమునకు వచ్చినాను నేను దగ్గరనుండగా లుబ్ధకునివల్ల భయము నీ
కెట్లావచ్చును రానేరదు నేనడిగినది చెప్పుమనెను అయ్యా నేను మును పొక
సారి మోసపోయి యీ ఉరులలో చిక్కుకొని దైవవశమువలన బ్రతికి యిప్పుడు తిరు
గా బంధంబులందగిలితిని దైవకృతములైన శుభాశుభములను తొలగద్రోసు
కొనుటకు మనకు శక్తులమా ఎంతటి వారైనను గడిచి బ్రతికితిమన గూడదు పూ
ర్వజన్మమున జేసిన వన్నియు ననుభవింపవలసినవి గాని పరిహారింపదగ్గవి కావు దీ
నికి జింతింపం బని లేదు నా పూర్వవృత్తాంతము వినుమని చిత్రాంగుండిట్లనియెం
పూర్వమున నేను ఆరు నెలల శిశువునైయుండగా ఒకనాడు మా జాతి మృగము
లతో కూడా సంచరించుచుండు సమయములో ఒక వేటకాడు వచ్చెను అంత
ట నాతో కూడానున్న మృగములంతా చెదరి చెదరి పారిపోయెను నేను నిండా
బలము గలిగి వుండనందున వాటితో కూడా పరిగెత్తలేక వెనక జిక్కితిని అప్పుడు
వేటకాడు పరిగెత్తివచ్చి నన్ను బట్టుకొని తీగెలతో గట్టిగా గట్టి నిర్హేతుకమయి
న కృపచేత నన్ను జంపక ఆదేశమేలుచున్న రాజుకొమారునికి కానుకగా నిచ్చె
ను అతడు అంతఃపుర స్త్రీలుండే చోట నన్నుంచి నా మేపు నీరును బాగా విచా

రించుచు నట్లనిట్టము సేసి బహుగా లాభముగా బెంచుచుండెను ఇట్లు కొంతకాల
ము ఉండగా నొకనాఁడు రాత్రి రాజుకోమరుఁడు శయనించియుండునవసరంబు
న మేఘములు మెరుపులతో అధికమైన వర్షము గురియుచుండగా నేను అతికు
తూహలముతో మనుష్యభాషణంబుల నిట్లంటిని ఏమి నా మేలుపడిన శరీరము మీఁద
గాలి తగలగా వేచ్చఁ కళించి దాటుచు పరుగెత్తుచున్న మృగసమూహము వెం
బడి పరుగెత్తే భాగ్యము నాకెన్నఁడు గలుగునో అని పలుకుచున్న యవసరంబున
రాజకోమరుండా వచనంబు సేయనచ్చటికి వచ్చియున్నాఁడు గావున ఈ పలు
కులాలకించి దిక్కులు నిరీక్షించి అక్కడ నెవ్వరు లేనందున మిక్కిలి ఆశ్చర్యప
డి నన్నుంజూచి ఈ పక్షే అట్లా పలికెనని నిశ్చయించి రాత్రి మేలుకొనియుండి
సూర్యోదయము కాఁగానే దైవజ్ఞుల బిలిపించి ఈ వృత్తాంతము వారితో జె
ప్పెను వారిలో నొక ఆచార్యుండిట్లనియె పక్షిజాతులకిన్ని మానుష భాష పల
కడము కష్టము అయితే రాజులు ఆ భాష వినగూడదు దీనికి కొన్ని జపములున్ను కొ
న్ని హోమములున్ను సేసి ఈ ఉత్పాతము నివర్తింపఁ జేయవలెను ఇంక దీన్ని
ఇక్కడ నుండనీయక అరణ్యములో విడిపించి రావలెను అని చెప్పిన రాజు నన్ను
పురచురంజూచి తన సేవకులను బిలిచి ఈ పక్షిని యిప్పుడే తీసుకొనిపోయి అ
డవిలో విడిచి పెట్టిరండి జాగు సేయవద్దని చెప్పెను అంతట వారు రాజాజ్ఞ
చొప్పున నన్ను తీసుకొని వచ్చి అడవిలో విడచి పెట్టిరి నాఁడా ప్రకారమాపద
బొందితిని నేఁడిట్లు ఉరులలో జిక్కితిని దైవకృతము గడవ నెవ్వనికి శక్యము అ
ని చిత్రాంగుఁడు చెప్పుచుండగా నింతలో కూర్మరాజు చిత్రాంగాదులు నివాసం
బునకు జేరకుండుటచేత అచ్చట నేమి సంభవించెనో అని చింతాక్రాంతుఁడై హి
రణ్యకుఁడు చనిన మార్గమున వెదకుచు వచ్చిన కూర్మమును జూచి హిరణ్యకుండి
ట్లనియె ఓ మిత్రమందగా నీవు మామీఁది ప్రీతిచేత నిక్కడికి వచ్చితివి మాకిది
యిష్టమే నీవు యిప్పుడు వేటకాడు వచ్చు వేళ అయినది వానికి దొరకకుండా నే
ము ముగ్గురమున్ను పారిపోగలము నీవు నీళ్లలోనైతే త్వరగా పరుగెత్తగలవు మె
ట్టనేలనొక అడుగైనా కదలిపోవేరవు కావున నీవిచ్చటికి రావడము అనుచి
తము అనిన కూర్మంబిట్లనియె దయాశాలియా నిశ్చలప్రీతియానైన యిష్టజనము
నెప్పుడు చూతునని చూపులు చలింపుచుండును మనసు వ్యాకులతనొందియొక్క
డ నిలువనీయదు మంచి మనస్సు గలిగిన మిత్రునియందున్ను గుణవంతురాలయిన
భార్యయందును ప్రయాసము నెరిగిన ప్రభువునందున్ను మనస్సు మిక్కిలి అను
రాగము గలిగియుండును తనకేమి కష్టము వచ్చినా అధికముగా శోచదు

అని పలుకుచున్న సమయంబున నయ్యడవి యందు వెలి వేటకాండ్రక్కడికి వచ్చుటఁ జూచి హిరణ్యకుఁడు చిత్రాంగుని యురులు అతిత్వరితముగాఁ దెగగొరికె తానొక బొక్కలో దూరెను చిత్రాంగుఁడు పరుగెత్తెను లఘుపతనకుం డెగిరిపోయెను. అవిచూచి వేటకాఁడు నిండా విషాదమును బొందినంతలో మందగతియగు కూర్మమును జూచి కొంచెముగా సంతోషించిన మనస్సుగలవాఁడై దానిం బట్టి వింటికొనకొప్పున గట్టుకొని పోవుచుండెను అప్పుడు వాయసమును మృగమును మూషకమును గూర్మమునకు వచ్చిన యవస్థ దెలిసి యేమి సేయుటకుం దోఁచక కన్నీరు విడుచుచు వారి వెంబడించి పోవుచుండెను అందులో హిరణ్యకుండు తనకుఁ బ్రాణసఖుఁడైన కూర్మరాజు వేటగాని చేతంజిక్కు పడిపోవుటకు నిండా పరితపించి కొంతసేపటికి తెలివి దెచ్చుకొని విచిత్రాంగ లఘుపతనకులం జూచి యిట్లనియె మనము దుఃఖింపఁ బని లేదు సముద్రము యొక్క అపారమును వలె దుఃఖము గనలేక యుండునప్పుడు రెండవ దుఃఖము సంప్రాప్తమయిన ది దుఃఖపడుట రోగమునకు హేతువు కార్యములకు చెరుపు దుఃఖపడుచున్నట్టయితే అనర్థములు మెండుగా వచ్చును కావున మనము చింతమాని యుండవలెను తగినమిత్రుఁడు అదృష్టముగలవానికి దొరుకును గాని యదృష్టము లేనివారికి దొరకదు అటువంటి మిత్రుఁడు ఆపత్కాలమునందు రక్షించును గాని విడువఁడు కపటస్వభావము గల మిత్రుఁడు మైత్రిగలవానివలె బైటికి నటించును అపరాధమే మైనా వచ్చినప్పుడు విడిచిపెట్టును మిత్రునియందుంచిన నమ్మిక తనతల్లియందును తండ్రియందును భార్యయందును తోడఁబుట్టినవారియందును కొమారుని యందును హితులయందును పురుషుఁడుంచఁడు పూర్వము తాము చేసికొన్న కర్మముల వల్ల వచ్చినటువంటివిన్ని కాలాంతరములయందు శుభాశుభఫలములను అనుభవింపఁ జేయునటువంటివిన్ని అవస్థాభేదములు ఒక జన్మముపోయి మఱియొకజన్మము వచ్చినట్లు మానవులకు వచ్చుచుండును దేహమున కెప్పుడున్ను అపాయము సన్నిహితమై యుండును సంపదలు వెంబడిగా నాపదలు వచ్చుచుండును కూటమికి తోడనే యెడబాయుట సంభవించును ఉత్పత్తిగల సర్వమునకున్ని నాశము గలిగియుండును గాయమైన చోటనే దెబ్బ తగులును ఆహారము లేనప్పుడే దేహమును జఠరాగ్ని కృశింపఁ జేయును ఆపదలు వచ్చినప్పుడే వైరములు పుట్టును దుఃఖము గల్గినప్పుడే అనర్థములు వచ్చును దేహధారులు తోసివేయరాదు. ఈశోకంబును శత్రుభయంబును బోగొట్టి రక్షింపజాలి సంతోషమునకు మనమ్మికకును స్థానీభూతమై అమృతతుల్యమైన మిత్రమను అక్షరద్వయమును సృజించినవాఁ డెవ్వఁడో ఈ బుద్ధికుండీ యెడవిడాటి శోకమును వే త్వర

గావున స్నేహితుని విడిపించుటకు నుపాయంబు చింతింపవలయునని పిమ్మట యీ
యడివి దాటి సూగముగా బోయెనా యెటువంటివారును విడిపింపలేరు అని సె
ప్పినది చిత్రాంగలఘుపతనకులు హిరణ్యకున కిట్లనిరి భవించిన యాపదలెల్ల
భయము నుంచుకొని కాననప్పు కలుక బారి సేయవలసిన యుపాయము దెలియు
లేక చెలి కానిదలంచుకొను చు దుఃఖసముద్రములో మునిగియుండుటచేత మాకే
మియు తోచదు నీవేమి బుద్ధి చెప్పెదు నా పౌరుషమున్ను లావున్ను చక్కదనమున్ను
బలమున్ను గల దేహము గలిగియుండును నా జడబుద్ధియయి కాఁదుష్ప్రాణము వ
నైనా కొరగాదు వాని పుట్టువు నిష్ఫలము మాకంటె బుద్ధిచేత నధికుడవు గనుక
నిన్ను కోరితి మిప్పుడు మేము సేయవలసిన కార్యమేమి సెప్పుము అనన హిరణ్య
కుండు వారలం జూచి నేనవశ్యముగా జేయవలసిన కార్యము నకు మీరింతగా వే
డుకొనవలసినదేమియు నని పలికి యొక్కింత చింతించి కార్యము నిశ్చయించి ఓ చిత్రాం
గా నీవు వేటకానికి కనపడకుండా ముందుగా బోయి వాఁడు వచ్చెడు మార్గము
లో నొక మడుగు గట్టున చచ్చినదాని వలెక దలకవండు కాని కాళ్లు చాచుకొని కన్ను
లు కొంచెముగా మూసుకొని యుండవలసినది ఓ లఘుపతనక ఆ చిత్రాంగుని పై
బెక్కి కన్నులు పొడుచుచున్నట్లు వానివలె మెల్లగా కన్నుల బొడుచుచునట్లు
నుండవలసినది యింతలో వేటకాడు వచ్చి మృగము చచ్చి పడియున్నదని యెం
చుకొని సంతోషించి మిత్రసుందరుని యంటగట్టియున్న పిల్లకడనుంచి సాదుగుడ
గ్గిరకు వచ్చిన అప్పుడు నేను వేటగాని వెంబడిగా వచ్చి చుండి వాఁడు మళ్లుకుండ
మంచగానే మిత్రసుందరుని కట్టిన కట్లుకొరికి వేతును అంతట మిత్రసుందరుఁ
డు పొదగులో ప్రవేశించును నేను బొరియలో దూరెదను మీరు పరుగెత్తవల
సినదని చెప్పెను. అప్పుడు చిత్రాంగలఘుపతనకులు హిరణ్యకుని యుపాయము
నకు చాలా సంతోషించి ఆ ప్రకారము చేసిరి కార్యమంతయు ఆలోచించిన ప్ర
కారముగా నెరవేరెను వేటకాడు చింతాక్రాంతుడై వెల్లవెల్లగా తనయింటి
కింబోయెను తరువాత కాకకూర్మమృగమూషకములు స్వస్థానమునకు బోయి
పూర్వప్రకారముగ నన్యోన్యస్నేహ మింపుగ కలిసియుండిరి అని విష్ణుశర్మ సెప్పిన సు
హృల్లాభము విని రాజపుత్రులు ఆనందమును బొందిరి.

సుహృల్లాభమను రెండవతంత్రము ముగిసెను.

సంధివిగ్రహమను మూడవతంత్రము.

శత్రువైన వాడు తన కార్యము కొఱకు మిక్కిలి స్నేహము జేసినాను

నిన్నుగూడ నమ్మితే అవశ్యముగా నమ్మినవానికి నెగ్గుచేసునని నిశ్చయించుము కాకి గుడ్లగూబలను నమ్మించి వాటి గుహావాకిట నిప్పు బెట్టి కపటము చేత నన్నిటిని జంపెనని విష్ణుశర్మ చెప్పగా రాజనందనులు విని కాకి గుడ్లగూబలను యెట్లా నమ్మించెను వాటిని అన్నిటి నెట్లా చంపెను మాకు స్పష్టముగా జెప్పవలెనని నడిగిన విష్ణుశర్మ యిట్లనియె.

ఒక యడవిలో గొప్ప కొమ్మల చేతను భూమియు నాకాశంబును దిక్కులున్ను క్రిందుమీదు సూర్య కిరణములు చొరగూడని ఆకుజొంపముల చేతను పూర్ణమైయుండవలయుతో గూడుకొన్న మేఘముయొక్క రూపము నుధరించి చూచేవారికి నాశ్చర్యకరమై మహాసర్పములకున్ను సమస్తపక్షులకున్ను ఆశ్రయమైన ఒక మఱ్ఱిచెట్టు కలదు. అనేక వాయసములు తన్ను గొలువగా శత్రువుల సంహరించుట యందు నిపుణుడైన మేఘవర్ణుడను పేరుగల వాయసరాజందు వసియించియుండును వాయసములకు నివాసమైన మఱ్ఱిచెట్టుకు మిక్కిలి దూరముగాని ఒక కొండగుహ యందు అరిమర్దను పేరుగల ఉలూకరాజు అనేకములైన స్వజాతి పక్షులు తన్ను గొలువగా వాసము చేయుచుండును అతండొక్కనాడు రాత్రివేళ తన సైన్యములం బిలిచి వారలతో నిట్లనియె.

కాకుల పేరు వినినను నాకు సహజముగ నసహనముగా నున్నది కాకుల నెల్ల జంపవలసినది. మీరు మీ సేనలం గూడుకొని తీవ్రముగ రండని పలికిన వారట్లు చేసిరి అప్పుడా గుడ్లగూబలన్నియు యమకింకరుల సమూహము వలెను దండు వెడలి నడుచుచుండ నుపు [illegible] మధ్యరాత్రి వేళ మంత్రులున్ను తానున్ను సేనలతో గూడా ఉలూకరాజు కాకులుండెడు మఱ్ఱిచెట్టు దగ్గిరికి పోయి కొంత సేనను ఆ చెట్టు చుట్టు నిలిపి కొంత సేనతో చెట్టుపై నెక్కి అంధకారముచేత ఒళ్లెరుంగక కాకులున్నజాడ దెలిసి కొన్నింటికి ఱెక్కలు చీల్చి కొన్నింటికి కడుపులు చించి ఈ రీతిని శత్రువులుగా కాకులను నాశము జేసి మునుపు మిక్కిలి కోలాహలధ్వనితో గూడుకొనియున్న వటవృక్షము నిశ్శబ్దమైయుండుట చూచి శత్రువులను నిశ్శేషముగా జంపితిమని సంతసించి గుడ్లగూబలతో గూడుకొని నిజనివాసమునకు బోయెను. అటువలె తప్పించుకొనిన కాకులతోను మేఘవర్ణుడు ఒక తొఱ్ఱలో తన దేహము దాచుకొని యుండి సూర్యోదయము కాగా వెనుక తొఱ్ఱ వెడలి వచ్చి కాకులను గుమిగూర్చి యుపాయమును చింతించుచుండు సమయమున అతని కులక్రమాగతమైన మంత్రులు ఉద్దీపి సందీపి ఆదీపి ప్రదీపి చిరంజీవి యనువారలయిదుగురు ఆనాటి రాత్రి యెట్లాగో తప్పించుకొని మఱి వాయసరాజు దగ్గిరకి వచ్చి రప్పుడు మేఘవర్ణుడు వారిం జూచి దీనవదనుండగుచు నిట్లనియె.

రాజులేని మంత్రులెందరున్నా పనికిరారు మంత్రులు లేని రాజుశవముతో సమా నుడు దైవవశమువల్ల మీరున్నా నేనున్నా పగవారిచేత జిక్క కతప్పితిమి మీ బుద్ధిబలము చేతను నా భుజబలము చేతను నేటివరకు ప్రబలులమై యుండి కపట గుడ్లగూబల చేతని ల్లైతిమి ఇక మీము మనము సేయవలసినదియేమి - అనిన మేఘవ ర్ణునకు దీపియను మంత్రి యిట్లనియె బలవంతుడై శత్రువునకు తొలగిపోయి బలవంతుడైన మరియొకనితో గూడుకొనియుండుట యొకటి స్థలము విడిచిపెట్టి అసాధ్యమైన దుర్గములో ప్రవేశించియుండుట యొకటి కూడ కాలమునకుబో యి అవ్వ తనణగియుండుట యొకటి - ఈ మూడు విధములు నాకు తోచినవి ఇంక మీ చిత్తము అని పలికిన విని ఆ తరువ సందీపింజూచి నీకేమితోచుచున్నదని యడిగిన వాడు వినయముతో సందీపి యిట్లనియె మొదట దేశగవారితోడ దీపి చెప్పిన మూ డుపక్షములున రేయియైతే వాటియందు స్థానత్యాగము సంభవించుచున్నది తప్పటి స్థానత్యాగము సేయగూడదు ఎందువల్లనంటే తానున్నచోట నెప్పుడంటే అనుకూలము గా కార్యము సిద్ధించును చోటు తప్పించినంటే కార్యములు సిద్ధించ వు మేకకు పోము గుచన్నులలో పాలు గలిగియుల్ల మెడచన్నులంగో పాలు గలుగు నా తన స్థానమందు ప్రమాదము లేకుండా ... న రాజుకు జయము గలుగుటకు సిద్ధము కుక్కకూడా తాను బెంచిన యింటనుండి వాగి ... స్థా నబలము గ్లలనందరిని గలచుచున్నది కావున నెలవు విడువక కాలము గడుపుచుం డినను బలము గలిగినప్పుడు ఒక యుపాయము చేసికి శత్రువుల జయించుము అని సందీపి పలికిన విని మేఘవర్ణుడు ఆదీపింజూచి నీకేమితోచుచున్నదని యడి గిన నాకు దోచిన యర్థము విని ... అని యిట్లనియె బాలుర నువృస్థలము స్త్రీలను గోవుల ... తప్పిపోవుట అజ్ఞాతి నుండి పో వుట ఆ కార్యము సంధిజేయుట యుక్త ... బలవంతుడగు ... అట్టి మేలుగా మనమందరిని మేలుకొనక శత్రువులతో సంధి సేసి కూడియుండుదము ... నపని ప్రోద్దీపింజూచి నీవేమి చెప్పుచున్నావనిన నతడిట్లు గుడ్లగూబలకు రాత్రి పూటనే కాని పగటి పూట కానరాదు మనకు పగటియందే కాని రాత్రి పూ ట కానరాదు కావున మనకు నెంపుటయెట్లు సంధియగుటయెట్లు అవి రాత్రి వేళ వ చ్చి మనమీద బడి చంపుచున్నవి మనము పగటి వేళ పోయి వాటిమీద బడి చంపుదము

అనిన విని చిరంజీవి యను మంత్రిం జూచి నీవు నీతిశాస్త్రములు తెలిసినవా డవు. ఇప్పుడు మనకు సేయవలసిన కార్యము బాగా యోచించి చెప్పుము అనిన - చిరం జీవి యిట్లనియె మీరందరున్నూ పరమాప్తులు నేరుపు గలవారు. నీతిశాస్త్రము నందు వీరికంటె యెక్కువ తెలిసినవారు లేరు అయినా నాకు తెలిసినట్టు

మనేమున్న విన్నపము సేయుచున్నాను దేవా వీరందరును మిత్రగలవారు మం
త్రములు ఆప్తపరంపరల చేత భేదిల్లకుండ రక్షింపబడక పోతే సమస్తకార్యములు
మున్ను విఘ్నమౌను విఘ్నమైనందున రాజ్యము వృద్ధిబొందదు కావున రాజులకు
మంత్రరక్షణము ముఖ్యకార్యము సంధి విగ్రహము యానము ఆసనము ద్వైధ
ము - ఆశ్రయము - అనే షడ్గుణములెరింగి కర్మారంభోపాయము పురుష
ద్రవ్యసంపత్తి దేశకాలవిభాగము - వినిపాత ప్రతీకారము కార్యసిద్ధి - అను
యీ పంచాంగములయందు నేర్పుగలిగి సామదాన - భేద దండంబులను చ
తురుపాయంబులు తెలిసి ప్రభుశక్తి మంత్రశక్తి ఉత్సాహశక్తి అనే శక్తిత్ర
యము గలిగి స్త్రీలు జూదము పానము వేట వాక్పారుష్యము తగిన యివి కఠిన
అమిది . డ నెస వ్యసనములయందు తగులుకొనక ఆ యా కాలములు తగిన
టు సేయుచుండవలసినది - ఇప్పుడు మనకు బలము తక్కువపడియున్నందున యు
ద్ధమునకు సామర్థ్యము లేదు కావున ఇది యుద్ధమునకు కాలము గాదు తనశక్తి
యు దేశంబును కాలంబును విచారించికొనక తెలిసి ఊరకుండుట, కాలు లేకుండె
ంపకయున్న లేపక మించి శత్రువులను సంహరింపవలసినది తనబలమును ఎదిరి
బలమును బాగుగ విచారించక శత్రువులను జయించుటకై యెవడు ప్రయత్నము
సేయుచున్నాడో వానికి ఆపదలు వచ్చుట సిద్ధమని పెద్దలు చెప్పుదురు ప్రతాప
ముగల శత్రువు సాగరమునందుండెనా తనశత్రువుల బలము వణంచును అప్పుడై
న శత్రువు ఆయుధమును చేత బట్టుకొని సమీపమునందుండినను ఆ శత్రువును
సంహరింపశక్తుడు గాడు ఓర్పుగలిగిన సమయము వచ్చినప్పుడు పరాక్రమము
ను జూపుచు తనదోషమును యెన్నడు దోషమ్మును ఎరిగి బుద్ధిగలవాడు శత్రువుచే
నన్నాడు ఉపాయముగల వానివద్దికి బలాత్కారముగా నేలక్ష్మి తనకు తా చేష్ట
చ్చిన్తితోషముతో వానియింట నెల్లకాలము నిలుచును రాజ్యలక్ష్మియను భుజం
గీమంత్ర ప్రధానము చేత కేబడినదై మంత్రము చేత గట్టబడినదై రాజులకు భో
గము ఇచ్చుచుండును మదించిన వానికి చాడి చెప్పెడు వానికి లోభముగల వాని
కి సాహసమునకిదు మన్నన కుగర్వించిన వానికి క్రోధము గలవానికి దండనీతినుల
భము గాదు మంత్రము దప్పక గర్వపడక కార్యము సేయు నెడల బాగా విచారింపు
చు ఓర్పుగలిగి ఉపాయములను గుర్తెరిగి సామర్థ్యము లేని వానికి దండనీతి
సులభముగా రాజును సచతురంగబలసమృద్ధి లేకపోయిన బొక్కసమున్న మం
త్రమున్న వారు చేటలన్నియుం జయించవచ్చును బొక్కసమువల్ల నెల్లవారును
శిష్యులగుదురు మంత్రమువల్ల భూమి జయింపబడును ప్రాణత్యాగము చేసిన
పటికి సాంపరాని సంపదలు నీతిగురుతెరిగిన వానియింటికి తనకు తా సేవచ్చు

చుండును శూరులున్న-ఉపాయము దెలిసిన బుద్ధిమంతులున్న విద్వాంసులు
న్న యేరాజునకు సహాయులౌదురో ఆరాజు సర్వోన్నతపదమును పొంద
వడము సత్సహాయమువల్ల నేకదా రాజ్యలక్ష్మి వశవర్తినిగానుండు. సత్రై
నామంచి సహాయము లేకుండుటవలనెంతవారికైనను శ్రేష్ఠుని భాగ్యమైనను యింగిత
మెరుగని వారు విరమింపగోరదు ఒక్కఁడు లేని వక్షికి ఆకాశగమనము ఎట్లాకొన
సాగదో అటువలెనే సహాయములేని వానికి ప్రయత్నము కొనసాగవెందు
ప్రభువు తనబుద్ధికి తోచిన కార్యము వివేకియైన యామాత్యునితో నాలోచన సేస్తే
ఓడగడిపే వానిచేత ఓడయెట్లా రేవుచేరునో అట్లాగే విఘ్నములులేక శ్రే
యమును పొందును తన ఆదాయమును వ్యయమున్ను స్పష్టముగా దెలిసి మంత్ర
మును గుప్తముచేసి ప్రాణులకు ప్రియములు పలుకుచుండయుగలవాఁడై యెంతమా
త్రమునూ వాఁడు సముద్రముచేత నావరింపబడిన సకలభూమినిని ఏలును తన
శక్తి నెరుగక గర్వాంధుడై గొప్ప కార్యమునకు నారంభించిన వాఁడు పాపలోభ
ద్దగుడ్డ వానివలె చెడిపోవును కావున యిపుడు యుద్ధము చేయ తగదు కాకులు
కములకున్ను మనకున్ను సహజవైరము గనుక సంధియుం బొసఁగదు

అని పలికిన మేఘవర్ణుడు చిరంజీవిం జూచి నీవు యింతవయసు కలిగిన
వాఁడవు ఉలూకములకున్న మనకున్ను యెట్లు విరోధము పుట్టినది చెప్పుమని య
డిగిన చిరంజీవి మేఘవర్ణుని జూచి వాగ్దోషమువల్ల విరోధము పుట్టెను ఎట్లన్నా
బుద్ధిలేని యొక గాడిదె పులితోలుచేత గప్పబడి వెన్నెలగాలమెల్ల పైరుమేయు
చుండా మెసి బ్రతుకుచుండిన వాగ్దోషమువల్ల హానిపొందినదని చిరం
జీవి యిట్లనియె

——చిరంజీవి చెప్పిన గాడిదెకథ.——

ఒకయూరిలోనొక చాకలి బట్టలమూటలు మోయుటకై గాడిదెను దెచ్చి బలి
పించవలెనని మనస్సుపుట్టి దానిపై పులితోలుగప్పి పండిన చేలలోనికి రాత్రు
లు తోలవచ్చెను అదియథేష్టముగా పైరుమేయుచుండెను అపొలములో కా
పలియుండువారు దానింజూచి పులియనుభ్రాంతిచే దూరముగా దొలగిపో
దురుగాని పైరుమేయకుండా దాన్ని తోలరు కొన్ని దినములకొక చేనివాఁడు
సాహసముచేసి బూడిదెవన్నె కంబళి గప్పుకొని విల్లుబాణములు సంధించు
క పొంచియుండగా ఆగాడిదె అక్కడికివచ్చి అతనింజూచి అదియొక గాడిదె
యనుకొని మోహముచే దగ్గిరకువచ్చెను వాఁడు దానింజూచి ఓహో ఇన్ని దినము
లు యిది పులియని పారిపోవుచుంటిమి ఇది పెద్ద గాడిదె వేఁడుకొనేటందువల్ల నైలి సె
ను యిక భయమేమని యొక బాణముతో దానిఁజంపెను కాఁబట్టి నాలుక

మ్మ గుడ్లగూబలకున్ను మనుపు వాగ్దోషమువల్ల ప్రబల విరోధము సంభవించె
నది యెట్లనిన ఒకసమయమునందు భూమిలోనుండే పక్షులన్ని తమ్ము రక్షించు
టకొరకు ఒకడు రాజుగా నుండవలెనని ఉలూకశ్రేష్ఠునికి పట్టముగట్టుటకు ప్ర
యత్నము సేయుచుండగా ఒక ముసలి కాకిపక్షి సమూహము దగ్గిరికి వచ్చి
మీరు ప్రయత్నము సేసినపని తనకు సమ్మతి లేదని చెప్పి వికారరూపముగలిగిది
వాంధమైన గుడ్లగూబను రాజుగా మీరు సేయవలసిన దేమిట్టికి బట్టముగట్టి
నందువలన కేమి కాపుదల కాబోవుచున్నది రాజు లేకపోయినా రాజొకడున్నా
డని చెప్పి కార్యము గడుపుకో కూడదా మనుపు చంద్రుడు రాజని చెప్పుకొని కుం
దేలు సుఖించలేదా అనిపలికెను అది యెట్లని పక్షులడిగెను కాకి చెప్పుచున్నది.

* ముసలి కాకి పక్షిసమూహమునకు చెప్పిన కుందేటి కథ *

పూర్వమొకానొకప్పుడు పండ్రెండు సంవత్సరములు అనావృష్టి వచ్చినందున నొక యడవియందు గజసమూహములు తమ యూథపతిని జూచి స్వామీ మాకేమియు పాయము ఇక్కడ క్షుద్రజంతువులకు స్నానపానములకు దగిన సరస్సున్నది మాకు స్నానపానములకు దగినది కాదు అని చెప్పగా యూథపతి వేగముగల యేనుగులను ఉదకముగల చోటు వెదకి వచ్చుటకై ప్రతిదిక్కునకు నంపించెను అందులో నొక యేనుగు వెతికివచ్చి అయ్యా ఇక్కడికి సమీపములో స్వచ్ఛమైన ఉదకముగల గొప్ప సరస్సున్నదని చెప్పిన యా మాటవిని గజరాజు ఆపనుగులను వెంటబెట్టుకొని మహా సంతోషముతో త్వరగా కొలని దగ్గిరికి నడిచెను యేనుగులు నడుచునప్పుడు వాటి కాళ్లక్రిందబడి నలిగి శానా కుందేళ్లు చచ్చినంజూచి శిలీముఖుడను శశకరాజు తన మంత్రులనందరిని ఆలోచనకు బిలిచి యెక్కడను నీళ్లు లేనందున యేనుగుల గుంపులిక్కడికి వచ్చి మేఘముల వలె నిక్కులంతయు వ్యాపించినవి వాటి కాళ్లతో క్రిందబడి శానా కుందేళ్లు నలిగి చచ్చెను ఈ యేనుగుల ఉపద్రవము మానకున్న కుందేళ్లు లేకపోవును యేమి సేయుదము అని చెప్పగా మిక్కిలి వృద్ధాంతములను గురుతెరిగిన విజయుడను ముసలి కుందేలు శిలీముఖుని జూచి అయ్యా యేనుగులిక్కడికిరాకుండా చేయడము ప్రయాసకాదనెను ఆ మాటలకు శిలీముఖుడు సంతోషించి ఓ విజయా నీతిశాస్త్రమును దేశకాలములను గుర్తెరిగిన నీవు యేపనికి బూనినా ఆపని నిశ్చయముగా సిద్ధించునని పలికెను విజయుడా మాట విని దేవరవారు ఆజ్ఞాపించినట్టైతే ఇదిగో కార్యము సాధించుకొని వచ్చెదనని సెలవుదీసుకొని లేచి అవతలికిబోయి యేనుగులంజూచి నావంటి అల్పదేహులు ఈ యేనుగుల సమీపమునకుబోయి యెట్లుగా మాటాడవచ్చును

స్పృశించుచున్న దానివలె యేనుగు చంపును- ఆఘ్రాణించుచున్న దాని
వలె పాము చంపును-నవ్వుచున్న వానివలె రాజు చంపును - మన్ననసేయుచు
న్న వానివలె దుర్జనుడు చంపును కావున నేను పర్వతము నెక్కి గజరాజుతో మా
ట్లాడెదనని నిశ్చయించి-పర్వతాగ్రమెక్కి సింహగజరాజుం జూచి ఓయి గజరాజా
నీకు శుభమగుగాక అనిపలికెను గజరాజు పజయునిం జూచి నీవెవడవు యెక్క
డనుంచి వచ్చినావు అనియడిగెను నేను దూతను నన్ను భగవంతుడైన చంద్రుడం
పినాడు ఆ కుందేలు చెప్పెను యేమి పనిగా వచ్చినావని యేనుగడిగెను-ఆమాట
విని కుందేలిట్లనియె-ఆ యోధుని చూసుకొని తన్ను జంపవచ్చినాడు దూత భయపడక
యథార్థము చెప్పవలసినది గాన దూతను జంపగూడదు - నేను స్వామి ఆజ్ఞాపిం
చిన ప్రకారముగా జేయుచున్నాను తనబలమును నెదిరిబలమును లెస్సగా వి
చారించక అజ్ఞానమువల్ల నెవడు కలహమునకు ప్రయత్నము సేయుచున్నాడో
వానికి విపత్తువచ్చును చంద్రుడు ఈసరస్సు నరిక్షించే నిమిత్తము కుందేళ్లనంపి
నాడు కాబట్టి మమ్ముల బెదరించలేదు-ఈసరస్సు చంద్రునిదైనందున దీనికి చంద్ర
సరస్సని పేరువచ్చినది శశములనగా కుందేళ్లు వాటిని గలవాడుగాబట్టి చంద్రు
నకు శశియను పేరువచ్చినది మేము చంద్రునికి బిడ్డలము మమ్ములమీరు నలగ
ద్రొక్కి చంపినారు-ఈ సమాచారము విని చంద్రునికి కోపమువచ్చి యేనుగులీ
ప్రకారమెందుకు చేసెనో తెలుసుకరమ్మని నన్నంపినాడని చెప్పగా నేనుగు
భయపడి అయ్యా అజ్ఞానమువల్ల జేసితిమి మేము పోవుచున్నాము కోపము చే
యవద్దని వేడుకొనెను మహారాజైన చంద్రునితో జెప్పి సెలవు దీసుకొని పొండి
యూ సాయంకాలమున చంద్రుడిక్కడికి వచ్చునని కుందేలు చెప్పగా యేనుగు స
మ్మతించియుండెను తరువాత ప్రొద్దుస్రుంకగానె చెవులపోతు గజరాజును చం
ద్రునికొలువునకు రమ్మని కొలని దగ్గిరికి బిలుచుకొనిపోయి కొలనిలో చంద్ర ప్రతి
బింబమును జూపించెను మా అపరాధము సహించవలెను అజ్ఞానమువల్ల జేసినా
రము ఇక మీదట నీ దిక్కునకు రామని గజరాజు చంద్ర ప్రతిబింబమునకు మ్రొక్కె
ను అంతట చెవులపోతు గజరాజును చూచి చంద్రుడు దయతో నిన్ను విడిచిపెట్టి
నాడు నీ మనస్సువచ్చిన చోటికి శీఘ్రముగా పొమ్మని చెప్పెను గజసమూహము
లతో కూడా గజనాథుడు బహు వేగముతో మరియొక చోటికి బోయెను తర్వా
త విజయుడు శిలీముఖుని దగ్గిరికి వచ్చి అతని పాదములకు మ్రొక్కి దేవా ఒక ఉపాయ
ముచేత యేనుగులు ఈ కొలను విడిచిపొయ్యేటట్టు చేసి వచ్చితిని ఇక మనమీ చో
టు విడువక సుఖముగా నుండవచ్చునని ఆ వృత్తాంతమంతా చెప్పెను శిలీ
ముఖుడు విజయుని కౌగిలించుకొని బహువిధంబుల బ్రశంసించి సుఖముగా నుం

దేవా - కాబట్టి రాజోత్తమునా డని చెప్పి కార్యము గడపుకోగూడదా అరిచె ప్పినమతము ప్రభువులకు శత్రువులను నలకుండ నెట్లా శత్రువులు అల్పుని ప్రభువుగా సంపాదించిన కపింజలముకు హృతబొందెను విన లేదా అనిపలక గానా వృత్తాంతం బెట్లు చెప్పుమనిన పక్షులడిగె ముసలి కాకి యిట్లనియె-

✻ ముసలి కాకిపక్షి సమూహములకు చెప్పినపిల్లికథ ✻

ఒకానొకవనములో గండభేరుండ చెట్టుమీద వాసము చేయుచుండగా ఆచెట్టు తొఱ్ఱలో కపింజలమను పేరుగలపక్షి వాసము సేయుచుండెను ఒకనాడు కపింజలము ఆహారముకొఱకు వెళ్ళి నివాసస్థలమునకు రాక పోయెను తరువాత నేనుదిగులుపడి దిక్కులు చూచుచుండు సమయమున శీఘ్రకర్ణుడనుకుందేలు ఆ తొఱ్ఱలో ప్రవేశించె వద్దని నేను నెత చెప్పినా వినక వాదించుచుండెను కొంతసేపటికి కపింజలము వచ్చి నాచోటికేని వెంమకు వచ్చియున్నావు పోమ్మనిన బాగుగా చెట్లు తొఱ్ఱలు మొదలైనవి ఒకరసొమ్ము గాపురముండు మంచి తెవారసొమ్ము ఇప్పు డీచోట నేను ప్రవేశించినందున నీకు నిమిత్తము లేదు పొమ్మనిన శీఘ్రకర్ణుడు చెప్పెను వాయిల్లు టనుకొనుటకు తగదు నీవు నాచోటైనందున వెట్ట వలసినదిత గుపుకై నారావలసినది లేదంటే నాతో జగడమైనా సేయవలసినదని కపింజలము కుందేటితో జెప్పె సూర్య వహారమునకు పోయి వచ్చినాపో యిపక్షితో గూడా కుందేలునడిచెను నేనున్ను ఆయిద్దరి గూడా వేడుకగా బోతిని కొంత దూరము పోగా నెక కపింజలము కుందేలు చూచి మనకు తగవు తీర్చేవా రెవరనియడిగిన యాతడు నానదీతీరమున దధికర్ణుడను పేరుగల ధార్మికుడైన ముసలి మార్జాలముగలదు తినివచ్చి మన తగవు తీర్చుకొందమని కుందేలు జెప్పెను పిల్లియెల్లప్పుడు క్రూరస్వభావము గలదని నమ్మగూడదని నాకు తెలుసును నీమనస్సున కెట్లా నమ్మిక పుట్టెనని పక్షియడిగె కుందేలు కపింజలమును జూచి ఇట్లనియె మార్జాలరాజు ఆ భాగవంతుడు ఉత్తముడు ధర్మశాస్త్రమును జదివిన వాడు తపమునందున్నవాడు ఆతని నెల్లుగ కుమనీ భయపడక మ్మనిశకుము జెప్పెను భయము మనకిద్దరికి సమానము నాకు గీడువచ్చి తేనీకువచ్చును చెప్పదగినబుద్ధి చెప్పితివి నీవుపోనిపోతే నేమి సేయగలనని పక్షి జెప్పినవినక కుందేలు కపింజలమును పిలుచుకొని పిల్లియొద్దకు బోయి దానిసమీపించక ఓ దధికర్ణా మేమిద్దరము స్థలము నిమిత్తమై వాదపడి నీ దగ్గిరికి వచ్చి తిమి పక్షపాతము లేకుండా తగవు తీర్చి ఈశ్వర గామన్నింపించవలెనని చెప్పె దూరముగానుండి చెప్పితే నాకు చెవులు వినరావు కన్నులు గానరావు సమీపమునకు వచ్చి చెప్పితే వినవచ్చును

గసమీపమున నున్న వస్తువుకంటెకి నగవీడును నాహేయముగ వదలవలెను ఇంద్రియ పటుత్వము లేమనిండాప్రస్థుడైతినని దధికరుణావలక గా వారు కొంచెము దగ్గిరికి వచ్చిరి అప్పు డామార్జాలము వాటికి నిండానమ్మికపుట్టునట్లు గా నిట్లనియె ధర్మము జెరిచి తేతన్ను జెరుచును ధర్మము రక్షించితే తన్ను రక్షించును.

కాబట్టి ధర్మమును జెడగొట్ట రాదు మరణకాలమందు దోడుగా వచ్చునది ధర్మ మొక్కటే కాని యితరమైన ధనము మొదలైన వస్తువులలో నొకటైనా తనతో గూడ రాసేరదు నేను చెప్పే మాట సత్యము నేను కల్లలాడే వాడను కాను కల్లలాడే దుష్టుడు నరకములో బడును సందేహము లేదు అహింసకు సమానమైన ధర్మము లేదు పరభార్యలను తల్లివలెను పరద్రవ్యములను మట్టి పెంట వలెను సర్వభూతములను దనవలెను యెవడు చూచునో వాడు పరబ్రహ్మమును తెలుసుకొనును భయపడి తన్ను శరణుజొచ్చిన వానిరక్షించితే అశ్వమేధ యాగము సేసిన ఫలము వచ్చును ఈ ప్రకారముగా మార్జాలము చెప్పగా శశకపింజలములు నమ్మి ముక్కలి సమీపమునకు వచ్చిరి రాగా నేపిల్లి ఆ రెంటి నొక్కసారి గా బట్టి కాళ్లతో నదిమి చంపెను గనుక అల్పుని ప్రభువుగా సేవించి శశకపింజలములు వ్యాప్తి బొందినట్లు మనమాపద బొందుదము గావున పీడు అల్పుడు రాజ్యార్హుడు గాడని ముసలి కాకి చెప్పెను అప్పుడు తటపక్షులన్నియు ఈ కాకి నిజము చెప్పెనని ఉలూకమునకు రాజ్యాభిషేకము సేయక తమతమ నెలవులకు బోయెను తరువాత ఉలూకపతి వృద్ధవాయసము దగ్గిరికి వచ్చి రోషము చేత కన్నులనిప్పులొలుకుచు ఓవృద్ధవాయసమా నేను నీకేమి అపకారము చేసితిని నీ వెందుకు నా రాజ్యమునకు విఘాతము చేసితివి తీక్ష్ణమైన బాణము చేదగిలిన గాయము మానను గొడ్డంటనరకబడ్డ కొమ్మ చిగిరించును కాని చెప్పిన మాటచేమాడిన వ్రణము నిత్యముగా మొలుచును నిష్ఠుర గోత్రుల చేత కొట్టబడ్డ హృదయము ఎన్నటికి మానదు కాబట్టి యికమీద మీకును మాకును వైరము సిద్ధమని చెప్పి తన నెలవుకు బోయెను అని కారణంబుగా ఉలూకంబులకును మాకును వైరము సహజమై ప్రవర్తిల్లెను అని చిరంజీవి చెప్పినవిని మేఘవర్ణుండు అయ్యా మనమిప్పుడు సేయవలసినయుపాయమేమో సాయంకాలానకు ముందుగానే యోచింపవలసినదని చిరంజీవితో జెప్పిన చిరంజీవి యిట్లనియె స్వామీ సంధివిగ్రహములు సేయనిప్పుడు సమయము కాదు యానాసనద్వైధంబులుం గూడవు సమాశ్రయమొకటి యుక్తంబు అదియే విధముగానైనా సేయుచున్నా మా శత్రువులు బలవంతులై అనేకులుండినా బుద్ధిబలము చేత వంచింపవచ్చును మునుపు బ్రాహ్మణులు ఒక వంచకుని చేత వంచింపబడ లేదా అని పలికిన మేఘవర్ణుండా కథ యెట్లని యడిగెను చిరంజీవి యిట్లనియె

——*మేఘవర్ణునకు సంజీవకుఁడు చెప్పిన వంచకునికథ.*——

తొలికొందరు బ్రాహ్మణులు యాగార్థముగా నొక మేకపోతును దీసుకపోవుచుండఁగా మార్గములో నొక వంచకుఁడు చూచి ఆ మేకపోతును వీరు విడిచిపోవునట్లాలోచించి వారిదగ్గిరికి వచ్చి అయ్యా మీరు దొడ్డవారు కుక్కను మోసుకపోవుచున్నా రేమని యడిగెను ఛీ నీకేమి తెలియును పొమ్మని వాని మాట నిరాకరించి బ్రాహ్మణులు పోవుచుండిరి తర్వాత మఱికొంత సేపటికి మఱియొక వేషము వేసుకొని వచ్చి అయ్యా మిమ్ము జూచితే బ్రాహ్మణులుగా నున్నారేయీ పెద్దకుక్క నెందుకు మోసుకపోవుచున్నా రనెను నీకు తెలియదు పొమ్మని వాని మాటల త్రోసిపెట్టి బ్రాహ్మణులు మఱికొంత దూరము పోయిరి పిమ్మట కొంత సేపటికి వాఁడింకొక వేషము వేసుకొని వచ్చి ఓ బ్రాహ్మణోత్తములారా మీ రీ కుక్కను మోయుట మేమి మీకీ యవస్థ యెవరు తెచ్చి పెట్టిరనెను ఆప్పుడా బ్రాహ్మణులా మాట విని కొంచెము ఆలోచించి ఇందఱు ఏకవాక్యముగా నిది కుక్కయని యంతమాత్రము సంకోచింపకుండా చెప్పుచున్నారు గనుక అబద్ధముగా నుండదు మన బుద్ధికి భ్రమ పుట్టినదని నిశ్చయించుకొని యా మేకపోతును విడిచిపెట్టి పోయిరి తర్వాత ఆ మోసగాఁడు మేకపోతు నెత్తుకొని పోయెను కాబట్టి శత్రువుల సేవలు బుద్ధిమంతులై యుండినా వంచించవచ్చు నని నేనుపాయముతో శత్రువులను జయించెదను నామాట నమ్మి చింత విడిచి నా దేహమునను నెత్తురుపూసి మీరందరు ఋష్యశృంగపర్వతమునకు బోయి యుండవలసినది నేనిచ్చట నుండి మనకు వచ్చిన యాపద తప్పించుకొఱకు ప్రయత్నము జేయుచుండెదనని చెప్పిన మేఘవర్ణుఁ డా ప్రకారముగా జేసెను తర్వాత సూర్యాస్తమయము కాఁగా నేమూఁకరాజు తన మంత్రులం జూచి శత్రువుల నిశ్శేషముగా జంపవలసినది ఒకఁడు శేషించినా మనకు మంచిది కాదు అగ్నిశేషము ఋణశేషము శత్రుశేషము లుంపఁగూడదు కావున మనము త్వరగా ఆ మఱ్ఱిచెట్టు దగ్గిరికిఁబోయి కాకులను వెదకి చంపవలెనని పలికెను గాని మంత్రులా మాటవిని దేవరవారు చెప్పినది మహాయుక్తముగా నున్నదని ఉపమర్దుని శ్లాఘించి అతనితో గూడుకొని కాకుల నివాసంబగు మఱ్ఱిదగ్గిరికి బోయి అక్కడ నొక్క కాకైనా గానక కాకులన్నియు చచ్చెనని తిరుగవచ్చు సమయమున చిరంజీవి మూల్గెను అది విని గుడ్లగూబలు పోయి చిరంజీవిని బట్టుకొని వచ్చి ఉపమర్దుని దగ్గిర నుంచిరి ఉపమర్దుఁ డతనిం జూచి నీ వెవఁడవని యడిగెను నేను చిరంజీవి యను వాఁడనని చెప్పెను నీవు మేఘవర్ణునికి ప్రధానమంత్రివి గావా నీకీ యవస్థ యెట్లు వచ్చెనని యతండడిగెను అయ్యా నన్నాలోచన యడిగి తెడీప సమర్థుఁడు బలవంతుడు

గపక నతని శరణు జొచ్చి బ్రతుకుదమని చెప్పి నందున వీడు శత్రుపక్షపాతియై పిశాచులన్నియుం గూడి నన్ను ముక్కలు బొడిచి కాళ్లం దన్ని యిట్లా చేసిరి ప్రాణములు పోలేదు మీరైనా బాగా చంపండి అని చిరంజీవి చెప్పగా నుపమర్దుడు విని రక్తాక్షుడు మొదలగు తన మంత్రులఁ జూచి వీని నేమి సేయుదమనిన నందులో రక్తాక్షుండిట్లనియె శత్రువు హీనబలుడై యున్నప్పుడు దొరికితే అవశ్యము చంపవలసినది దయచేత వాని రక్షించినట్లయితే మీదటికి వాడే ప్రబలశత్రు వగును కాబట్టి వీని నిప్పుడు చంపుదము అని చెప్పిన క్రూరాక్షుండిట్లనియె శరణు జొచ్చిన వానిఁ జంపితే పాపమని ధర్మశాస్త్రమందు జెప్పబడియున్నది కాబట్టి దయచేత వీనిఁ రక్షింపవలయు అనిన దీప్తాక్షుండను మంత్రిం జూచి నీకు దోచిన మాట సెప్పుమనిన దీప్తాక్షుండు అయ్యా శరణాగతుని జంపుట యిదివరకు నే నెక్కడా వినలేదు మును పొకకపోతము శరణు జొచ్చి నబోయవానికి స్వశరీరమాంసమిచ్చెను తొల్లి యొక వైశ్యునికిని చోరునికిని జరిగిన వాద మొకటి గలదు అని చెప్పెద వినుమనియిట్లనియె

ఉపమర్దునికి దీప్తాక్షుడు చెప్పిన వైశ్యునికథ

ఒక పట్టణములో నొక వైశ్యుడు గలడు అతనికి చంద్రరేఖయను భార్య గలదు అది సౌందర్యము గలది - పెనిమిటి ముసలివాడైనందున వాని నాలింగనము సేయ కానదు - వానితో మాట్లాడదు వాని దిక్కు కళ్లెత్తి చూడదు ఇట్లుండగా నొక నాడు వాని యింటికి నిశిధ వేళ నొక దొంగ వచ్చి కన్నము వేసి లోగా దూరి నిద్రించుచున్న చంద్రరేఖం జూచి దేదీప్యమానములైన దాని సొమ్ములపహరింపదలచి దాని దేహముమీద దన చెయ్యి వెయ్యగా నది మేల్కొని దొంగనిఁ జూచి భయపడి పెనిమిటి తట్టుకు మళ్లి కౌగలించుకొని మెల్లగా పిలిచి లేపెను పెనిమిటి మేల్కొని యిది యేమి ఆశ్చర్యము ఇదివరకెన్నడు నన్ను కౌగలించుకొనదు నాతో మాట్లాడదు నా తట్టు మళ్లదు నేడు త్వరగా నన్ను కౌగలించుకొనెను - నా తట్టు కళ్లు నన్ను పిలిచెను దీనికి హేతు వేమని ఆలోచన సేయుచుండగా చంద్రరేఖ దొంగను దన చేతతో జూపించెను అప్పుడు దొంగను జూచి నిండా సంతోషించి ఓపుణ్యాత్ముడా నీవు నాకెన్నడు లభింపని సుఖము కలగజేసినావు నీకు నే నేమి ప్రత్యుపకారము సేయగలను యిదిగో నా యింట గల ధనం బెల్లనిచ్చెద దీసుకొనిపొమ్మని పెట్టెల తాళములు దీసి తక్షణ ధనమంతయు కిందగుమ్మరించెను అప్పుడా దొంగ యాతని మృదుభాషణములకు సంతోషించి దయగలవాడై అయ్యా నాకేమియుం బని లేదు ఇక మీద మీ భార్య నీకు సమస్త ప్రకారమున దుచుకొని నిన్ను సంతోష పెట్టక పోతే నీ పుతలి చినప్పుడు నేను వచ్చి దీనిం జంపి భక్షింతును అని చెప్పి వాని ధన

ముకొంచెమైనాతీసుకొనకపోయెను దొంగిలించుటయే జీవనముగాబుట్టినచో రుడున్నమంచిమాటలుమాట్లాడిన వైశ్యునకునుపకారముచేసిపోయెను-కాబట్టిశునకమా నీవాయసంబునుతయజ్ఞాత్రవలయునని నవిని వక్రవాసుండనుమంత్రింజూచినీవేమి జెప్పుచున్నావనియడగగా -ఈకాకినిజంపగూడదుశత్రువులుతమలోదాము విరోధపడుటమంచిది - తొల్లిచోరుండును రాక్షసుండునువిరోధపడి బ్రాహ్మణునికిచోరుడు ప్రాణములిచ్చెను రాక్షసుడు రెండావులనిచ్చెనుఅదివినుమనివక్రవాసుండిట్లనియె.

——*వక్రవాసుండుసెప్పినబ్రహ్మరక్షస్సుకథ——

ఒకయగ్రహారములోనొక బ్రాహ్మణుండుకలడుఅతడుమంచిపాడిగలవాడుఅతనికిమంచియావులు రెండుగలవుఆయావులనపహరించవలెనని యొకదొంగబహుదినములనుంచికనిపెట్టుకొనియుండి ఒకనాడురాత్రి రెండుఝాములవేళమబ్బుబట్టినన్ని చినుకులు రాలగాదట్టమైనచీకటిలోనొంటిగాబోవుచు నొకనిచెయ్యితనదేహముదాకగానే బెదరకన్నెవ్వడనియడిగెను నేబ్రహ్మరాక్షస్సుడనియతడుచెప్పి నీవెవడవనిదొంగనడిగెను నేనుదొంగననిచెప్పెను-నీవెక్కడికిబోవుచున్నావనిరాక్షసుండడిగెను బ్రాహ్మణునియావులనపహరించబోవుచున్నానని దొంగచెప్పెను నేనాబ్రాహ్మణునిబట్టిబోవుచున్నానని రాక్షసుడుపలికెను తర్వాత వారిద్దరు బ్రాహ్మణునియింటికిబోయివాకిటనిలిచిరి-అప్పుడారాక్షసుడుచోరునింజూచి నేనుముందుగా బ్రాహ్మణునిబట్టుచున్నను తరువాత నీవుఆవులను దోలుకపొమ్మని చెప్పెలు అందుకు దొంగ వీని నీవు ముందుగా బ్రాహ్మణునిబట్టితే బ్రాహ్మణుడులేచి కేకలు వేసును యిరుగుపొరుగు వారు లేతురు-ఆసమయములో నేను వరిగెత్తిపోవలసినదేకాని ఆవుల నెట్లుతోలుకపోగూడును నేనుముందుగా ఆవులదోలుకొనియీ గ్రామముదాటి పోగా నీవు బ్రాహ్మణుని బట్టవచ్చునని రాక్షసునితో జెప్పెను అందుకు రాక్షసుడు పమ్మతింపక యిద్దరున్ను ఆగ్రహముచేత దేహములు తెలియకపోట్లాడుచుండిరి అసందడివిని బ్రాహ్మణుడు మేల్కానితలవాకిటవచ్చి ఈనిశీథ వేళమా వాకిటజగడమాడుచున్నారు మీరెవరనియడిగెను-వీడునిన్నుబట్టవచ్చిన బ్రహ్మరాక్షసుడనిచోరుడు చెప్పె మఱీడు నీయావులనపహరించవచ్చినదొంగయని బ్రహ్మరాక్షసుడు చెప్పెను బ్రాహ్మణుడుతనమంత్రబలముచేత బ్రహ్మరక్షస్సును బారద్రోలెను అంతకుమును పే దొంగ పరుగెత్తిపోయెను కాబట్టిశత్రువులుతమలోదాముపోరుట మేలు ఆవియునుంగాకమహాత్ముడైనశిబిచక్రవర్తితనమాంసమునుగోసి డేగకిచ్చిశరణుజొచ్చి

నకపోతమునురక్షించినాడని చెప్పగా వినలేదా నీవు శరణాగతునిం జంపగూడదు అనినవినియును సమర్థుడు ప్రాకారవర్ణుండనుమంత్రి యంజూచి నీ తాత్పర్య మేమియనియడగిన నశ్వతంపువక్రనాసుడు సెప్పినట్లే సెప్పెను అంతటరక్తాక్షుడు లేచి మొక్కి యిట్లనియె మనుజనునికిట్లు యోపగవాడదిను దైహీనవృత్తి చేతననగియుండి పశుబలముగలిగినప్పుడు విజృంభించును తనకు గీడు సేసినటు వంటి శత్రుని చేత జెప్పబడిన వినయవాక్యములనె మెచ్చుకొను వెఱ్ఱివాడుగల డాయీ చిరంజీవిమును పుపత్రర్త్యే ఉమిగానీకవకారము సేసిన వాడు యిప్పుడు మంచిమాటలాడగా నెవీనినమ్మగూడదు మూఢుడు మంచిమాటలచేత సంతోషించును తొల్లి అవివేకియైన రథకారుడు ప్రీతిచేత తన భార్యను జారునితో కూడా నెత్తిన బెట్టుకొని మోయలేదా ఆకథ వినుమని రక్తాక్షుండిట్లనియె

రక్తాక్షుడు వృషగ్రీవునకు చెప్పిన రథకారునికథ

ఒకపట్టణములో నొక రథకారుడుగలడు వానిభార్య పద్మముఖి యనుపేరుగలది యవివేకపురుషులసహవాసముగలిగియుండెను ఆజాడ వానికి దెలిసి ఏకనిష్ఠ ట్టవలెనని యెంచి యొకనాడు భార్యను జూచి ఓ ప్రియా, నేను రాజునన్నొక చోటికి రమ్మని ముఖ్యముగా బోయిరమ్మని చెప్పినాడు నాకు నిన్ను విడిచిపోవుటకు మనస్సు లేదు భృత్యుడు పోలేనని మరుగై యుండగూడదు నేనెంతయు రాజుకొలువులో మరుకొంటివి ఇప్పుడిటువంటి యవస్థ వచ్చెను అని చింతాక్రాంతుడైన వానివలెనుండగా వానిభార్య పెనిమిటినిజూచి ఓ ప్రాణనాధా నవభృత్యులలో నీవు శ్రేష్ఠుడవని రాజు నిన్ను బిలిచి యొకపనికి బోయిరమ్మని ప్రీతిగా జెప్పినప్పుడు పోకపోతె బాగుండదు చెప్పినపని చక్కబెట్టుకొని వచ్చినట్లయితె రాజుదయచేత సుఖపడవచ్చును కాబట్టి నీవు పోయి రావడమే యుక్తమని చెప్పి యతనికి మజ్జనభోజనాదులచేత దృప్తిబొందించి తాంబూలంబిచ్చి మరియు చేయవలయు నుపచారంబులు సేసి దోవకు గావలసిన వస్తువులు మూటగట్టియిచ్చి ప్రొద్దుగూకకమునుపె పెనిమిటిని బంపించెను వాడిల్లు వెడలి వెళ్లిపోగానె ఆ స్త్రీ తనయుపపతిని రమ్మని చెప్పి దూతను పంపి స్నానము సేయుచుండెను అప్పుడు వాని మగడు ఊరికి బోక తిరుగా వచ్చి భార్యకు దెలియక లోగా బ్రవేశించి మంచము కింద దాగియుండెను ఆపద్మముఖి స్నానము సేసి నాణ్యమైన వస్త్రము గట్టి మంచిగంధము బూసి తలదువ్వి కొప్పు పెట్టి పువ్వులు ముడుచుకొని సొమ్ములు ధరియించి తాను చేసిన యలంకారము బాగున్నదో లేదో అని యద్దములో వెలుతురున నద్దము పెట్టి చూచి సంతోషించి యుపపతి రాకకెదురు చూచుచుండెను ఆ సమయమున జారుడు చక్కగా నలంకరించుకొని పద్మముఖి యింటికి వచ్చి దానిం జూచి నీ మొగడెప్పుడూరికి బోవునో నన్నెప్పుడు పిలవనంపి గౌరవింతువో అ

నీయాహారనికాశములు నిరీక్షింపుచుంటిని నన్నిపుడు రమ్మని పిలిపించినందున నేనుభ
న్యుడనైతినని కొన్ని ప్రియవచనములు పలికి దాని నాలింగనము సేయగా నేను
అంతట నాపద్మముఖి దానిమన్నన జేసి మంచముమీద గూర్చుండబెట్టి తా
నుంగూర్చుండియుండునపుడు తనకాలు పెనిమిటికిందాకెను తాకగా నీ మ
మంచముకిందనుండేవాడు పెనిమిటిగాని మఱియొకడు కాడని నిశ్చయించి
మనస్సునతొక్కటపడుచు ఇందుకేమి యుపాయము సేయుదునని వలచుచు
న్నవసరంబున దానియభిప్రాయమెరుగని జారుడు శంకముతో నిట్లనియె.
ఓ ప్రియురాలా నీకు నామీద మిక్కిలి వలపున్నదా లేక నీమగనిమీద మిక్కిలి
వలపున్నదా నిజముగా జెప్పుము నీవు కలిగిన మాట చెప్పకపోతివా నాకు కోప
ము వచ్చునని పలికిన పద్మముఖి యిట్లనియె - ఓరిదురాత్ముడా నీవు నా మొగని
కాలిగోరున బోలుదువా నామగని మీవనుండి జేసువలనీ నీయింద్దుంచు నా స్త్రీలు
యౌవనగర్వము చేతధిలువ లేక జారులతో పొందుచేసితే పెనిమిటిమీది మో
హము తక్కువబడునా మొగడు దేహము విడిచిపోవునపుడు భార్య యతనితోం
గూడానగ్నిలో బడుటవల్ల స్త్రీ నైరకయొక చెడుపని చేసియున్నా ఆపాపమువల్ల
పోవు నాదంపతులు ఇహలోకమునందును పరలోకమునందున్ను ఎడబాయక
నుండుదురు అని చెప్పగా మంచముకిందనున్న రథకారుడు సంతోషపడి నిండా
ప్రీతిగలిగిన స్త్రీ ఒకనాడు ప్రియపడి మరియొక పురుషుని బిలిచితే దానివల్ల నే
మి తప్పని కోపము విడిచి శాంతుండై యుండెను పద్మముఖి జారునితో మనస్సువ
చ్చినట్లు క్రీడించి సుఖనిద్రం జెందెను పిమ్మట రథకారుడు సంతోషముతో నా
మంచము నెత్తికొనివచ్చి నడివీధిలో దించెను అప్పుడే జారుడు తొలగిపోయెను
రథకారుండేమి యనక భార్యను బిలుచుకొని తన యింటికి బోయెను కాబట్టి చేసి
న దోషము ప్రత్యక్షముగా నుండగా మూఢుడు మంచిమాటల చేత సంతోషించు
నని చెప్పి మఱియు ననేకవిధములుగా రక్తాక్షుడు చెప్పిన ఉపమర్దుడు రక్తా
క్షుడై అతనిమాటలాదరింపక చిరంజీవిని బిలుచుకొని తన నివాసములకు బో
యి అతని నత్యంతగౌరవంబునం గొలిపించుకొనియుండెను

ఒకనాడు చిరంజీవి వచ్చి ఉపమర్దనునితో మ్రొక్కి అయ్యా
శివగవాని యెంటనీగుణములు నేనుస్తోత్రము సేసినందుకు బహుకోపముతో
నన్నవమానము సేసెను ప్రాణములతో తీపని నేను బతికియుండనొల్లను - అ
వమానపడ్డయిబ్రతుకెందుకు నేనగ్నిలో బ్రవేశించి దేహము చాలించెదను
నాకెవ్వరు నడ్డము రావద్దని పలికెను చిరంజీవి సెప్పినమాటలన్ని విని రక్తా
క్షుడు వారి మనసు దెలుసుకొందమని వానిం జూచి నీవు వచ్చి యేమి సేయగల

వనియడిగెను తానువచ్చి గుడ్లగూబగా పుట్టి శీఘ్రముగా గాకకులము నెల్లనా
శాంతు దీరునట్లుగాబట్టి చంపుదునని చిరంజీవి చెప్పిన ఈవిధముగా జేయుట
నీకుసాధ్యముకాదు తొల్లి సూర్యుని మేఘుని వాయువును పర్వతమును భర్తగా నుద్దే
శించి ఒకమూషకము తనజన్మము మరలరోత్రమునుగాని ఉత్కృష్టజన్మము నొంద
నేరదయ్యెనని రక్తాక్షుడు పలికెను అదియెట్లు వివరముగా నాకు చెప్పుమని చి
రంజీవి యడిగినందుకు రక్తాక్షుండు చెప్పుచున్నాడు

——చిరంజీవికి రక్తాక్షుడు చెప్పిన యెలుకకథ——

ఒకమునీశ్వరుడు పుణ్యనదులలో మేటియగు గంగానదిలో సూర్యోద
యసమయమున స్నానము చేసి అర్ఘ్యజలము దోసిటబట్టుకొనియుండగా ఒక
డేగ యెలికెను నోటకరచుకొని ఆకాశవీధిని బోవుచుండగా ఆ యెలుక డేగకా
ళ్లలోనుంచి వదిలి ఆ ముని దోసిటిలో బడెను అప్పుడు ముని దయగలవాడై యీ
యెలుక కన్యక యగుగాక యనిన అది కన్యకాయెను ఆముని ఆకన్యకను తన భా
ర్యచేతి కిచ్చిన ఆమె దాన్ని తాను గన్నకూతురికంటె నెక్కువ మక్కువతో పెం
చుచుండగా యౌవనము వచ్చెను అప్పుడా ముని మిక్కిలి మనోహరమైన ఆకా
రముగల చిన్నదాని చూచి ఇది పెండ్లికాకమునుపు రజస్వలయయితే వృషలీపతి
యనబడును కాబట్టి తగినవరుని విచారించి త్వరగా దీనికి పెండ్లి చేయవలెనని
యెంచి మహాలోకములను ప్రకాశింపజేయుచున్న సూర్యునిం దలంచి ప్రత్యక్షి
నసూర్యుడు ప్రసన్నుండైయుని యెదటనిలిచి నీకేమి కావలెనని యడిగెను అ
య్యా యీ రూపవతియైన చిన్నదాని పెండ్లియాడుటకు మనుష్యులర్హులుగారని
వివాహము సేయక నిలిపియున్నాను దీనిని భార్యగా మీరు పరిగ్రహింపవలెనని
నాకోరిక యనిముని చెప్పెను అంతట నా సూర్యుడు దాని మూషకముగా నెరింగి
పరిహరింపవలదని ఓ మునీ మేఘుడు నా ప్రకాశమును మరుగుపరచుచున్నాడు అ
తడు నాకంటె బలవంతుడు అతనికి నీకన్య నిచ్చి పెండ్లిజేసితే తగియుండునని ఆ
ముని మేఘునిం బ్రార్థించిన మేఘుడు ప్రత్యక్షుడయిన నేమి తలచితివని యడి
గెను అయ్యా ఇది నా కొమార్తె దీని నీవు భార్యగా పరిగ్రహింపవలెనని కన్యకను జూ
పెను మేఘుడు చిఱునవ్వు నవ్వుచు మునిం జూచి వాయువు నన్ను చెదరగొట్టుచు
న్నాడు వాయువు నాకంటె బలవంతుడు నీకూతురు నతనికిచ్చితే తగియుండును
గాని యితరులకిచ్చుట తగదని మృదువాక్యముల చేత నతని సమ్మతిపఱచి పోయెను.
పిమ్మట ఆ ముని వాయుదేవు నారాధించిన నతండు చనుదెంచి యెదట నిలిచి నన్ను
దలచిన కార్యమేమి యని యడిగెను ఆముని తన కన్యక నతనికిం జూపి ఇది నా కూ
తురు దీనిని మిక్కిలి ప్రేమతో బహుగా పెంచితిని తగినవానికిచ్చి వివాహము జేయ

వలయునవితలంపుపుట్టినన్ను బ్రార్థించితివి ఈకన్యకను మనుష్యులకిచ్చుటనా కునమ్మతి లేము జగత్ప్రాణుండవైన నీకునివ్వందలంచితిని నీవు దయచేసి యీక న్యం బెండ్లియాడగోరెద ఆందువల్ల నేను కృతార్థుడనగుదునని చెప్పెను ఆమాట వాయుదేవుడు విని నేనందరిని చలింపజేయుదును పర్వతమును మాత్రము కదిలిం చలేను నాకంటె పర్వతమునకు అధిక బలము కాబట్టి నీకొమార్తెను పర్వతమునకి చ్చి పెండ్లి చేసి తే బహుసుఖించెదవని చెప్పి యతనిచేత సెలవు పుచ్చుకొని తన స్థలము కుబోయెను అటువెనుక ఆముని పర్వతములలో శ్రేష్ఠమైన మేరుపర్వతము నారాధించగానే మేరువు దివ్యరూపము ధరించి మునియెదుట నిలిచి నావల్ల నీకు కావలసిన ప్రయోజనమేమి యనిఅడిగెను రూపవతియగు నాకూతురిని యావ న శాలివైసుందరాకారుడవైన నీకిచ్చి పెండ్లి జేయవలెనని ప్రార్థించితినని ముని పలికెను మేరుపర్వతము ఆమాట విని ఓముని మూషకము నాచే తెకొంచెము గాన బడుచున్నది దానిశక్తి యేమని చెప్పవచ్చును బహువ్యధముగా నుండె డు పర్వతములను తొలిచి బొక్కలు చేయుచున్నది కాబట్టి నాకంటె మూషకము బల శాలిని కూతురిని మూషకమునకిచ్చి పెండ్లి చేసి తే చక్కగానుండునని చెప్పి తన స్థానమునకు బోయెను తదనంతరము ఆఋషి ఆచిన్నదానిని వెంటబెట్టుకొని ఋ ష్యాశ్రమమునకు బోయి యాచిన్నదానిని పెండ్లి చేసుకొండని బ్రాహ్మణోత్తము లతో జెప్ప నింతచక్కని చిన్నది మాయింటనుండదగదు రాజులకైతే యోగ్యురా గానుండును మాకువద్దు మీరుపొండని బ్రాహ్మణోత్తములు చెప్పిరి అంతట ఆ ఋషి ఎందాసిగ్గుపడి తనయింటికి వచ్చి యిది పెండ్లి గాక మునుపు రజస్వలయయి తే ధర్మహానియగును కాబట్టి పూర్వరూపము ధరించి సంచరించు కాకయని పలికి ననది మూషికయయ్యెను ఆ వృద్ధఋషి ఒక యెలుకను చూచి యీయా డయెలుకను దానికి ఇంటగట్టి పెడిచెను మునికి సూర్య మేఘ వాయు మేరుపర్వత ములను ప్రత్యక్షము చేసుకొనునంతశక్తిగలిగియుండినన్ని దానిరెలుకజన్మము ను మాన్పగూడక పోయెను.

అని పలికిన నుపమర్దుడను రక్తముఖు పలుకులనాదరింపక చిరంజీవిం జూచి చే రంబిలిచి యభయ మిచ్చి ఓచిరంజీవీ నీవు స్వేచ్ఛగా నాయింటనుండుమనియు తనికి నాహారము మొదలైనవి యిచ్చుచుండుటకు దన పరిచారకులను నియో గించి బహుప్రీతిగానుండెను అటువెనుక చిరంజీవి కొంతకాలముండి శత్రువులకు కలిగిన బలంబును దుర్గస్థానంబులను రహస్య మార్గంబులను దెలుసుకొని శత్రువులను నాశము సేయుటకిది సమయమని యెంచి యొకనాడు ప్రొద్దు న నులూకంబులు దేహముకురిదినిద్రపోవుచుండగా మునుపు గుహచుట్టును ఆవులమందలుండుటవల్ల జేరిన యెముకలను కొక్కరించి కొంతముక్కున నంగలచు

కొని కొంతకాల్లందున్నగాని తీసుకపోయి గుహాద్వారంబులయందెల్ల నించి ఘూకంబులం జారజాచినన్ను నమ్మినయీగుడ్లగూబలజంపుటవల్ల నాకుదోషము లేదుశత్రువునునమ్మించక నేచంపగూడదనన్ను ముఖ్యముగా నమ్మిన మేఘవర్ణునకు హితము సేయవలెను యేలినవాడు సేవకునికి సేవని చెప్పుచున్నాడో ఆపని దిర్చవచ్చుటయాతనికి ధర్మము ఇటువంటి విషయములలో పాపపుణ్యాదులు ప్రభువునకేవచ్చును గాని భృత్యునికేమి నిమిత్తము మేఘవర్ణునకీసమాయంబు తెలియజేయవలయునని యెంచి జివ్వున మేఘవర్ణుని యొద్దకిబోయి యతనికిమ్రొక్కి మాని చేసాదించుటకు యుక్తమైన కాలమునుగని పెట్టి మీకు తెలియజేయవచ్చితిని వెనక నాతోమాచారమంతయు చెప్పెదను ఇప్పుడు మన వారందరును పుల్లలును తృణములును ముక్కున గఱచుకొనివచ్చునట్లుగా నియమించండని చెప్పి తాను ముందుచున్న కొండపదొకటి నేర్పుగా ముక్కునగఱచుకొని ముందుగా నడిచెను కాకములన్నియు తృణకాష్ఠములు ముక్కున గఱచుకొని చిరంజీవితోగూడ శత్రువులను గెలుచుటకై వేడుకతో నాకాశమార్గమున నెగరి గుడ్లగూబలున్న గుహావాకిట తృణకాష్ఠములు నించించిన చిరంజీవి దన ముక్కున గఱచుకొనివచ్చిన కొఱవితగిలించిన తెక్కలతో విసిరిమండించె నపట్టున తొగలున్ను మంటలున్ను అధికమై గుహలో ప్రవేశించగా గుడ్లగూబలు భయభ్రాంతములై నిక్కు దిక్కులకు బరుగెత్తి గుహలోనుంచి వెళ్లిపోవుటకు నెక్కడ ద్వారము గానక వగచుచుండిన గ్రాత్రుండు దన స్వామియైన మేఘవర్ణునొద్దకు వచ్చి చిరంజీవిని జంపరాదని మీరును మీమంత్రులును జెప్పిలిరి. ఇప్పుడీ ప్రకారముగా ననుభవింపవలసివచ్చెను ఇటువంటి పాపమెక్కడనైనా కద్దా తనకు హితుడైనమంత్రిమాటలను వినని రాజు బంధుమిత్రసహితముగా విపత్తును బొందునని పలికెను ఉపమర్దనుడు ఖిన్నుడై ప్రతికూలమైన కాలమునందు ప్రాణులకు ధర్మము ధర్మముగా దోచును చెడుదోవ మంచిదోవగా నగుపడును మిత్రుడు శత్రువుగా నగుపడును కాబట్టి నాకుని వెంతహితముగా చెప్పినా వినక చిరంజీవినిపరిగ్రహించితివి ఇను నిదగ్గరికి బోవుటకు మార్గము చేసుకొంటిని దైవము వికటించినప్పుడు నేను మున మేమి సేయవచ్చును పూర్వ మొక యక్షౌహిణితో పాండవబలంబుండగా నిశీథవేళ అశ్వత్థామ ఒకడే వారిని సంహరింపుచుండు సమయములో శ్రీకృష్ణస్వామి అక్కడనుండిన్ని వారింపజాలెనా దైవకృత్యము దప్పింపనెవరిచేతనౌను చెప్పుము అంతలో మంటలధికమైనందున గుడ్లగూబలన్నియు చచ్చిపోయెను. అప్పుడు కాకులు సంతోషించి నిజనివాసములకు బోయెను

అక్కడ మేఘవర్ణుడు మహావైభవముతో గొలువై యుండి చిరంజీవిం జూచి ఆలింగనము చేసికొని లెస్సగా సన్మానించి ఇన్నిదినములు శత్రువులు నన్నునట్లుగా నేవిధమున గెలిచియుంటివి నాకు విన్నవించుమనిన నతం డిట్లనియె అయ్యా కార్యార్థియైన వాడు ఒక వేళ వట్టినేలను బండుకొనును ఒక వేళ మంచి మెత్తని పరుపులమీద బండుకొనును ఒక వేళ కూరగాయలు దినును ఒక వేళ మృష్టోపేతమైన శాల్యన్నమును భక్షించును ఒక వేళ బొంత కప్పుకొనును ఒక వేళ మంచి సన్నబట్టలు గట్టుకొనును దుఃఖమును సుఖమును మనస్సున నెంచడు అనువుగాని వేళయందధిక సామర్థ్యము గలవాడైనను శత్రువులనైనా సేవించి సమయము వచ్చినప్పుడు శత్రువులను గెలుచును సకలదిక్కులనుండెడు రాజులను పరాక్రమము చేత గెలుచునట్టి తమ్ములు గల యుధిష్ఠిరుడు అనుకూలము గాని వేళ దన తమ్ములతో కూడా సకలకష్టముల ననుభవించుచు మత్స్యదేశాధిపతియైన విరాటరాజు దగ్గిర కాషాయవస్త్రములు గట్టుకొని కంకుభట్టను పేరు చేత యుధిష్ఠిరుండుండెను వలలుడను పేరు చేత వంటలవాడై భీముడు కాలము గడిపెను పేడియై స్త్రీలకు నాట్యము నేర్పుచు బృహన్నల యను పేరు చేత నర్జునుడు వర్తించెను తంత్రిపాలుడను పేరు చేత నకులుండశ్వశిక్షకుండాయెను. దామగ్రంధి యను పేరు చేత సహదేవుండాలగాపరిగా నుండెను తర్వాత కాలము ననుకూలించి రాగానే దుర్యోధనుడు మొదలుగా గల శత్రువులనందరిని గెలిచి సకల సామ్రాజ్యముల ననుభవించిరి కాబట్టి నేను మహాహీనమైన దశ చేత నుశత్రువులను గొలిచి పగ సాధించితిని అని చిరంజీవి చెప్పిన మేఘవర్ణుడాదరంబుగా నతని వీక్షించి శత్రుమధ్యమునందు కొంచెమయినా శంక లేక ధైర్యముతో నెట్లు వర్తించితివి చెప్పుమనిన చిరంజీవి యిట్లనియె దేవా వినుము ఉలూకపతియైన ఉపమర్దుని మంత్రులలో రక్తాక్షుండను వాడు నీతిశాస్త్రము చక్కగా దెలిసినవాడు సజ్జనులకు ప్రియుడు పరాక్రమము గలవాడు క్రూరము గాని నడవడిక గలవాడు సర్వజనముల చేత స్తోత్రము చేయబడినవాడు నాకంటె బుద్ధిబలము గలవాడు నన్ను జంప వలెనని ఉపమర్దునితో నెంత జెప్పినా అతడు వినక ఇతరమైన మంత్రులతో నాలోచన చేసి శరణాగతుని జంపగూడదని వారు చెప్పగా వారిమాట విని నన్ను దనయింటికి బిలుచుకొని పోయి యింత దెచ్చుకొనెను నీవతి సమర్థుడవుగాపున శత్రువులం గెలిచి చిరవితనకు సమయము గానప్పుడు శత్రువులకు లొంగియుండి తర్వాత శత్రువులను గెలుచుట మంచిది మును పాకశాసనము కృష్ణసర్పము కప్పలను దనవీపున మోసి సమయము వచ్చినప్పుడన్నిటిని జంపెను.

మేఘవర్ణునకు సంజీవకుడు చెప్పిన కృష్ణసర్పముకథ

మందవిషుండను పేరుగలయొకసర్పము ఆకలిచేతఁ దిరుగుచుండి కప్పలు గలయొక కొలనిసమీపమునకుఁబోయి జలపాదుండనుకప్ప సుజూచి మహాదీనత్వముతోహీనమైనకంఠస్వరమున నిట్లనియె నాపొట్ట కొఱకు నెవరి నడుగకుండా యిదివరకు కాలముగడిపితిని యిప్పుడు మీకు భృత్యుడనై యుండవలసివచ్చెను నేనేమి సేయుదును నన్ను దైవము యీగతికి దెచ్చెను అనిన మండూకాధీశ్వరుండగు జలపాదుండు విని మ్మిప్పుడాశ్రయించుటకు గార్యంబేమియని యడిగిన మందవిషుండిట్లనియె నిన్న అక్కరాత్రివేళ ఆఁకటిచేతఁ బట్టుదిరుగుచుండగా నొక బ్రాహ్మణకుమారుడు వచ్చి కానక నన్ను ద్రొక్కెను నేనత్యుగ్రముగా వానిఁ గఱచితిని అంతట వాడు విషమెక్కి మూర్ఛిల్లగా నాచిన్నవాని తండ్రి చూచి మిక్కిలి దిగులుపడి మంత్రవాదులను బిలుచుకొని వచ్చి మంత్రించి మందు యిప్పించి ఆతని బ్రతికించుకొని నన్ను మనస్సులో గలచి అధికమైనకోపముతో నన్ను లెక్ఖచేసుకొని తనబంధువులంజూచి నా చిన్నవానిఁ గఱచిన చెడుపురుగు తనకు నాహారమైన కప్పలను మోసి మిక్కిలి యాఁకటిచే డస్సి పరుగెత్తలేక ఆకప్పలు దయచేసియిచ్చిన యాహారమును భక్షించి వాటిలోనొక్కటై సంచరించుగాకయని నన్ను శపించెను నేనచ్చటిసమీపమందున్న పుట్టలోనుండి యీమాటలన్ని వింటిని పిడుగుదెబ్బనైనా తప్పించవచ్చునుగాని బ్రాహ్మణునిశాపము దప్పించుకొగూడదు ఇప్పుడు నీవేదిక్కని వచ్చినాను దయతోనన్ను దగ్గిరదీసి నీభృత్యునిగా నేలి నాకింత యాహారమిచ్చి కాపాడవలెను మునుపు మాపెద్దలు వివేకము లేనందున మిమ్ముమైత్రి సేయనొల్లక విరోధము చేసికొని వారేమి సుఖము జెందిరి ఇప్పుడు మీరు నేను మైత్రితో వుందమని చెప్పగా మండూకరాజు సంతోషించి ఆ పాము వీపుమీద నెక్కి కూర్చుండినతనిమంత్రులున్ను వచ్చి తమరాజుతోగూడా వీపెక్కి కూర్చుండిరి అంతట మందవిషుడు కొంతసేపు తిరిగి అలిసిన వానివలె మెల్లగా నడుచుచుండెను జలపాదుడు మెల్లగా నడిచెద వేమని అడిగెను ఆహారము లేదుగనుక నడవలేక చిక్కితిని మీరిచ్చకుంటే నాకాహారమెక్కడిది ఇప్పుడు నాకేమైనా ఆహారమిచ్చి ఆఁకటి తీర్చకపోతె ప్రాణము నిలువదని మందవిషుండు పలికెను ఈమాట మండూకరాజు విని పాపము నికరుణించి యీకొలనిలోనుండెడు కప్పలను నీకు కావలసిన మట్టుకు నాయాజ్ఞమీద భక్షించి శీఘ్రముగా వచ్చి నాకు వాహనకార్యము నెరవేర్చుమని చెప్పెను మందవిషుడు మహాప్రసాదంబని అతని నతనిమంత్రులతో నచ్చట దించి జలమధ్యమునకు బోయి కావలసిన కప్పలను భక్షించి వచ్చి మునుపటివలెనే వాహనకృత్యము చేసె

ఈ ప్రకారముగా గొన్నిదినములకు జలపాముదప్పి కొలనిలో కప్పలు లే
నందున కడపట జలపాము నిభక్షించవలయునని యాతని దగ్గిరికి వచ్చి యతని భక్షిం
చి సర్పము స్వేచ్ఛగా బోయెను నేను శత్రువులనాశ్రయించి పగ సాధించితిని
అగ్ని యడవిని దహించునపుడు చెట్లమొగళ్లు బొత్తిగా నశింపవు తిరుగా జిగిరించు
ను అటువలెనే శత్రువులను గొందఱిని నశింపజేసి కొందఱిని నిలిపితే కొన్నాళ్లకు
వారు తిరుగా బలవంతులై వత్తురు అగ్నిశేషము ఋణశేషము రోగశేషము శత్రు
శేషము నిలిచియుంటే నానాటికి వృద్ధిబొందును కాబట్టి శత్రుశేషంబుంచ గూ
డదు నీవు నిశ్శేషముగా శత్రువులను సంహరించిన భాగ్యవంతుడవు రాజువ్య
సనములయందాసక్తుడుగాక ప్రజలను సంతోషపెట్టుచు కామక్రోధలోభ
మోహమదమాత్సర్యములను విసర్జించి సత్యము ధనము దానము శౌచము సమాన
ము మొదలైన సుగుణములుగలవాడై తన ఛిద్రములకనుపడనీయక శత్రుమను
ష్యుల ఛిద్రములు తెలుసుకొనుచు దేశకాలములను బట్టి త్యాగి స్వామి అమాత్యులు
సుహృత్తులు కోశము రాష్ట్రము దుర్గము బలము అని యేడు సప్తాంగములను రక్షిం
చుకొనుచు మహాధార్మికుడని జనులచేత స్తోత్రము చేయబడి తన కీర్తి దిక్కుల
యందు ప్రకాశింపజేసెను ఆతడు దేవాంశమువల్ల బుట్టినవాడని తెలియదగ్గది
శూరుడు తీక్ష్ణమైన ఆయుధములచేత యుద్ధభూమియందు చెదిరిగిన శత్రువు
లను మాత్రము చంపును గాని బహుసైన్యముల నష్టచంపలేడు గాని ఉపాయ
ముచేతనైతే శత్రువులను పుత్రమిత్రకళత్రబంధుసహితముగా నశింపజే
యును మొదటికి నుద్యోగించినా దైవము ననుకూలించి తెలపని సిద్ధించును ఆదైవము
ప్రతికూలించితే పురుషప్రయత్నము నిరర్థకము దశరథరాముడు తాపసవేషము
ధరించెను బలిచక్రవర్తి బంధింపబడెను పాండుపుత్రులు వనవాసము జేసి
రి యానప్పుడొకరినొకరు గొట్టుకొని చచ్చిరి నళమహారాజు సకలకష్టములను అను
భవించెను భీష్ముడు శరతల్పమునందు బండెను నారాయణుడు వామనా
కారము దాల్చెను రావణాసురుడు కార్తవీర్యార్జునుని పగా క్రమమునకు నొదిగి
యుండెను ఈ జగంబు సర్వంబును దైవప్రయత్నమువల్ల జరుగుచుండును మూ
ఢుడైనవాడు ఇది తెలుసుకోలేడు బుద్ధిమంతుడైనవాడు తెలుసుకొని స్థిరబుద్ధి
గలవాడై యుండును శాస్త్రము చేత బుద్ధి స్నానంచి జలముచేత దేహము చంద్రునిచేత
రాత్రి సతిచేత పోరతనము అలంకరింపబడును సూర్యుడు చీకటిని హ
రించును మంత్రము శత్రురాజ్యములను సుకృతము చేత కృతఘ్నత్వము ఘనసుకిపేకము చే

తద్దుఃఖమును సంపత్తుచేత ఆపదను సంతోషముచేత విషాదమును పోగొట్టుకొల్లు నీతిచేతను ప్రజలను బాలించినరాజు సుఖము ననుభవించునని చెప్పిన చిరంజీవ లుపలుకులకు మేఘవర్ణుడు సంతోషించి యతనికి నర్ధరాజ్యమిచ్చి తాను సామ్రాజ్య మనుభవింపుచు సుఖంబున నుండెనని విష్ణుశర్మ చెప్పిన సంధివిగ్రహమును విని రాజనందనులు సంతసిల్లిరి

సంధివిగ్రహమను మూడవతంత్రము ముగిసెను

లబ్ధనాశనమను నాలవతంత్రము

ఒకమొసలి యొకకోతితో స్నేహముజేసి మోసపోయినట్లు మూఢుడైనవాడు తనకు దొరికిన యర్థమును ఇతరుల మంచిమాటలకు మోసపోయి అజ్ఞానమువల్ల విడిచిపెట్టునని విష్ణుశర్మ చెప్పగా రాచకొమాళ్లు విని మొసలికిం గోతికి నెట్లు స్నేహమాయెను మొసలి యెట్లు మోసపోయెను మాకు విశదముగా జెప్పుమనిన విష్ణుశర్మ యిట్లనియె - సముద్రతీరమునందు బలవర్ధనుడను పేరుగల యొకకోతిగలదు. అది ముసలిదైనందున తనకంటె బలశాలియైన యొక వానరపతిచేత వెళ్లగొట్టబడి సిగ్గుచేత నా దేశమును విడిచి యొకనదీతీరమునకు బోయి యచ్చట నొక మేడిచెట్టు ఫలభరితంబై యుండగా జూచి యచ్చట నిలిచి యాపండ్లచేత తన శరీరమును బోషించుకొనుచుండెను - ఇట్లుండ నొకనాడు ఆ మేడిచెట్టునుండి యొకపండు నీటిలోబడెను. అందువల్ల నాహారమైన యొక ధ్వని బుట్టెను ఆశబ్దము నాకోతివిని నిజమైన చపలత్వమువల్ల మేడిపండ్లు నీటిలో బడునప్పుడు చెవులకింపైన శబ్దము జేయుచున్నవని యాపండ్లు రాల్చుచుండెను తదనంతరమచ్చట క్రిందనున్న క్రకచమను పేరుగల యొకమొసలి దైవవశమున పండ్లుగోపలనుండి నీళ్లపయికివచ్చి యాపండ్లు భక్షించుచు మిగుల స్వాదుమైన యాహారము దొరుకుటవల్ల తృప్తిబొంది యా బలవర్ధనుండను వానరునితో స్నేహము జేసి అచ్చటనే యుండెను అంతట మొసలి భార్య పతివిరహమును సహింపలేక పతిని వెదకి వచ్చుటకై యొకదూతి నంపెను ఆదూతిక వెదుకుచువచ్చి వానరముతో జూచి శీఘ్రముగాబోయి అమ్మా నీ పెనిమిటి కోతితో గూడి క్రీడింపుచున్నాడని యున్నవి గొన్నియు లేనివి గొన్నియుం జెప్పినపిమ్మట నొక

నాఁడు మొసలి కొన్ని మేడిపండ్లు దీసుకొని యింటికి బోయెను తన భార్య దూరమున
నుంచి యతనిం జూచి వెంటనే కిందయిలము రాచుకొని చెలికత్తెలు చుట్టు గూర్చుండి
యుండగా బండుకొని యుండెను అటువంటి భార్యను జూచి మొసలి మిక్కిలి విషాద
మును బొంది దీని దేహ మేమి యెందుకు బండుకొన్న దని దాని చెలికత్తెల నడిగెను
దీనికి సాధ్యమైన రోగము వచ్చినది యింతవరకు బ్రతికి యుండుట యొక్కువ నిన్ను
జూచి ప్రాణములు విడిచెదనని యాశచేత బ్రతికి యున్నదని యొకతె చెప్పె
ను ఆమాట మొసలి విని దిగులు పడి నా ప్రాణమైనా యిచ్చి దీనిం బ్రతికింప వల
యునని పలికెను పిమ్మట సఖి మొసలిం జూచి నేను వైద్యునిం బిలుచుకొని వచ్చి యీ
భార్యను జూపించి వాని నతడు చూచి కోతి గుండెకాయ దొరికితే పథ్యము జేసి యి
చ్చెదను ఆ మందువలన బ్రతుకును లేకుంటే బ్రతుకదని చెప్పినాడు నేను అప్పుడు
క్రకచుడు దనలో నిట్లని యాలోచన సేసె నేది యేమి కష్టము సంభవించెను బ
లవర్ధనుడు వినాగా నాకు కోతి యొక్కడ దొరుకును గుండెకాయనే నెక్కడి సం
చి దెత్తును వానిఁ జంపి తెచ్చుట దోషము భార్యను బ్రతికించుట ముఖ్య కార్యము
మిత్రుడు మంచి గుణములు గలవాడు ఇద్దరిలో భార్య మిత్రునికంటె అధికురాలు
కాబట్టి మిత్రుని జంపి భార్యను బ్రతికించుట ధర్మము అని నిశ్చయించుకొని బలవర్ధ
నుని సమీపమునకు మెల్లగా బోయెను మెల్లగా వచ్చుచున్న మొసలిం జూచి నీ వెం
దుకు మెల్లగా నడుచుచున్నావని బలవర్ధను డడిగెను నీతో గూడి బహుదినములు
స్నేహము చేసినాను గనుక నిన్ను మా యింటికి నొకసారి రమ్మని నా పిలుచుకొని పోక
పోతినని సంకోచము చేత మెల్లగా నడుచుచున్నాను ఈ లోకములో వారు తమ
కొక ప్రయోజనమును నుద్దేశించి యొకరిని ప్రీతి చేయుచున్నారు నీవు ప్రయోజన
మును నుద్దేశింపక నెదయగల వాడవు అని మొసలి చెప్పెను ఓయీ యిది యొక యు
పకారమా నీతో కూడా సంతోషముగా నిచ్చట వాసము చేయుచు రాజ్యము
తొలగిపోయినందున వచ్చిన దుఃఖమును పోగొట్టుకొనుచున్నాను దుఃఖమును భ
యమును బోగొట్టి రక్షించునట్టి శ్రేష్ఠుడైన మిత్రుడు బ్రతికి నమ్మికను పాత్రుం
డు మిత్రుని సేయక ఆక్షరద్వయము నెవడు కల్పించినాడో వాడు మహాపుణ్యా
త్ముడు అని వానరుడు పలికెను మొసలి యామాట విని సంతోషించి నీవు నా వీపు
మీద నెక్కి మా యిల్లు చూడ రావలసినదని చెప్పెను బలవర్ధనుడు మంచిదని మొ
సలి వీపున నెక్కెను

తర్వాత మొసలి బలవర్ధనుని వీపుమీద నెక్కించుకొని నడుచుచు నిట్లని
వితర్కించెను ఎప్పుడు స్త్రీ కార్యము గొప్పచేసి మిత్రుని జంపుచున్నాను ఇది మహా
దారుణమైన పని నేను సింద పాలయిన బంగారము యొక్క గుణములు తె

లుసుకోవలెనంటే యొకగంటిమీద నెరసి తెలుసుకోవచ్చును పురుషునిగు
ణములు తెలుసుకోవలెనంటే యాతనినడవడికవలన తెలుసుకోవచ్చును వృష
భముయొక్క గుణము తెలుసుకోవలెనంటే భారమువహింపచేసి తెలుసు
కోవచ్చును స్త్రీగుణములు తెలుసుకోవలెనంటే యేయుపాయము చేతనున్ను
నెంతబుద్ధిమంతుడయినా తెలుసుకోలేడిటువంటి స్త్రీ నిమిత్తము నేను మిత్రవ
ధయెట్లు చేతునని వితర్కించు సమయంబున బలవర్ధనుండామాటవినియో స్నే
హితుడా యిప్పుడు నీ వేమి చెప్పితివని మొసలినడిగెను యేమి లేదని మొసలి చె
ప్పినది చెప్పనందున వానరుడు సందేహించి నేనడిగితే మొసలియేమియ్ని చెప్పక
పోయె నిందుకు హేతువేమి నేను నీకు మనసులో మాట నా ప్రజ్ఞచేత బయిటికి తీ
సెదనని నిశ్చయించి యో స్నేహితుడా యింట్లో మా చెలియలయిన నీ భార్య సు
ఖముగానున్నదా యని నేను నీ చెల్లెలు అసాధ్యమయిన వ్యాధిచేత పీడింపబడి
యున్నది బ్రతుకుటకష్టమని మొసలి చెప్పెను వైద్యులకు మాంత్రికులకు జూపిం
చిత వ్యాధికేమయినా ప్రతిక్రియ చేయించలేదా యని వానరుడడిగెను వైద్యు
లనడిగితే కోతిగుండెకాయతో మందు చేసియిస్తేనే కాని బ్రతకదని వారు చెప్పి
రని ప్రియురాలినిగురించి దుఃఖముచేత తెలివిలేక మొసలి వానరునికి బ్రత్యు
త్తరమిచ్చెను వానరుడామాటవిని తన ప్రాణములు పోయినవని యెంచుకొని బు
ద్ధ్యావ్యర్థముగా జప్పిపోతిని వృద్ధత్వమునందున్నింద్రియములను జయించనివా
డయినందుమకు ఫలము ననుభవించుచున్నాను రాగముతో గూడుకొన్నవాడరణ్యా
మునబహుకాలమున్నా ఫలములేదు యింద్రియనిగ్రహముగలవాడిల్లువదల
కనున్నను తపస్సు సిద్ధించును రాగమువిడిచి వినయశీలుండయి శమార్థజ్ఞా
ము లెరిగి సత్యదయాదానశౌచములుగలిగినవానికి గృహమే తపోవనము దండ
ములు కావిచీరెలు తలబోడచేయించుకొనుట భిక్షమెత్తుట చదువుట వీటిచేత దప
స్సు సిద్ధింపదని తనమనంబునం జింతించి దైవవశంబున నొకయుపాయము దోచి
మొసలితో నిట్లనియె ఓ స్నేహితుడా నీవు పిచ్చిపని చేసితివి యీమాటముందే
ల చెప్పకపోయినావు నాకు ముందే తెలిసియుంటే ఆనాడే నేను కూడా నే[illegible]కొ
నివత్తును నేను మొసలి వాడనైనందున మోయలేక నాగుండెకాయ ఆ చెట్టుగొ
మ్మను బెట్టియున్నాను ఇప్పుడది తీసుకొనిపోవుట యుక్తము ధర్మమును అర్థమును కా
మమును కోరినవారు బ్రాహ్మణుని రాజును స్త్రీని రిక్తహస్తములజూడబోగు నీవు
బుద్ధిహీనుడవైయీసంగతి ముందే నాతో జెప్పనందున కార్యమునకు గొడవవ
చ్చెనని చెప్పగా మొసలి వినిమనమిప్పుడు తిరిగిపోయి గుండెకాయ తీసుకొ
నివత్తము దాని చేతనేకదా నా భార్య ప్రాణములు రక్షింపబడును అని మేడిచె

ట్టుదగ్గిరికివానరునితోగూడానిరిగివచ్చెనఅప్పుడువానరముశీఘ్రముగాఆచెట్టుమీదనేక్కెనప్పుడోస్నేహితుడాశీఘ్రముగాగుండెకాయదీసుకొని రమ్మనిమొసలివానరమునుపిలిచెనసీగుణముసాకుదెలిసినదిఇకమీదనేనువత్తునానేను మొసలికోతినిగానిగాడిదెనుగాను మున్నమస్నేహముచేసితర్వాతవిరోధపడి పోయితిమిగావచ్చునేయందునిక్కమాటలువినిసింహమునగ్గిరికివచ్చిన గాడిదెవలెనేచెడిపోవుదునంచువానరముచెప్పెను

——మొసలికోతి జెప్పినగాడిదెకథ——

ఆకినెట్లుచెప్పుమనిమొసలియడిగెను వానరమిట్లనియె ఒకవనములోనొకసింహముకద్దానికిభృత్యుడుగానొకనక్కయుండెను ఒకనాడుసింహము ఏనుగతోనెదురుజూచినాకు మహోదరవ్యాధిసంభవించినదిగాడిదెచెవులుగుండెకాయయునుభక్షించితే యీరోగముకుదురునుఇంకొకమందుచే నకుదరదుకాబటినుమహాప్రయత్నముచేతగాడిదెనుతీసుకొనిరమ్మనిచెప్పెనుఆమాటవినినక్కమహాప్రసాదమనిగాడిదెనుపిలుచుకొనివచ్చుటకైపోయిపట్టణసమీపమునొకచాకలివానిబక్కగాడిదెనజూచితనమాటలనేర్పుచేతదానిబెలువుచ్చిదానిదీసుకొనివచ్చిసింహమునకుజూపించెనుసింహముదానిబట్టుకోవలెననిలేవగానేఅదిభయపడిపరుగెత్తెనుతర్వాతసింహము నక్కను జూచి వానికి దొరికిన గాడిదె పరుగెత్తిపోయెను యేమిసేయుదునేను నాప్రజ్ఞాబలముచేతనుగానితిరుగాబిలుచుకొనివచ్చెదనని చెప్పినక్క తిరుగాగాడిదెదగ్గిరికిబోయియిట్లనియెన్రుబహుసాహసముచేసినందునగాడిదెవైపుట్టినావుకాబట్టిచాకలవానికియిల్లగుడ్డలుమోసిమోసిక్రుశించిపోవుచున్నావునాకులేనేస్వేచ్ఛావిహారుండవైసంచరింపుచువనమునందెల్లనుండుముదైవమునాకిచ్చినట్టువలెనే నాహారమునీకిప్పకపోవునా అనపలికిన సింహము నన్ను జంప వచ్చెను గనుక నేను పరుగెత్తిపోతిననిగాడిదెచెప్పెనుఆమాటవిననక్క యిట్లనియె ఓపిచ్చాకానీవుతెలియకపోయితివదిసింహమునిన్నుజంపుటకైలేచినదిగాదుమఱేమంటేనీవువచ్చినసంగతియితరములైనసింహములుశార్దూలములుమొదలైనవాటికి తెలియజేయుటకైలేచినది నీవెప్పుడువత్తువని యెదురుచూచుచున్నది నామేలిన వానితోడుసందేహములేదు నామాటనమ్మిరమ్మునాతోగూడా బ్రతికియున్నమట్టుసుఖమనుభవింపుము ఇకమీదనీవేస్నేహితులకుహితమును జేయబోవుచున్నావునీవునునేనునుసింహమునకు ప్రధానభృత్యులమైయుండుదము వేయుమాటలేందుకుమనుష్యులలోభక్ష్యభోజ్యములు గోరెదు వారికిసుఖ

ములుబహువిఘ్నములుగలవిగానుండునని చెప్పఁగాఁ గాడిదె విని నేను నీ
తోఁగూడా వచ్చెదనని చెప్పెను అంతట నక్క నీవు భయపడక రమ్ము నన్ను నమ్ము
మని చెప్పె బుద్ధిలేని గాడిదెను తిరుగా తీసుకొనిపోయి సింహమునకు నొప్పగిం
చెను తర్వాత సింహము దానిం బ్రీతిగా నేపట్టుకొని చంపి నక్కను జూచి నీవు
చురస్తరమైన కార్యము చేసినావు నీవంటి సమర్థుఁడీలోకమున లేరు అని భాషిం
చి నీవు క్షణమాత్రము దీనికసి పెట్టుకొని యుండుము నేను స్నానము చేసి నిత్యక
ర్మము దీర్చుకొని వచ్చి యీ యౌషధము భక్షింపుచున్నానని సింహము పో
గానే యిది యే మహౌషధమని యెంచి గాడిదె చెవులు గుండెకాయ న
క్క తానే భక్షించెను తర్వాత సింహము వచ్చి గాడిదె చెవులు గుండెకాయ
యెక్కడబోయెనవని యడిగెను బుద్ధిహీనుని చెవులు గుండెకాయ యెట్లుండు
నా అవి యుంటే వాడి క్లేంమకవునని నక్క ప్రత్యుత్తరమిచ్చెను కాబోలునని
ని సింహమూరకుండెను కాబట్టి నేను ముసలికోతిని గాని గాడిదెను గానని చె
ప్పి తిరిగి ఇంక నన్ను వంచింప నీకు శక్యము గాదు నీవు పోయి కీళ్లు దాగుచుండవ
లసినది అని వానరము చెప్పఁగా విని మొసలి దొరికిన లబ్ధము పోఁగొట్టుకొని పో
యెను అని విష్ణుశర్మ చెప్పెను లబ్ధనాశనంబను నాలవ తంత్రము విని రాచకొమా
ళ్లు చాలా సంతోషము నొందిరి ॥ లబ్ధనాశనమను నాలవ తంత్రము ముగిసెను ॥

అసంప్రేక్ష్యకారిత్వమను అయిదవ తంత్రము,

నిజము గల్లయుం దెలియ నేరక క్రోధము చేతను జనులకెగ్గు చేసినవాఁడు
పాముం జంపిన యట్టి ముంగిసను వధించిన బ్రాహ్మణుని వలె మహత్తైనమ
నోవ్యథను బొందునని విష్ణుశర్మ చెప్పఁగా రాజపుత్రులు విని ముంగిస పాము
నెందుకు జంపెను ఆ ముంగిసను బ్రాహ్మణుఁడేల వధించెను మాకు దెలియఁజె
ప్ప వలయునని విష్ణుశర్మ యిట్లనియె గౌడదేశంబున నొకయగ్రహారంబుగల
దు అందు దేవశర్మ యను బ్రాహ్మణుఁడు కలఁడు ఆయన భార్య యజ్ఞసేన అను పేరు
గలది ఆమె పూర్వకృతపుణ్యము చేతను గర్భంబు ధరించెను బ్రాహ్మణుఁడామె
ను జూచి నిండా సంతోషించి అనంతములైన కోరికెలు గోరుచు ఓ ప్రియురాలా
నీగర్భమునందున్న కొమారుఁడు మన కులమెల్ల నుద్ధరింపఁగలవాఁడు మహాభాగ్య
వంతుఁడని చెప్పెను భార్య పెనిమిటిని జూచి ఇటువంటి కోరికెలు గోరుట యుక్త
ము గాదు అనాగత కార్యములను గురించి చింత యెప్పుడు చేయుచున్నాఁడో వా
డు సోమశర్మ తండ్రి వలెను మిక్కిలి విషాదమును బొందునని పలికెను అది యెట్లు
ని బ్రాహ్మణుఁడడుగఁగా వాని భార్య చెప్పుచున్నది ॥ ॥ పేలపిండికథ, ॥ ॥

(అసంప్రేక్ష్యకారిత్వ తంత్రము.)

విద్యాభ్యాసము జేయుచున్న యొక బ్రాహ్మణకుమారుఁడు ఒక బ్రాహ్మణునియింట బ్రహ్మచర్యమునందు సేవం ప్రతిదినము భైక్షభోజనము చేసినప్పుడు చూడగాను ఆదేవుక బ్రాహ్మణునియింటనతని కొలపుండియుద్ది తిరిగించి కొసంతోషించి తనయొద్దపెట్టుకొని యొక యనుకూలమైన బిందుకొని ఆ కుండకు ఉట్టినకట్టి ముద్రోమిలితేని కోరికలన్నియు గూర్చుకొని యెట్లంటే యిప్పుడు నాదగ్గర జేలపిండియున్న దిగదానేనా పిండివిక్రయించి పొందిన సొమ్ముతో నొకమేకను దానికి రెండుపిల్లలుగలుగును ఆ రెండును రెండేసి పిల్లలని నమ్ముట నాలుగింటి నెనిమిదిపిల్లలుపుట్టును కొంత కాలమునకు వేలసంఖ్యలుగ మేకలౌను రాగా తవాటిని అమ్మినా ఆవులుగొందును ఆ ప్రతిసంవత్సరం ఈనుచూ పుండగా కొన్ని సంవత్సరములకు వేలసంఖ్యలుగల యావులును పెయ్యలును కోడెలును దొడ్డినిండియుండును కొన్ని కోడెలను అరకలుగట్టి దున్నించి పంటలు పండించి ఆ ధాన్యమును అమ్ముకొన్నకోడెలను విక్రయించుకొన్న ఆ కోడెలకు పెరి కెలెత్తించి బేరమాడించి లాభముసంపాదింతును ఈ ప్రకారముగా సంపాదించిన ధనమును జూచియితడు ధనవంతుడని తెలుసుకొని నాకు కన్యకలనిచ్చెదమని బహుమంది వత్తురు అప్పుడు కులంబును శీలంబును గుణంబుగలిగిన కన్యకను పెండ్లియాడి దానితో గూడి సంసారము సేయగా కొమారుఁడు పుట్టును వానికి సోమశర్మ యని పేరుపెట్టెదను వానికి కొన్ని నెలలు నిండిన తరువాత బంగారు మొలగజ్జెలు మొలత్రాడు రావిరేకు మురుగులు గొలుసులు అందెయలు మొదలైన సొమ్ములు పెట్టి, వాడాడుకొనుచుండు సమయంబున నా భార్య పనితొందరవల్ల వానిని యెత్తుకొనకపోతే నేను కోపగించుకొని యీకఱ్ఱతో దానిం గొట్టుదును అనుకొని కఱ్ఱ త్రిప్పి కొట్టెను ఆ దెబ్బ పిండికుండమీద దగిలి కుండపగిలి పిండి చెదిరిపోయెను అప్పుడు బ్రాహ్మణుఁడు కలగని మేలుకొన్నవానిగా నెంచుకొని మిక్కిలి విషాదమును బొందెను గనుక అనాగత కార్యములను గురించిన చింత యెవడు సేయుచున్నాడో వాడు సోమశర్మ తండ్రివలె మిక్కిలి విషాదమును బొందునని చెప్పితినని అనిపలికిన బ్రాహ్మణుఁడు సంతుష్టుఁడయి యూరకుండెను తరువాత కొన్ని దినములకు నీళ్లాడబోవులు రాగా నే ఆ బ్రాహ్మణస్త్రీ శుభలక్షణములతో గూడుకొన్న పుత్రుని గనెను పిమ్మట నొకపుణ్యదినమున నామె కొడుకును బెనిమిటికి నప్పగించి స్నానము చేయుటకై నదికి బోయెను ఆమె నదికి స్నానము చేయబోగానే ఆ దేశపు రాజు నాడు పుణ్యదినమని నాయగ్రహారములోనుండెడు బ్రాహ్మణులను దానమిచ్చుటకై పిలువనంపించెను అప్పుడు కొందరు బ్రాహ్మణులు పోవుచుండగా నీ బ్రాహ్మణుడు చాలా విచారగ్రస్తుడై

భార్యనేమి ఖేదపెట్టితివి నేనుపోతే యిప్పుడీ శిశువును రక్షించువారెవ్వరు
నా జన్మ సన్నిధానమును పిలుచునో యెవ్వరు దానమిచ్చునో యెవ్వరు భాగ్యవంతు
లనవ్వు నా మోజను నలమున్న రీతి పెంచుంచెనని యమువచ్చినప్పుడు పోవుట
కిని దర్శించుటకు పోవునని తీర్చుకుమారు లనుంచిబిడ్డను లెపిందినము
గినిగోడు దగ్గిర కాపలి యుండనో యెడననిశ్చయించి యుండగినిబలి కనీ కల్ల
పెటుండు శోభవ్రు గని వ్యవలసి నెపము కేతంబుగా దానితో జెప్పి ద్వారము
కలిపగా జగ్రహా మునకు బోయెను బ్రాహ్మణుడు రాజ గ్రుహమునకు బోగా
నెటుకక్ష్యు నిద్వయుశీ పువునగ్గిరికిం బోవుచుండగా ముంగిస చూచినప్పుడును
ఉన్న సొంతకోరకె జంపి దేహము తునకలుగా జేసి వేసి నెత్తురు దాకిననో
టితో యింటి వద్ద నున్నను చూచి వచ్చి నలిచెలరేగ డ బ్రాహ్మణుడు నానముదీ
సుకొని బిడ్డను రాలుచుకోనుచు నిశ్చరితము గా వచ్చి నెత్తురు నోటితో నున్న
ముంగిస జూచి యయ్యో నేనేమి చేసెను యిది నాబిడ్డను గోరికనపెనరోకటితో ముం
గి నెత్తిపగుల గొట్టి చంపెను బాగా విచారించక చేసిన బ్రాహ్మణుడు ముంగిసని
జంపి యింటిలోపలికి బోయి సంతోషముగా తుకొంటు యున్న కొడుకును జూ
చి తునకలు తునకలు గా గోరికి వేయబడి యున్న పాము జూచి శిరంబున
మోదుకొనుచు మందమున్న నైన నేను బాగా విచారించక త్వర పడి చేయరాని
పని చేసితి నని విలపించుచుండగా భార్య వచ్చి చచ్చి బడియున్న ముంగిసను పా
మున్ను జూచి యిది యేమని యడుగగాను జరిగిన వృత్తాంతము బ్రాహ్మ
ణుండు చెప్పెను అప్పుడతని భార్య యిట్లు యేమవడు లేన్న నెనకబాగ చూ
డక చక్కగా విచారింపక ఒక పని చేయునో వాడు భిక్షకుండుంచంపబడిన ముంగి
లవానివలె ఆపదబొందును అని చెప్పగా నది యెట్లని బ్రాహ్మణుడడిగెను అ
ప్పుడతని భార్య యిట్లనియె. ——భిక్షకుండు చంపబడిన గిలవాని కథ——
ఒకానొక కోమటి బిడ్డగలడు వాడు పుట్టగానే వాని తల్లి చచ్చి పోయెను యుత్త ర్వా
త దాది వాని బెంచుచుండెను ఈ ప్రకారము గా నుండగా చిన్నవానికి బా
ల్యము వదిలిపోవు సమయంబున నొకనాడు వాడు దారిద్ర్యము చేత దుఃఖించి
తన్ను నిందించుకొని కష్టపడుచుచు పవాదములతో రాత్రి పండుకొని
నిద్ర పోవుచుండెను నాడు రాత్రి తెల్లవారుజామున వాని దుష్కృతము నశిం
చిపోయిన నం మనమునకు చికిలగనె ఆకలలో నొక సద్ధ రూపము వచ్చి నీవేమ
సుపిష్టాదమును బొందుచున్నావు పూర్వకాలమున నొక ధర్మము చేయుచుకొ
ని అభ్యంగస్నానము మొదలైన కృత్యములు దీర్చుకొని యుండుము అప్పుడును
స్నానభిక్షులు వత్తురు వారిని పూజించి భోజనము పెట్టించి తృప్తి బొందించిత

ర్వాతనన్నియు దప్పై ఆముగ్గురు నిద్దుడుకఱ్ఱతో నెత్తిమీద గొట్టుము అటుపిమ్మ
టవారు ముగ్గురున్ను సువర్ణనిధులవుదురు ఆనిధులనుంచుకొని సకలధర్మములు
చేయుచు పుత్రపౌత్రాభివృద్ధిగా చిరకాలము బ్రతుకుమని యాశీర్వదించి అ
దృశ్యుడైపోయెను అంతట నాకోమటి విన్నవాడు మేల్కాంచి సంతసించి లగనన
వాడు తలగా నిద్రబోగూడదనుకొని సూర్యోదయకాలమువరకు నిద్రపోక మూ
ర్ఛపడియుండి యార్కోదయమైనతర్వాత దాదిని బిలిచి నేడుమనకొక మే
లుగలుగబోవుచున్నది యిప్పుడు నీవిల్లు మొదలయినది చక్కగా శుద్ధిజేసి నియమ
వంతురాలవై యుండుము నేను క్షౌరాభ్యంగనములు చేయించుకొని స్నా
నముచేసి శుచినై యుండెదనని యొక్కమంగలవానిం బిలిపించి క్షౌరము చేయిం
చుకొని వానిం గొంచెము సేపు నిలువుమని చెప్పి అభ్యంగనస్నానము చేసి మ
డివస్త్రములు గట్టుకొని శుచినై యుండెను అనంతరము సిద్ధపురుషుడు చెప్పి
న ప్రకారముగా భిక్షుకులు ముగ్గురు వచ్చిరి వారిని వైశ్యుడు చూచి పూ
జించి షడ్రసోపేతముగా భోజనము పెట్టించి వారిని తృప్తిబొందించి తర్వాత దుడ్డు
కఱ్ఱగైకొని వారి నెత్తిమీద గొట్టెను అప్పుడా ముగ్గురు వరాలకుప్పలైరి అం
తన వాడు సంతోషించి దానితో పాడుధనసహితమై తనయిల్లు ప్రవేశించి మం
గలవానికి నూరువరాలిచ్చి పంపించెను యీసంగతి లెస్సగా విచారించని మం
గలవాడు యింటికిబోయి నేనును భిక్షుకులను ముగ్గురిని జంపి ధన
ము సంపాదించెదనని నిశ్చయించుకొని భిక్షుకులకొరకు చూచుచుండెను క
ర్మవశమువల్ల ముగ్గురుభిక్షుకులు వచ్చిరి మంగలవాడు జూచి సంతోషించి పూ
జించి తృప్తిగా భోజనము పెట్టించి దుడ్డుకఱ్ఱతో గొట్టి వారిని జంపెను అయితే
వరాలకుప్పలు దొరకకపోయెను ఈసమాచారము రాజభటులు విని మంగల
వానిని ఈడ్చుకొనిపోయి రాజుతో జెప్పి రాజాజ్ఞమీద వానిని జంపిరి కాబట్టి ఎవడు లె
స్సగా జూడక చక్కగా విచారింపక ఒకపని చేయునో వాడు భిక్షుకులను జంపి
న మంగలవానివలెను ఆపదలను బొందునని చెప్పితిని యేకార్యమైనా త్వరప
డి చేయరాదు త్వరపడి చేసిన యవివేకికి నాపదలు వచ్చుట సిద్ధము లెస్సగా విమ
ర్శించి చేసినపని కెన్నటికిని నాపదలు వచ్చునా అని భార్య చెప్పినవిని బ్రాహ్మణుడు దా
నివివేకవచనంబులకు సంతోషంబును విచారించక తాను ముంగిని జంపుటకు బగి
తాపంబునొందిన చిత్తంబుతో సర్వంబును దైవాధీనంబని పలికి తనకుమారుని
లాలింపుచు భార్యయుం దానును సుఖంబుననుండిరని విష్ణుశర్మ చెప్పిన పంచతం
త్రంబు విని యారాజనందనులు అత్యధికసంతోషభరితులైరి కథసంపూర్ణము.